សំរាប់លក់

ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា

សីលធម៌-ពលរដ្ឋវិជ្ជា

កំណែ ១២

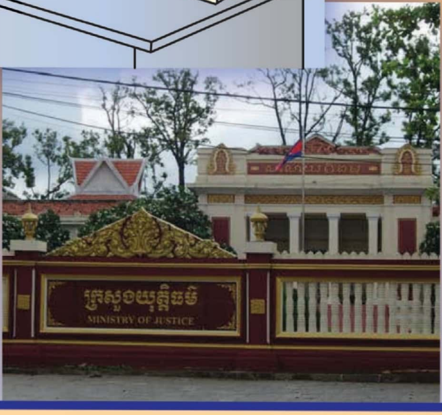

គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពនិងចែកផ្សាយ

ជំពូកទី១ តម្លៃមនុស្ស

មេរៀនទី១ បញ្ញា

សំណួរ

1. ចូរឱ្យនិយមន័យបញ្ញា។
2. ចូរប្រៀបធៀបបញ្ញា និងសភាវគតិ។
3. ចូរប្រៀបធៀបបញ្ញាមនុស្ស និងសត្វ។
4. ដើម្បីរស់បញ្ញាមនុស្សតើគេធ្វើដូចម្តេច?

ចម្លើយ

1. និយមន័យបញ្ញាតាមអ្នកប្រាជ្ញមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

- លោក ក្លាប៉ារ៉ែត ថាបញ្ញាគឺជាសម្បទាដែលអាចសម្រប ទៅនឹងស្ថានការណ៍ថ្មីៗ។
- លោក ដឺឡាក្រ័រ យល់ថា បញ្ញាជាសិល្បៈ សម្រាប់បង្កើតប្រព័ន្ធអរូបីកម្មនៅចំពោះមុខ ស្ថានភាពមួយ ហើយបញ្ចូលប្រព័ន្ធអរូបីទាំង នោះទៅក្នុងស្ថានភាពរូបីមួយ។
- លោក ហាតម៉ាន់ យល់ថាបញ្ញា ជាអនុគមន៍សម្របមធ្យោបាយនិងគោលដៅ។
- លោក ប៊ែរសុនយល់ថា បញ្ញាជាសតិសម្រាប់កសាងគ្រឿងប្រដាប់ផ្សេងៗ។

- លោក ដេកាត និងរ៉ូសូ ទេយល់ថា បញ្ញាជាឧបករណ៍សកលសម្រាប់ដោះស្រាយបញ្ហាថ្មីៗ ដែលស្របទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃជីវិត។
- លោក កូល័រ យល់ថា បញ្ញាជាអត្តនុវញ្ញាណភ្លាមៗ។
- តាមទ្រឹស្តីព្រះពុទ្ធសាសនាបញ្ញាជាប្រទីបសម្រាប់បំភ្លឺសត្វលោកទៅរកសេចក្តីសុខ។ អ្នកមានបញ្ញាគឺអ្នកស្គាល់ហេតុនៃទុក្ខនិង ស្គាល់ផ្លូវរំលត់ទុក្ខ។

2. ប្រៀបធៀបបញ្ញា និងសភាវគតិគឺបញ្ញាមានលក្ខណៈល្អប្រសើរជាងសភាវគតិព្រោះបញ្ញា ធ្វើអោយមនុស្សចេះគិតពិចារណា បង្កើតអ្វីដែលថ្មីៗ និងសម្រាប់ដោះស្រាយបញ្ហាផ្សេងៗ ចំណែកឯសភាវគតិគឺជាការប្រព្រឹត្តដដែលៗពីកំណើតរបស់សត្វ តាមទម្លាប់ហើយមិនរីក ចម្រើនទេ។
3. ប្រៀបធៀបបញ្ញាមនុស្ស និងសត្វ គឺបញ្ញា មនុស្ស គ្មានព្រំដែននិងមានសម្បទាក្នុងការបង្កើតឧបករណ៍ ទំនើបៗតតឈប់ឈរ ។ រីបញ្ញាសត្វជាបញ្ញាបែប អត្តនុវញ្ញាណនិងរូបីមានព្រំដែន និងគ្មានសម្បទា ក្នុងការបង្កើតថ្មី។
4. ដើម្បីវាស់បញ្ញាមនុស្ស អ្នកប្រាជ្ញឈ្មោះ ប៊ីនេ និងស៊ីម៉ុងបានបង្កើតវិធីវាស់បញ្ញា"តេស"

$$\text{តាមរូបមន្ត} = \frac{\text{អាយុបញ្ញា}}{\text{អាយុពិត}}$$

លោកទាំងពីរបានបង្ហាញលទ្ធផលដូចតទៅ

- បើលទ្ធផល = 1 កំណត់ថាជាមនុស្សធម្មតា
- បើលទ្ធផល >1 កំណត់ថាជាមនុស្សឈ្លាសវៃ
- បើលទ្ធផល <1 កំណត់ថាជាមនុស្សបញ្ញាអន់
- បើលទ្ធផល < 0.7 កំណត់ថាជាមនុស្សខ្សោយបញ្ញា
- បើលទ្ធផល < 0.5 កំណត់ថាជាមនុស្សល្ងង់
- បើលទ្ធផល < 0.2 កំណត់ថាជាមនុស្សល្ងីល្ងើ។

មេរៀនទី២ ការបង្កើតថ្មី

សំណួរ

1. ចូរឱ្យនិយមន័យនៃការបង្កើតថ្មី? របកគំហើញ?
2. ចូររៀបរាប់ពីដើមកំណើតនៃការបង្កើតថ្មី?
3. ចូរបង្ហាញពីកត្តាដែលនាំឱ្យមានការបង្កើតថ្មី?
4. តើនៅក្នុងការបង្កើតថ្មីគេតែងជួបឧបសគ្គអ្វីខ្លះ?

ចម្លើយ

1. **ការបង្កើតថ្មី** ជាផលិតផលសំយោគនៃរូបភាពថ្មីជាពិសេស ជាការផលិតអ្វីមួយថ្មី ដោយផ្អែកលើមធ្យោបាយចាស់ៗ ដើម្បីសម្រេចគោលដៅមួយថ្មីដែលមិនមានពីមុនមក។

❖ **របកគំហើញ** គឺជាអ្វីដែលមានស្រាប់រួចហើយត្រូវបានគេរកឃើញ។

2. ដើមកំណើតនៃការបង្កើតថ្មីមាន៖

- ឥន្ទ្រីយារម្មណ៍

- ➢ ដំណាក់រូបវិទ្យា
- ➢ ដំណាក់សរីរវិទ្យា
- ➢ ដំណាក់ចិត្តវិទ្យា

- រូបភាព
- រូបារម្មណ៍ ឬមនោគតិ
  - ➢ មនោគតិរំលើកឡើងវិញ
  - ➢ មនោគតិបង្កើត។

3. កត្តាដែលនាំឱ្យមានការបង្កើតថ្មីគឺ៖

- កត្តាថៃជន្យៈ ជាកត្តាដែលមិនអាចទាយទុក។
- កត្តាភាគនៃទេពកោសល្យៈ ជានិស្ស័យពីកំណើតរបស់មនុស្ស
- ចំណេះពីរបកគំហើញចុងក្រោយទាំងឡាយ របស់វិទ្យាសាស្ត្រៈ ជាការប្រើប្រាស់ឧបករណ៍ទំនើបដើម្បី ច្នៃប្រឌិត ឬបង្កើតអ្វីមួយ។
- ទំនោរផ្នែកជីវវិទ្យាៈបង្កើតថ្មីដើម្បីសម្របខ្លួននឹងមជ្ឈដ្ឋាន។
- តម្រូវការចាំបាច់របស់សម្ហភាពៈ សេចក្តីត្រូវការមនុស្សជាកម្លាំងជំរុញឱ្យអ្នកបង្កើតថ្មី ខិតខំប្រឹងប្រែង។

4. នៅក្នុងការបង្កើតថ្មីគេតែងជួបឧបសគ្គដូចជា៖

- ខ្វះដើមទុន
- ខ្វះធនធានមនុស្ស
- ខ្វះសម្ភារៈ បច្ចេកទេស

មេរៀនទី៣ ឈ្មៀចទូទៅនៃគំនិត

សំណួរ

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ដែលមានចម្លើយ ត្រូវតែមួយគត់ ៖

1. ចំណេះដឹងដែលគ្មានលំដាប់ គ្មានទំនាក់ទំនងគ្មានការពិចារណាហៅថា

☑ក.សភាវគតិ ☐ខ.អព្ភន្តរញ្ញាណ

☐គ.ទម្លាប់ ☐ឃ.ពុទ្ធិសាមញ្ញ

2. ពុទ្ធិដំបូងកើតពីចំណាប់ផ្ទាល់ រហ័សគ្មានការពិចារណាគឺ

☑ក.ពុទ្ធិសាមញ្ញ ☐ខ.ពុទ្ធិស្បង់ ☐គ.អព្ភន្តរញ្ញាណ

3. ខ្ញុំដឹងថាផ្លែឈើទុំដោយសារខ្ញុំវិនិច្ឆ័យ តាមបំណាកស្រាយនៃញាណនេះគឺជា

☐ក.អព្ភន្តរញ្ញាណចិត្តវិទ្យា ☐ខ.អព្ភន្តរញ្ញាណឥន្ទ្រីយ៍

☐គ.អព្ភន្តរញ្ញាណបញ្ញា

☑ ឃ.អព្ភន្តរញ្ញាណអស្តិរូបវិជ្ជា

II. ចូរបំពេញឃ្លាខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

1. ខ្ញុំដឹងថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំកំណើតដោយសារម្តាយខ្ញុំ ប្រាប់នេះជាពុទ្ធិសាមញ្ញ។

2. ខ្ញុំដឹងថា ទឹកជ្រុំឡើងព័ះរុកស៊ីសែន និងអ៊ីដ្រូ សែន នេះជាពុទ្ធិសង្ស័យ។

3. ក្នុងករណីមានជម្ងឺសរសៃប្រសាទ វេជ្ជបណ្ឌិតធ្វើការវះកាត់សរសៃប្រសាទណាមួយ ដើម្បីព្យាបាលប្រភេទជម្ងឺនេះ នេះជាពុទ្ធិឧស្សនវិជ្ជា

4. សំយោគក្នុងគំនិតដែលផ្គុំនូវគោលគំនិតធំៗ ដើម្បីធ្វើសន្ទរកថាហៅថាសំយោគបញ្ញត្តិ។

III. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែកA និងB ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

A	B	ចម្លើយ
1. អនុមានញែក 2. អនុមានរួម 3. អនុមានញែក គណិតវិទ្យា 4. អនុមានរួម សាររូប	ក.ចេញពីភាពដោយឡែកទៅរកភាពរួម ខ.ចេញពីភាពរួមទៅរកភាពដោយឡែក គ.វិពាកជាសំណើមួយកើតពីគោលការណ៍ ឃ.ចេញពីគោលការណ៍ ពិសេសៗជាច្រើនដែលគេស្គាល់រួចហើយ ង.ធ្វើដំណើរពីពិសេសៗទៅភាពពិសេសៗ	1. →ខ 2. →ក 3. →គ 4. →ឃ

IV. សំណួរត្រិះរិះ

1. ដូចម្តេចហៅថា វិចារ? វិចារចែកជាប៉ុន្មាន? គឺអ្វីខ្លះ?
2. អំពើទាំងបីនៃគំនិតមានអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់។
3. ដូចម្តេចហៅថា អនុមានញែក? អនុមានរួម? ចូរបង្ហាញពីទំនាក់ទំនងនៃអនុមានញែក និង អនុមានរួម។
4. ដូចម្តេចហៅថា វិភាគ? សំយោគ?
5. ដូចម្តេចហៅថាអព្ភន្តរញ្ញាណ?អព្ភន្តរញ្ញាណ ចែកចេញជាអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់។

<u>ចម្លើយ</u>

1. ហៅថា វិចារជាគំណជាប់តគ្នាច់នៃគំនិតជាច្រើនដើម្បីឆ្ពោះទៅរកសេចក្តីសន្និដ្ឋានមួយ។

❖ វិចារចែកជា២ប្រភេទដូចខាងក្រោម៖

➢ វិចារត្រឹមត្រូវៈ គឺការរៀបចំគំនិតឱ្យមានទំនាក់ទំនងគ្នាពោលគឺគំនិតមួយ មិនត្រូវប្រឆាំងគំនិតមួយទៀតទេ។

➢ វិចារមិនត្រឹមត្រូវៈ គឺគំនិតប្រឆាំងគ្នា មិនបាននាំដល់ការសន្និដ្ឋានណាមួយ។

2. អំពើទាំងបីនៃគំនិតមាន បញ្ញត្តិ ការវិនិច្ឆ័យ និង វិចារ។
3. អនុមានញែក គឺជាវិចារមួយបែបដែលញែក សេចក្តីសន្និដ្ឋានចេញពីគោលការណ៍ទូទៅ ដើម្បីរកវិបាក ឬចេញពីភាពរួមទៅរកភាពដោយឡែក។

❖ អនុមានរួមជាវិចារដែលចេញពីគោលការណ៍ពិសេសៗជាច្រើនដើម្បីបង្រួមឱ្យបានជាច្បាប់ ទូទៅមួយ។

ទំនាក់ទំនងនៃអនុមានញែកនិងអនុមានរួមៈ គឺអនុមានរួមផ្ត ល់ឬសគល់ឱ្យអនុមានញែក ព្រោះ អនុមានរួមស្វែងរក ច្បាប់ទូទៅក្នុងវិទ្យាសាស្ត្រ ពិសោធន៍ និងរកគោលការណ៍ ឱ្យគណិតវិទ្យា។ អនុមានញែកមានលក្ខណៈ ត្រឹមត្រូវល្អិត ល្អន់ជាអ្នកដឹកនាំអនុមានរួម។

4. **វិភាគ** គឺជាការបំបែកអង្គធាតុមួយឱ្យទៅជាធាតុផ្សំ ផ្សេងៗ ឬការបំបែកអ្វីមួយដែលស្មុគស្មាញឱ្យទៅជាងាយ។

សំយោគ គឺជាការផ្សំឬរៀបចំវត្ថុមួយដោយយកធាតុ ផ្សេងៗគ្នាមកផ្តុំបង្កបង្កើតឱ្យចេញជាវត្ថុមួយ ឬជាអ្វីមួយឱ្យ មានរូបរាងឡើង។

5. អព្ភន្តរញ្ញាណ គឺជាពុទ្ធិដែលបានមកពីការចង់បានផ្ទាល់ និងភ្លាមៗដោយមានលក្ខណៈ ជាចំណេះដឹងផ្ទាល់ភ្លាមៗ ជាវិចារណភាពគ្មានតិចនិចគ្មានវិធីទាក់ទងទៅនឹងមនុស្ស ម្នាក់ៗដែលជាប្រធានវិស័យភាពនោះឡើយ។**អព្ភន្តរ ញ្ញាណចែកចេញជា៤ប្រភេទគឺ៖**

- អព្ភន្តរញ្ញាណចិត្តវិទ្យា
- អព្ភន្តរញ្ញាណឥន្ទ្រីយ៍
- អព្ភន្តរញ្ញាណបញ្ញា
- អព្ភន្តរញ្ញាណបរមត្ថវិជ្ជា ឬអស្តិរូបវិជ្ជា។

សំណួរ

1. ដូចម្ដេចហៅថា ទំនោរ?
2. តើគេចែកទំនោរជាប៉ុន្មានប្រភេទ? អ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់។
3. ចូរនិយាយពីគុណសម្បត្តិនៃទំនោររបស់បុគ្គល។
4. ចូរនិយាយពីការស្ដែងចេញសំខាន់ៗនៃទំនោរ ។

ចម្លើយ

1. ហៅថា ទំនោរគឺជាផ្នែកមួយនៃចរិតលក្ខណៈ ដែលធ្វើឱ្យជនណាម្នាក់ចង់អភិវឌ្ឍ គិតឬប្រព្រឹត្តតាមរបៀបជាក់លាក់ណាមួយ។
2. គេចែកទំនោរជា៣ប្រភេទដូចជា៖

- **ទំនោរខាងសីលធម៌នយោបាយៈ** ទំនោរនេះប្រកាន់យកមនោគមន៍វិជ្ជានយោបាយ ស្ថិរភាពនយោបាយ ភាពស្មោះត្រង់ចំពោះមាតុភូមិ និងភក្ដីភាពចំពោះស្នាដៃកសាងសង្គមថ្មី។
- **ទំនោរខាងវិជ្ជាជីវៈ** ទំនោរនេះស្ដែងចេញឱ្យឃើញនូវភាពស្វាហាប់ ក្នុងការដក់ចិត្តជាប់នឹងមុខរបរណាមួយដែលបុគ្គលប្រាថ្នាចង់ធ្វើ និងចង់បាន។
- **ទំនោរខាងជីវិតបុគ្គលៈ** ទំនោរនេះផ្ដោតលើផ្នែកសម្ភារៈ វប្បធម៌ និងសីលធម៌។

3. គុណសម្បត្តិនៃទំនោររបស់បុគ្គល មានប្រយោជន៍ណាស់នៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធនៃបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់មនុស្ស។ គុណសម្បត្តិបែបនេះកំណត់បាននូវខ្លឹមសារ និងទឹកមុខ ឬកាយវិការប្រកបដោយសីលធម៌ និងតម្លៃសង្គមរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ។

4. ការស្តែងចេញសំខាន់ៗនៃទំនោរមាន៖

- តម្រូវការៈ មានដូចជា ម្ហូបអាហារ ទីជម្រក សម្លៀកបំពាក់ ការសិក្សា ទំនាក់ទំនង។
- ចំណាប់ចំណូលចិត្តរបស់បុគ្គលៈ ការពេញចិត្តទៅលើវត្ថុអ្វីដែលល្អសម្រាប់ខ្លួនគេ។
- ឧត្តមគតិៈ មនសិការរបស់មនុស្សដែលឈានទៅរកការសម្រេចបំណងក្នុងរយៈពេលយូរ។
- លោកទស្សនៈរបស់បុគ្គលៈ ជាសំណុំនៃទស្សនៈរបស់បុគ្គលណាម្នាក់ទៅលើបាតុភូតធម្មជាតិសង្គម និងសកម្មភាពរបស់ខ្លួន។

មេរៀនទី៩ **ឆន្ទៈ**

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា ឆន្ទៈ? អំពើឆន្ទៈ? អំពើ អឆន្ទៈ?
2. ចូរនិយាយពីកំណើននៃសេចក្តីប្រាថ្នារបស់មនុស្ស។
3. តើសេចក្តីប្រាថ្នារបស់មនុស្សមានប៉ុន្មានប្រភេទ? អ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់។
4. ចូរបរិយាយពីការតស៊ូផ្ទៃកខាងក្នុងរបស់មនុស្ស។
5. ដូចម្តេចហៅថា ការសម្រេចចិត្ត?

ចម្លើយ

1. ដែលហៅថា ឆន្ទៈគឺជាសមត្ថភាពគ្រប់គ្រងគំនិតនិងអំពើរបស់មនុស្សដើម្បីសម្រេចនូវអ្វីដែលគេចង់ធ្វើ ឬជាអារម្មណ៍នៃការប្តេជ្ញាចិត្តមុឺងម៉ាត់ ក្នុងការធ្វើអ្វីមួយដែលគេចង់ធ្វើ ។
   - **អំពើឆន្ទៈ:** គឺជាអំពើប្រកបដោយការដឹងខ្លួនឬការភ្ញាក់រលឹកជានិច្ច។
   - **អំពើអឆន្ទៈ:** គឺជារផ្លិចទាំងឡាយដូចជា ការក្អក ការកណ្តាស់ ការញ្ញាក់ត្របកភ្នែក ការកន្ត្រាក់ដៃចេញក្នុងពេលមុតម្ជុល ឬលោកភ្លើង។

2. និយាយពីកំណើននៃសេចក្តីប្រាថ្នារបស់មនុស្ស ៖

   សេចក្តីប្រាថ្នាកើតចេញពីសេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្ស។ សេចក្តីប្រាថ្នានេះសំដៅទៅរកវត្ថុបំណងមួយដ៏ជាក់លាក់លទ្ធភាពបំពេញសេចក្តីត្រូវការឬកម្មវត្ថុណាមួយដ៏ពិតប្រាកដ

ដែលមនុស្សស្វែងរកឬចង់បង្កើតឱ្យមានឡើង។សេចក្ដីប្រាថ្នារបស់មនុស្សមានច្រើនអនេក ច្រើនប្រភេទផ្សេងៗគ្នានិងមានលក្ខណៈស្មុគស្មាញណាស់។

3. គេចែកសេចក្ដីប្រាថ្នារបស់មនុស្សជាពីរប្រភេទគឺ **បំណងនិងចំណង់។**

- **បំណង**សំដៅលើអ្វីមួយដែលមននុស្សចង់បាន ឬមានគំរោងចង់ធ្វើ។ បំណង គឺជាសភាពផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្សដែលមនុស្សដឹងខ្លួន នៅពេលគេប្រទះឃើញរបស់អ្វីមួយដែលហាក់ដូចជាមានប្រយោជន៍សំខាន់ចំពោះខ្លួនគេ។
- **ចំណង់** គឺជាសេចក្ដីប្រាថ្នា ឬអារម្មណ៍ខ្លាំងខ្លាក្នុងការចង់បាន ឬចង់ធ្វើអ្វីមួយដែលបង្ហាញឱ្យឃើញច្បាស់លាស់ជាបង្គរ។ មនុស្សដែលមានចំណង់គឺជាមនុស្សដែលស្គាល់ច្បាស់លាស់ពីវត្ថុបំណង និងគោលដៅនៃសេចក្ដីប្រាថ្នារបស់គេ ប៉ុន្តែគេមិនទាន់ស្គាល់ ឬស្ទាបស្ទង់ពីមធ្យោបាយ និងល្បិចដែលខ្លួនគេយកមកប្រើប្រាស់ ដើម្បីឈានទៅរកគោលបំណងដែលបានកំណត់ទុកនៅឡើយ។

4. បរិយាយពីការតស៊ូផ្ទៃកខាងក្នុងរបស់មនុស្ស ៖

លំនាំនៃសេចក្ដីជម្រើសនៃសេចក្ដីប្រាថ្នា គោលបំណង ល្បិច និងមធ្យោបាយ មានលក្ខណៈជាការតស៊ូផ្ទៃកខាងក្នុងរបស់មនុស្ស ។ ការតស៊ូផ្ទៃកខាងក្នុងរបស់មនុស្សនេះ គឺជាការតស៊ូរវាងការផុសចេញនូវអំពើផ្សេងៗរបស់មនុស្ស ឬនិយាយម៉្យាង

ទៀតថា ជាការតស៊ូរវាងការផុសចេញនូវបុព្វហេតុ ឬជាហេតុផលជំរុញនិងគំនិតផ្សេងៗជាច្រើនទៀត។

5. ការសម្រេចចិត្ត គឺជាការសម្រេចយកតាមគោលបំណងណាមួយ ល្បិចណាមួយ និងមធ្យោបាយណាមួយជាកំណត់ដើម្បីឈានទៅសម្រេចបានគោលដៅណាមួយ នោះមានន័យថាក្នុងចំណោមបុព្វហេតុទាំងឡាយដែលផុសចេញក្នុងខ្លួនរបស់មនុស្ស គឺមានបុព្វហេតុតែមួយប៉ុណ្ណោះដែលសំខាន់បំផុតនិងដើរ តួនាទីជាអ្នកកំណត់។

មេរៀនទី៦ តម្លៃនិងសីលវិជ្ជា

សំណួរ

1. ដូចម្ដេចហៅថាតម្លៃ? ចូរនិយាយពីស្ថានភាពនៃតម្លៃ និងប្រភេទផ្សេងៗនៃតម្លៃ។
2. ចូរបង្ហាញចំណាត់ថ្នាក់នៃតម្លៃរបស់មនុស្ស និងបរិយាយពីការណែនាំក្នុងការជ្រើសរើស តម្លៃ។
3. ដូចម្ដេចហៅថា សីលវិជ្ជា ឬទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌?

ចម្លើយ

1. តម្លៃ គឺជាជំនឿស្ថិតស្ថេរមួយ ដែលជាវិធីជាក់លាក់នៃការប្រព្រឹត្តដែលគួរឱ្យចូលចិត្ត ជាលក្ខណៈបុគ្គលនិងជាលក្ខណៈសង្គម ជាច្បាប់នៃការប្រព្រឹត្តដែលមានលក្ខណៈផ្ទុយពីនេះ។

❖ និយាយពីស្ថានភាពនៃតម្លៃ

បញ្ហានៅក្នុងទស្សនវិជ្ជា ដែលទស្សនវិទូទាំងឡាយបានពិភាក្សាយ៉ាងស្វិតស្វាញ តាំងអំពីបុរាណសម័យរហូតមកដល់សម័យទំនើប គឺចោតសួរអំពីស្ថានភាពតម្លៃ ។ តើតម្លៃមានលក្ខណៈអតនោម័ត ឬសត្យានុម័ត។ ទាក់ទិននឹងបញ្ហានេះ គេបានលើកនូវសំណួរថា តើតម្លៃនៃវត្ថុមួយកើតឡើងដោយសារតែគេសន្មត់ ឬក៏ដោយសារវត្ថុនោះមានតម្លៃពីធម្មជាតិ ឬក៏តម្លៃជាកម្មសិទ្ធិផ្ទាល់របស់វត្ថុនោះ?

❖ ប្រភេទផ្សេងៗ នៃតម្លៃមាន

- **តម្លៃសម្ភារៈ** ជាតម្លៃអ្វីមួយដែលកើតឡើងដោយសារតែទំនាក់ទំនងរបស់វាជាមួយនឹងអ្វីៗផ្សេងទៀត។
- **តម្លៃពីធម្មជាតិ** ជាតម្លៃដែលជាប់ទាក់ទងជាមួយគុណភាព ឬលក្ខណៈដែលវត្ថុអ្វីមួយមានស្រាប់។

2. ចំណាត់ថ្នាក់នៃតម្លៃរបស់មនុស្ស ៖

- **តម្លៃជីវសាស្ត្រ** ជាតម្លៃដែលទាក់ទងនឹងទិដ្ឋភាពនៃជីវិតនិងជាហេតុការណ៍ជីវសាស្ត្រ។
- **តម្លៃសេដ្ឋកិច្ច** ជាតម្លៃដែលទាក់ទងទៅនឹងសម្ភារៈដែលគេប្រើឬផ្លាស់ប្តូទំនិញនិងសេវាកម្ម។
- **តម្លៃឥទ្ធិពល** ជាតម្លៃដែលគេជួបប្រទះនៅក្នុងបទពិសោធន៍ផ្សេងៗដែលគួរជាទីពេញចិត្តខាងអារម្មណ៍។
- **តម្លៃសង្គម** ជាតម្លៃដែលគេជួបប្រទះនៅក្នុងទំនាក់ទំនងសង្គម សហប្រតិបត្តិការនិងការប្រគួតប្រជែង។

- **តម្លៃបញ្ញា** ជាតម្លៃដែលគេបានប្រទះនៅក្នុងការពេញចិត្ត និងការចង់ចេះ ចង់ដឹងប្រកបដោយសុភវិនិច្ឆ័យ និងការប្រើប្រាស់ស្មារតីប្រកបដោយបញ្ញា។
- **តម្លៃសោភ័ណ្ឌ** ជាតម្លៃដែលគេបានជួបប្រទះនៅក្នុងការអបអរ ឬការសរសើរដោយមិនលម្អៀងចំពោះសោភ័ណ្ឌភាពធម្មជាតិនិងសោភ័ណ្ឌសិល្បៈ។
- **សីលតម្លៃ** ជាតម្លៃដែលគេជួបប្រទះនៅក្នុងឥរិយាបថបុគ្គល ឬឥរិយាបថសង្គម ដែលគោរពចំពោះភាពត្រឹមត្រូវកុសលភាព ឬភាពរីកចម្រើននៃឧត្តមគតិរបស់សង្គម។
- **តម្លៃសាសនា** ជាតម្លៃមួយដែលគេបានជួបប្រទះ ឬប្រាថ្នានៅក្នុងភក្តីភាពនិងការគោរពសាសនា។

❖ ការណែនាំក្នុងការជ្រើសរើសតម្លៃមានដូចជា ៖

- តម្លៃពីធម្មជាតិ ឬតម្លៃដែលមានស្រាប់នៅក្នុងវត្ថុដែលគេចូលចិត្តជាងតម្លៃសម្ភារៈ។
- តម្លៃឱ្យផលនិងមានលក្ខណៈអចិន្ត្រៃយ៍ ជាតម្លៃដែលគេចូលចិត្តជាងតម្លៃដែលមិនឱ្យផលនិងគ្មានលក្ខណៈអចិន្ត្រៃយ៍។
- យើងគួរជ្រើសរើសតម្លៃរបស់យើង លើមូលដ្ឋាននៃឧត្តមគតិ ឬបំណងដែលយើងបានកំណត់ដោយខ្លួនឯង។
- រវាងតម្លៃពីរ ឬច្រើនយើងគួរជ្រើសរើសតម្លៃណាមួយដែលល្អជាងគេបំផុត។

3. សីលវិជ្ជា ឬទស្សនវិជ្ជាសីលធម៌ ជាការសិក្សាពីអ្វីមួយដែលត្រូវ ឬខុសនៅក្នុងទង្វើរបស់មនុស្ស និងជាការស្វែងរកជីវិត

ប្រកបដោយកុសល។ សីលវិជ្ជាជាការសិក្សាជាសំខាន់ទៅលើគោលការណ៍សីលធម៌ច្បាប់នៃការប្រព្រឹត្តឬប្រព័ន្ធផ្សេងៗដែលគេគួរតែប្រព្រឹត្តតាមយ៉ាងម៉ត់ចត់ ។ សីលវិជ្ជាកំណត់នូវអ្វីដែលដែលជាការប្រព្រឹត្តល្អ ឬការប្រព្រឹត្តមិនល្អ។

មេរៀនទី៧ ចិត្តញាណនិងសីលញាណ

សំណួរ

1. តើសីលញាណជាអ្វី? ចិត្តញាណជាអ្វី? ចូរនិយាយពីទំនាក់ទំនងនិងលើកឧទាហរណ៍។
2. តើគេចែកសីលញាណជាប៉ុន្មានផ្នែក?គឺអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់និងលើកឧទាហរណ៍បញ្ជាក់។

ចម្លើយ

1. សីលញាណ គឺជាសញ្ចេតនានៃចិត្តប្រកបដោយនិយាមក្នុងការអប់រំ ហើយញ៉ាំងមនុស្សឱ្យប្រព្រឹត្តតែអំពើល្អនិងចេះដោះស្រាយបញ្ហាប្រកបដោយកុសល ជៀសវាងការប្រព្រឹត្តអំពើអកុសល។

- ចិត្តញាណគឺជាសញ្ចេតនា និងអំពើដែលស្វែងពីភាពពិតនៃចិត្តគឺជាប្រធានវិស័យនិងជាអ្នកវិភាគរាល់ហេតុការណ៍ដែលកើតមាន។ ចិត្តញាណជាអត្តន័យញាណដែលប្រាប់ពីភាពពិតនៃចិត្តឱ្យស្គាល់ ហើយនិងដឹងពីសញ្ចេតនានិងសកម្មភាពដែលយើងបានធ្វើ ។

★ សីលញ្ញាណនិងចិត្តញ្ញាណ មានទំនាក់ទំនងជាមួយគ្នាដោយមិនអាចខ្វះបាន ប្រសិនបើគ្មានចិត្តញ្ញាណទេ នោះនឹងមិនធ្វើឱ្យមនុស្សយើងកើតមាននូវសីលញ្ញាណបានឡើយ ព្រោះចិត្តញ្ញាណជាប្រធានសង្កេត ពិនិត្យហើយសីលញ្ញាណជាអ្នកវិភាគ ពិចារណា វិនិច្ឆ័យប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណ។

2. គេចែកសីលញ្ញាណជាពីរផ្នែកគឺ

- **សីលវិនិច្ឆ័យ** ដែលមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងបញ្ញាញាណដែលស្ថិតនៅក្នុងខ្លួនមនុស្ស និងជាហេតុដែលធ្វើឱ្យយើងអាចដឹងពីអំពើល្អ និងអំពើអាក្រក់។

  ឧទាហរណ៍:ពេលយើងធ្វើអ្វីខុស យើងដឹងថាខុស

- **សីលមនោសញ្ចេតនា** វាតែងតែកើតមានជានិច្ចជាមួយសីលវិនិច្ឆ័យគឺជាការគោរពអំពើជាកុសលហើយស្អប់ខ្ពើមអកុសលជាដើម។ឧទាហរណ៍មនុស្សខ្លះមិនចូល ចិត្តធ្វើអំពើអាក្រក់នោះទេ។

មេរៀនទី៤

ទំនួលខុសត្រូវនិងវិបាកវិនិច្ឆ័យ

<u>សំណួរ</u>

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ ដែលមានចម្លើយត្រូវតែមួយគត់៖

3. ជនដែលប្រព្រឹត្តអំពើអ្វីមួយទៅលើអ្នកដទៃបង្ករឱ្យមានរបួសស្នាមជននោះត្រូវជាប់ទោស៖

☐ក.ផ្នែកសីលវិជ្ជា ☐ខ.ផ្នែកសង្គម

☐គ.ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ☑ឃ.ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ

2. ជនដែលប្រព្រឹត្តអំពើអ្វីមួយទៅលើអ្នកដទៃ ដោយបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ ជននោះត្រូវជាប់ទោស៖

☐ក.ផ្នែកសីលវិជ្ជា ☐ខ.ផ្នែកសង្គម

☑គ.ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ☐ឃ.ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ

3. តម្លៃរបស់មនុស្សដែលអាស្រ័យទៅលើបញ្ហាកម្មផលគឺជាទ្រឹស្ដីរបស់ពួក ៖

☑ក.ប្រពៃណីនិយម ☐ខ.វិចារណញ្ញាណនិយម

☐គ.កំណត់និយម ☐ឃ.ពិសោធន៍និយម

4. ការលើកសរសើរ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មអ្នកណាម្នាក់ដោយមានការត្រួតពិនិត្យ វិភាគ វិនិច្ឆ័យ រកហេតុផលច្បាស់លាស់ គឺជាវិបាកវិនិច្ឆ័យផ្នែក ៖

☐ក. សីលវិជ្ជា☐ខ. សង្គម ☐គ.ប្រពៃណី ☑ឃ.នីតិសាស្ត្រ

5. ការលើកសរសើរ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មអ្នកណា ម្នាក់តាមរយៈ ការអប់រំផ្នែកក្រមសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈ គឺជាវិបាកវិនិច្ឆ័យផ្នែក៖

☐ក.សីលសង្គម ☑ខ.បច្ចុប្បន្ន

☐គ.ប្រពៃណី ☐ឃ.នីតិសាស្ត្រ

6. ការវាយតម្លៃ ឬដាក់ទណ្ឌកម្មជនណាម្នាក់តាមរយៈការ បំភ័យនិងគំរាមដល់អ្នកដទៃកុំឱ្យធ្វើត្រាប់តាម ។ នេះគឺជា វិបាកវិនិច្ឆ័យផ្នែក៖

☐ក.សង្គម ☐ខ.បច្ចុប្បន្ន

☑គ.ប្រពៃណី ☐ឃ.នីតិសាស្ត្រ

II. ចូរបំពេញឃ្លាខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវ៖

1. ទំនួលខុសត្រូវមួយដែលទាមទារឱ្យពិរុទ្ធជនសងថ្លៃការខូច ខាតដល់ជនរងគ្រោះគឺជាទំនួលខុសត្រូវផ្នែក*រដ្ឋប្បវេណី*។

2. ទំនួលខុសត្រូវមួយ ដែលមានការចេះយោគយល់អធ្យា ស្រ័យគ្នាទៅវិញទៅមកគឺជាទំនួលខុសត្រូវផ្នែក***សីលធម៌***។

3. រាល់អំពើដែលធ្វើឡើងក្នុងការបំភ័យ និងកំញើញដល់អ្នក ជំនាន់ក្រោយមិនឱ្យអនុវត្តតាម គឺជាវិបាកវិនិច្ឆ័យតាម *ប្រពៃណី*។

4. រាល់អំពើដែលធ្វើឡើងក្នុងការអប់រំក្រមសីល ធម៌និងសីល ធម៌វិជ្ជាជីវៈដល់ទណ្ឌិត គឺជាវិបាកវិនិច្ឆ័យតាមបែប *បច្ចុប្បន្ន*។

5. រាល់ការប្រព្រឹត្តអំពើលួចទ្រព្យសម្បត្តិវត្ថុបុរាណជាតិរបស់ ពិរុទ្ធជន គឺជាទំនួលខុសត្រូវដែល *រដ្ឋប្បវេណី*។

III. សំណួរត្រិះរិះ

1. តើទំនួលខុសត្រូវជាអ្វី? តើទំនួលខុសត្រូវចែកចេញជាប៉ុន្មានប្រភេទ? ចូររៀបរាប់និងលើកឧទាហរណ៍។
2. តើទំនាក់ទំនងរវាងទំនួលខុសត្រូវសង្គម និងទំនួលខុសត្រូវសីលវិជ្ជាមានលក្ខណៈខុសគ្នាដូចម្តេចខ្លះ? ចូរធ្វើការប្រៀបធៀបនិងលើក ឧទាហរណ៍។
3. តើទ្រឹស្តីផ្សេងៗរបស់ទំនួលខុសត្រូវមានអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់។
4. តើវិបាកវិនិច្ឆ័យជាអ្វី? បែបផ្សេងៗនៃវិបាកវិនិច្ឆ័យមានអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់និងលើកឧទាហរណ៍។

III. ចម្លើយ

1. ទំនួលខុសត្រូវ ជាកាតព្វកិច្ចដែលត្រូវបានភ្ជាប់រាល់អំពើទាំងឡាយដែលខ្លួនបានធ្វើ ដោយហ៊ានទទួលសារភាព និងហ៊ានទទួលនូវផលវិបាកនៅចំពោះខ្លួន ឯងផងនិងចំពោះមុខច្បាប់សង្គមផង។

❖ ទំនួលខុសត្រូវចែកជាពីរប្រភេទគឺ

• ទំនួលខុសត្រូវផ្នែកសីលធម៌ គឺជាទំនួលខុសត្រូវដែលអ្នកប្រព្រឹត្តហ៊ានទទួលសារភាពដោយស្មោះត្រង់ ដោយពុំមានការបង្ខិតបង្ខំ។

- **ទទួលខុសត្រូវផ្នែកសង្គម** គឺជាទំនួលខុសត្រូវដែលអ្នកប្រព្រឹត្តហ៊ានសារភាពទោសកំហុសរបស់ខ្លួន នៅចំពោះមុខច្បាប់សង្គម។

2. ទំនាក់ទំនងរវាងទំនួលខុសត្រូវសង្គម និងទំនួលខុសត្រូវសីលវិជ្ជាមានលក្ខណៈខុសគ្នាដូចជា៖

- ទំនួលខុសត្រូវសង្គមមានច្បាប់ តុលាការហើយពាក់ព័ន្ធនឹងរូបរាងកាយ
- ទំនួលខុសត្រូវសីលធម៌ គឺផ្នែកចិត្តគំនិត ។

3. ទ្រឹស្តីផ្សេងៗរបស់ទំនួលខុសត្រូវមាន
   - ទ្រឹស្តីប្រពៃណីនិយម
   - ទ្រឹស្តីវិចារញ្ញាណនិយមនៃទំនួលខុសត្រូវ។

4. វិបាកវិនិច្ឆ័យ ជារង្វាន់ ឬការដាក់ទណ្ឌកម្មដល់អ្នកដែលបានប្រព្រឹត្តទាក់ទងនឹងផ្នែកសីលធម៌។

- វិបាកវិនិច្ឆ័យផ្នែកសីលធម៌
- វិបាកវិនិច្ឆ័យផ្នែកសង្គម។

❖ ទ្រឹស្តីនៃវិបាកវិនិច្ឆ័យមានបីគឺ

- **វិបាកវិនិច្ឆ័យតាមបែបប្រពៃណី** ជាវិបាកវិនិច្ឆ័យតាមគំនិតបែបប្រពៃណីនិយម ផ្តេកទាំងស្រុងទៅលើសេរីអាជ្ញា ហើយជាចេតនារម្មណ៍នៃអ្នកធ្វើ ។ **ឧទាហរណ៍៖** សង្គមខ្មែរពី អតីតកាល គេធ្វើទណ្ឌកម្មលើស្ត្រីដែលគេជឿថាចេះធ្មប់អាបដោយចាប់យកទៅចងភ្លាងដុតទាំងរស់។

- វិបាកវិនិច្ឆ័យតាមបែបសង្គមវិវត្តន៍នីតិសាស្ត្រ ជាការវិនិច្ឆ័យទៅតាមច្បាប់សង្គមដែលមានការរីកចម្រើន ។ ឧទាហរណ៍ ប្រទេសកម្ពុជាយើងនាសម័យឧត្តុង្គ វិបាកវិនិច្ឆ័យត្រូវបានធ្វើឡើងដោយយកពិរុទ្ធជនទៅដាក់ខ្នោះឃ្នាង ដោយវាយឱ្យស្រែកអាក្រោស ដើម្បីឱ្យប្រជារាស្ត្របានដឹងគ្រប់គ្នា។
- វិបាកវិនិច្ឆ័យនាសម័យបច្ចុប្បន្ន ជាការវិនិច្ឆ័យមួយដែលគោរពតាមច្បាប់គោលការណ៍សិទ្ធិមនុស្សជាចំបង។ ឧទាហរណ៍ សម័យបច្ចុប្បន្នគេដាក់ទណ្ឌកម្មជនល្មើសទៅតាមបទល្មើសដែលជននោះបានប្រព្រឹត្ត ដោយឱ្យសងជាសំណង ឬជាក់គុកដើម្បីឱ្យជននោះមានការកែប្រែ។

មេរៀនទី៩ **គុណធម៌**

សំណួរ

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ដែលមានចម្លើយ ត្រូវតែមួយគត់ ៖

1. ជនដែលមានពុទ្ធិសកល សមត្ថភាពបរិបូរណ៍និងពោរពេញទៅដោយគុណធម៌ ហើយមានសុភវិនិច្ឆ័យច្បាស់លាស់ ជននោះគេចាត់ទុកជា

☐ក.សន្តបុគ្គល ☐ខ.វីរជន

☑គ.បណ្ឌិត ☐ឃ.បញ្ញាជន

2. សីលធម៌នឹងកើតមានកាលណាការរស់នៅជា ក្រុមចាប់ផ្តើមឡើង។ នេះជាសម្តីរបស់លោក:

☐ក.លោក អារីស្តូត ☑ខ.លោក ដូខឹម

☐គ.លោក ឡឺសែន ☐ឃ.លោក រ៉ែនូវៀ។

II. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែកA និងB នៅក្នុងCឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

A	B	ចម្លើយ
1.គុណធម៌កំណើត 2.គុណធម៌សាមញ្ញ 3.គុណធម៌បញ្ញា 4.សីលគុណធម៌	ក.គុណធម៌ដែលមានសម្ពុះជំរុញវិចារណញ្ញាណ ឱ្យប្រព្រឹត្តអំពើកុសល ខ.គុណធម៌ដែលធ្វើឱ្យមនុស្សយើងមានបញ្ញាវិះគិតក្នុងផ្លូវល្អ ដើម្បីសាងពុទ្ធិសច្ចៈ គ.គុណធម៌ដែលបានមកពីការហ្វឹកហាត់និងការអប់រំ ឃ.គុណធម៌ដែលមនុស្សបានទទួលមត៌កពីធម្មជាតិមក ង.គុណធម៌ដែលមនុស្សបានទទួលមត៌កពីអាទិទេព	1. →ឃ 2. →គ 3. →ខ 4. →ក

III. សំណួរត្រិះរិះ

1. គុណធម៌ជាអ្វី? គុណធម៌ចែកចេញជាប៉ុន្មានបែប? អ្វីខ្លះ? ចូរពន្យល់និងផ្ដល់ឧទាហរណ៍។
2. តើលោក អារីស្តូត បានចែកថ្នាក់គុណធម៌ដូចម្ដេចខ្លះ? តើគុណធម៌ណាមួយ ដែលជាអ្នកសាងនូវពុទ្ធិខាងសច្ចៈ? ព្រោះអ្វី?

3. សញ្ញាណអ្វីខ្លះដែលមានន័យ ស្រដៀងនឹងគុណធម៌? ចូរ រៀបរាប់និងឱ្យឧទាហរណ៍បញ្ជាក់។
4. តើមនុស្សប្រភេទណាដែលគេចាត់ជាឧត្តមជនគំរូ? មាន លក្ខណៈខុសគ្នាដូចម្ដេចខ្លះ? រកឃើញនូវលក្ខណៈរួមដូច ម្ដេចខ្លះ?

III. ចម្លើយ

1. គុណធម៌គឺជាសីលតម្លៃ ឬជាកម្លាំងដែលមានតម្លៃរបស់ បុគ្គលម្នាក់ៗពោរពេញទៅដោយមនោសញ្ចេតនា ប្រកប ដោយកុសលជាប់លាប់ ហើយច្បាស់លាស់ចំពោះសង្គម ដែលខ្លួនរស់នៅ។

❖ គុណធម៌ចែកចេញជាពីរបែបគឺ

- **គុណធម៌សាមញ្ញ** គឺជាគុណធម៌ដែលបានមកពីការហ្វឹក ហាត់និងអប់រំ។ ឧទាហរណ៍ ការទៀងពេល ការចេះប្រមាណ ភក្ដីភាព ភាពខ្ជាប់ខ្ជួន ការគួរសម។
- **គុណធម៌កំណើត** ជាគុណធម៌ដែលមនុស្សបានទទួលពី កំណើត។ ឧទាហរណ៍សណ្ដានចិត្តចិត្តសណ្ដោសចិត្តមេត្តា។

2. លោក អារីស្តូត បានចែកថ្នាក់គុណធម៌ ជាពីរក្រុមគឺ ៖

- **គុណធម៌បញ្ញា** ជាគុណធម៌ដែលធ្វើឱ្យមនុស្សយើងមានបញ្ញា ក្នុងការរិះគិតក្នុងផ្លូវល្អដើម្បីកសាងពុទ្ធិសច្ចៈ ដូចជាសិល្បៈ ស្បង់ បំរុងប្រយ័ត្ន គតិវិញ្ញូ បញ្ញាជាដើម ។
- **សីលគុណធម៌** ជាគុណធម៌ដែលមាននៅក្នុងទម្លាប់ដែលគ្រប សង្កត់លើសម្ទុះជំរុញវិចារណញ្ញាណ និងក្នុងទម្លាប់ប្រព្រឹត្តអំ

ពើល្អ ត្រឹមត្រូវ សមរម្យ ទោះជាស្ថិតនៅក្នុងកាលៈទេសៈណាក៏ដោយ ដូចជាសេចក្តីក្លាហានការចេះប្រមាណ យុត្តិធម៌ និងវិញ្ញ។

❖ គុណធម៌ដែលជាអ្នកសាងនូវពុទ្ធិខាងសច្ចៈ គឺគុណធម៌បញ្ញា ព្រោះជាគុណធម៌ ដែលធ្វើឱ្យមនុស្សយើងមានបញ្ញាក្នុងការរិះគិតក្នុងផ្លូវល្អ។

3. សញ្ញាណដែលមានន័យស្រដៀងនឹង គុណធម៌មាន ៖

- សុក្រឹតភាព តាមឫសគល់នៃសុក្រឹតភាពសំដៅដល់អ្វីដែលគេធ្វើបានដោយសព្វគ្រប់ ឬដែលគេពុំអាចបន្ថែមទៀតបាន។ សុក្រឹតភាព សំដៅលើលក្ខណៈនៃអ្វីដែលប្រជុំគ្រប់គុណសម្បត្តិដោយពុំមានលាយឡំនឹង គុណវិបត្តិ។
- គុណូបការៈ ជាគុណបំណាច់ដ៏វិសេសវិសាលមិនអាចកាត់ថ្លៃបាន។ ក្នុងន័យទូលំទូលាយ គុណូបការៈបានន័យថា ជាតម្លៃហើយជាពិសេសជាតម្លៃវិជ្ជាជីវៈនៃបុគ្គលនីមួយៗ ។

4. មនុស្សដែលគេចាត់ជាឧត្តមជនគំរូមាន

- បណ្ឌិត មនុស្សដែលមានពុទ្ធិសកល មានភាពឈ្លៀសវៃខាងបញ្ញាយ៉ាងធំ។
- វីរបុរស សំដៅលើជនណាដែលហ៊ានពលីជីវិតហ៊ានពុះពារឧបសគ្គធំៗ ហ៊ានទទួលការឈឺចាប់ខ្លាំងបំផុតទាំងផ្លូវកាយនិងផ្លូវចិត្ត។

- សន្តបុគ្គល មនុស្សដែលចាត់ទុកជាសន្តបុគ្គល គឺមនុស្សដែលមានចំណាង់ខាងជំនឿសាសនា មានរបៀបរស់នៅជាជនស្វែងរកសុក្រឹតភាពជានិច្ច។

❖ លក្ខណៈរួម ជាមនុស្សធ្វើប្រយោជន៍ដើម្បីឱ្យមនុស្សមានការគិតគូរដោយត្រឹមត្រូវ និងធ្វើឱ្យមនុស្សគួរយកធ្វើជាគំរូ។

មេរៀនទី១០ សិទ្ធិនិងច្បាប់

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថាសិទ្ធិ? ច្បាប់? តើសិទ្ធិនឹងច្បាប់ មានទំនាក់ទំនងនឹងគ្នាដូចម្តេចខ្លះ?
2. តើសិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចមានទំនាក់ទំនងដូចម្តេចខ្លះ? ចូរលើកឧទាហរណ៍បញ្ជាក់។

ចម្លើយ

1. សិទ្ធិគឺ ជាអ្វីៗទាំងអស់ដែលមនុស្សត្រូវការជាចាំបាច់សម្រាប់ឱ្យមនុស្សរស់នៅក្នុងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស។

❖ ច្បាប់ គឺជានិយាមឬជាកាតព្វកិច្ចចាំបាច់បំផុតរបស់មនុស្សសម្រាប់ការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពដែលធម្មជាតិបានសំអិតសំអាងឡើងដើម្បីជីវិតរស់នៅក្នុងសង្គម។

❖ សិទ្ធិនឹងច្បាប់ មានទំនាក់ទំនងនឹងគ្នា គឺច្បាប់ជាអ្នកកំណត់សិទ្ធិសេរីភាពមនុស្ស ឯសិទ្ធិគឺអនុវត្តតាមច្បាប់។ ច្បាប់បង្កើតឡើងដើម្បីការពារសិទ្ធិ និងកំណត់ព្រំដែននៃសិទ្ធិ។

2. សិទ្ធិ និងករណីយកិច្ចមានទំនាក់ទំនងគ្នាដូចជា យើងអាច សម្គាល់ឃើញថា ការទាក់ទងគ្នាទៅវិញទៅមករវាងសិទ្ធិនិង ករណីយកិច្ចមានលក្ខណៈជិតស្និទ្ធិជាចាំបាច់ណាស់ព្រោះថា កាតព្វកិច្ចរបស់អ្នកដ៏ទៃចំពោះខ្ញុំ គឺជាការឆ្លើយតបចំពោះ សិទ្ធិរបស់ខ្ញុំ ផ្ទុយទៅវិញកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្ញុំចំពោះអ្នកដ៏ទៃជា ការឆ្លើយតបទៅនឹងសិទ្ធិអ្នកដ៏ទៃ។ Ex កម្មករមានសិទ្ធិទាម ទារពីនិយោជក របស់ខ្លួននូវប្រាក់ខែសមរម្យ ការឈប់ សម្រាកជាដើម ប៉ុន្តែនិយោជកក៏មានសិទ្ធិនិងតម្រូវឱ្យកម្មករ មកធ្វើការប្រចាំតាមម៉ោងជាកំណត់ ។

មេរៀនទី១១ យុត្តិធម៌

សំណួរ

1. តើយុត្តិធម៌ជាអ្វី?
2. តើធ្វើដូចម្តេចដើម្បីឱ្យមានសមភាពរវាង មនុស្សនៅក្នុង សង្គម?
3. ចូរប្រៀបធៀបយុត្តិធម៌ និងសប្បុរសធម៌។

ចម្លើយ

1. យុត្តិធម៌ជាពាក្យសក្តិសិទ្ធិ ដោយហេតុថាពាក្យនេះឯង ធ្វើឱ្យ មនុស្សហ៊ានស្លាប់ ហ៊ានងើបឡើយតស៊ូដើម្បីទាមទារយុត្តិ ធម៌ក្នុងការកាត់សេចក្តីយុត្តិធម៌ក្នុងការបែងចែក យុត្តិធម៌ ក្នុងការប្រើប្រាស់និងយុត្តិធម៌ក្នុងការរស់នៅជាដើម។

2. ដើម្បីឱ្យមានសមភាពរវាង មនុស្សនៅក្នុងសង្គមគឺត្រូវតម្រូវឱ្យប្រជាពលរដ្ឋទាំងអស់ ត្រូវតែចូលរួមនៅក្នុងប្រព័ន្ធតែមួយនៃសិទ្ធិនិងករណីយកិច្ចដូចជា ៖

- លុបបំបាត់ភាពអយុត្តិធម៌សង្គមនិងបំបាត់វិសមភាព
- ត្រូវមានភាពយុត្តិធម៌នៅក្នុងសង្គម
- មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវចូលរួមគ្រប់សកម្មភាពនៅក្នុងសង្គម
- អនុវត្តសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ខ្លួនកុំឱ្យប៉ះពាល់ដល់អ្នកដទៃ។

3. ប្រៀបធៀបយុត្តិធម៌ និងសប្បុរសធម៌។

<u>យុត្តិធម៌</u>

- មានលក្ខណៈបញ្ញាដែលចូលរួមទៅក្នុងលំដាប់នៃវិចារណញ្ញាណ
- មានមុខងារការពាររបៀបរៀបរយក្នុងសង្គម
- បង្កើតជាច្បាប់ទូទៅមួយ
- មិនសំដៅទៅលើអ្វីដែលមានទំនាក់ទំនងទៅជនណាម្នាក់ឡើយ

<u>សប្បុរសធម៌</u>

- ជាគុណធម៌ពិសេសរបស់មនុស្សទាំងឡាយណា ដែលមានចិត្តល្អនិងមនុស្សធម៌
- មានឧត្តមគតិមនុស្សជាតិនិងចិត្តស្រលាញ់ប្រណីមេត្តា
- ជាសេចក្តីស្នេហាចំពោះអ្នកដទៃ រុញច្រានមនុស្សឱ្យធ្វើអំពើល្អចំពោះអ្នកដទៃ

• មានលក្ខណៈវេទនា លក្ខណៈសញ្ចេតនាដែលចូលទៅក្នុងលំដាប់ចិត្ត
• បំផុសគំនិតកក្តីភាពណាមួយចំពោះជនណាម្នាក់
• ទាក់ទងនឹងជនណាម្នាក់ផ្ទាល់ខ្លួនតែម្តងៗ

សំណួររបញ្ចប់ជំពូកទី១

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ ដែលមានចម្លើយត្រូវតែមួយគត់ ៖

1. បញ្ញាជាសម្បទាដែលអាចសម្រេចទៅនឹងស្ថានការណ៍ថ្មីៗ នេះជាទស្សនៈរបស់លោកណា?

☐ក.ដឺឡាក្រ័រ ☐ខ.ដេកាត
☐គ.បាគតម៉ាន់ ☑ឃ.ភ្លាប៉ារ៉ែត

2. មនុស្សដែលដឹងខុសត្រូវស្គាល់ល្អអាក្រក់ ហើយប្រព្រឹត្តតែអំពើល្អតែខ្លួនស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់គេ ។ ជននោះគេចាត់ទុកជាមនុស្សមាន ៖

☐ក.ញាណគ្រប់គ្រាន់ ☐ខ.ញាណមិនគ្រប់គ្រាន់
☐គ.សីលញាណ ☑ឃ.ទំនួលខុសត្រូវ

3. កាលណាខ្ញុំអើលផ្លូស ខ្ញុំទទួលបានភ្លោច ៖

☑ក.ដេកាទ៏ច ☐ខ.រូវើទ្យ ☐គ.គីមី

4. ជនដែលមានពុទ្ធិសក់ល មានសមត្ថភាពបរិបូរពោរពេញទៅដោយគុណធម៌ហើយមានសុភវិនិច្ឆ័យច្បាស់លាស់ៗ ជននោះគាត់ទុកជា៖

☐ក.សន្តបុគ្គល ☐ខ.វីរជន

☑គ.បណ្ឌិត ☐ឃ.បញ្ញាជន

5. ឥន្ទ្រីយារម្មណ៍ចាប់ផ្តើមឡើងដោយរំញោចនៅក្នុង ៖

☑ក.ដំណាក់រូបវិទ្យា ☐ខ.ដំណាក់សរីរវិទ្យា

☐គ.ដំណាក់ចិត្តវិទ្យា

6. ជនដែលប្រព្រឹត្តអំពើអ្វីមួយទៅលើអ្នកដទៃ ដោយបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ។ ជននោះត្រូវមានទោស ៖

☐ក.ផ្នែកសីលវិជ្ជា ☐ខ.ផ្នែកសង្គម

☑គ.ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ☐ឃ.ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ

II. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែកA និងផ្នែក B ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

A	B	ចម្លើយ
1. ឥន្ទ្រីយារម្មណ៍ 2. រូបភាព 3. រូបារម្មណ៍ 4. យល់សប្តិ 5. រវើរវាយ 6. ទេពកោសល្យ 7. កោសល្យ 8. សម្បទា 9. កំសោយបញ្ញា 10. ភ្លីភ្លើ 11. ល្ងីល្ងើ 12. ឆន្ទៈជាបញ្ញា 13. ឆន្ទៈជាការខំប្រឹង 14. មនុស្សមិនមែន ជាម្ចាស់នៃអំពើ របស់ខ្លួនទេ	ក.សំណង់រូបភាពបែប លក្ខណៈវត្ថុវិស័យភាព ខ.រូបភាពអកម្មនៃចិត្ត គ.សតិសម្រាប់នឹកគិតដោយរូបភាព ឃ.ធាតុភូតចិត្តសរីរវិទ្យា ង.លំនឹកគិតនៃចិត្តទៅ រកវត្ថុមួយក្នុងពេលវត្ថុ នោះអវត្តមាន ច.បញ្ញាខ្ពស់ ឆ.បញ្ញាធម្មតា ជ.លទ្ធផលបញ្ញាស្មើ០.៥ ឈ.លទ្ធផលបញ្ញាតិច ជាង ០.៥ ដ.បញ្ញាខ្ពស់បំផុត ប.ទ្រឹស្តីកំណត់និយម	1. →ឃ 2. →ង 3. →គ 4. →ក 5. →ខ 6. →ដ 7. →ច 8. →ឆ 9. →ជ 10. →ជ 11. →ឈ 12. →ត 13. →ណ 14. →ឱ

15. ឆន្ទៈជាចំណង់ 16. ឆន្ទៈស្ថិតលើការ អប់រំ 17. ឆន្ទៈកើតមកពី សេរីភាព	ឌ.ទ្រឹស្តីវាសនានិយម ធ.ទ្រឹស្តីសេរីអាជ្ញា ណ.ទ្រឹស្តីពិសោធន៍និយម ត.ទ្រឹស្តីបញ្ញានិយម	15.→ឋ 16.→ណ 17.→ធ

III. ចូរបំពេញឃ្លាខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

1. ទំនោរបំប្លែងនូវភាព ឬជាការភូតកុហកហៅថា ***ទំនោរខាងសីលធម៌មិនយោបាយ*** ។
2. បញ្ញាទ្រឹស្តីកើតមានតែចំពោះ ***តែមនុស្សប៉ុណ្ណោះ*** ។
3. កត្តាដែលនាំឱ្យមានការបង្កើតថ្មីដែលជានិស្ស័យពីកំណើតហៅថា ***កត្តាភពនៃទេពកោសល*** ។
4. នៅពេលកើតភ្លាមមនុស្សស្ថិតក្នុងភាព ***ជាសភាវគតិ***ដូចសត្វដែរ ។
5. តក្កវិទ្យាជាវិចារដែលមានសំណើ បង្កើតឡើងដោយលោក ***អារីស្តូត*** ។
6. អំពើដែលកើតឡើងដោយមិនបានព្រាងទុកជាមុនហៅថា ***អំពើអឆន្ទៈ*** ។
7. នៅពេលប្រឡងប្រណាំងមនុស្សគ្រប់រូបតែង តែមានបំណងចង់ឈ្នះដាច់គេ ហើយទទួលបានលេខមួយនេះជាទំនោរ ***វិជ្ជាជីវៈ*** ។
8. សតិពិសេសមួយដែលអាចឱ្យយើងគិតជាគំនិតទូទៅ ឬជាបញ្ញត្តិអរូបីដោយមានភាសាជំនួយហៅថា ***បញ្ញាទ្រឹស្តី*** ។

9. សំយោគក្នុងគំនិតដែលភ្ជាប់មតិ និងបដិមតិ ដើម្បីបង្កើតច្រកចេញថ្មីមួយទៀតក្នុងដំណោះ ស្រាយបញ្ហាហៅថាសំយោគ*បដិសំយោគ*។

IV. សំណួរត្រិះរិះ

1. ចូរពន្យល់ពីទំនាក់ទំនងរវាងសប្បុរសធម៌ និង យុត្តិធម៌។
2. តើរូបភាពអាចត្រឡប់ចូលមកក្នុងញាណ របស់យើងតាមរបៀបណា? ចូរពន្យល់?
3. ហេតុអ្វីបានជាមនុស្សម្នាក់ៗចាប់យកវិជ្ជាជីវៈ ខុសៗគ្នា?
4. តើច្បាប់មានមុខងារអ្វីខ្លះនៅក្នុងសង្គម ? អំណាចដែលច្បាប់ឱ្យមកយើងមានទិដ្ឋភាពដូចម្ដេច ? ចូរឱ្យឧទាហរណ៍។
5. តើគុណធម៌មានលក្ខណៈដូចគ្នាឬទេ ? គេចែកគុណធម៌ជាអ្វីខ្លះ?
6. តើករណីយកិច្ចមានលក្ខណៈសំខាន់ដូចម្ដេចខ្លះ?
7. ដូចម្ដេចដែលហៅថា ឆន្ទៈ? ដើម្បីឱ្យឆន្ទៈមានសមត្ថភាពល្អត្រូវផ្អែកលើកត្តាអ្វីខ្លះ?
8. នៅអឺរ៉ុបពេលជួបគ្នាគេចាប់ដៃគ្នាគេថើបគ្នា នៅប្រទេសមួយចំនួននៅអាស៊ីពេលជួបគ្នាគេ សំពះគ្នាយ៉ាងទន់ភ្លន់។ ហេតុអ្វីបានជាមាន សីលនិយាមនិងសីលញាណខុសគ្នាបែបនេះ?

IV. បញ្ញាភ្លឺថ្លា និងឆន្ទៈមោះមុតស្ថិតតែក្នុងរាងកាយមាំមួន និងសុខភាពល្អ ចូរពន្យល់និង លើកឧទាហរណ៍បញ្ជាក់ផង។

ចម្លើយបញ្ចប់ជំពូកទី1

1. ពន្យល់ពីទំនាក់ទំនងរវាងសប្បុរសធម៌ និង យុត្តិធម៌គឺ
យុត្តិធម៌និងសប្បុរសធម៌មានទំនាក់ទំនងគ្នានិងបង្គ្រប់ គ្នាទៅវិញទៅមក ។ នៅក្បែរយុត្តិធម៌ សប្បុរសធម៌ថែរក្សាទុកនូវតម្លៃរបស់ខ្លួនទាំងមូល ។ យុត្តិធម៌ឱ្យនិយមន័យទៅលើឧត្តមគតិចំនែកឯសប្បុរសធម៌គឺជាកម្លាំង ចលករនៃអំពើសីលធម៌ និងជាសំទុះដែលជំរុញយើងឱ្យសម្រេចយុត្តិធម៌ ។ យុត្តិធម៌នឹងមិនអាចនឹងឈោងទៅដល់សីលកុសលពិតប្រាកដបានឡើយប្រសិនបើគ្មានសប្បុរសធម៌ ឯសប្បុរសធម៌ប្រសិនបើគ្មានយុត្តិធម៌ ក៏នឹងអាចក្លាយទៅជាភាពសេរីនៃសព្វោតនាលម្អៀង ហើយសម្រេចបានយុត្តិធម៌តែភាគប៉ុណ្ណោះ។

2. រូបភាពអាចត្រឡប់ចូលមកក្នុងញាណ របស់យើងតាមរយៈលំនឹកឬជាការបណ្ដុំនៃគំនិត។កាលណាយើង ធ្វើលំនឹកគឺយើងនឹងចងចាំអ្វីមួយហើយនិងផ្ដិតយករូបភាពចូលក្នុងចិត្តរបស់យើង ។

3. មនុស្សម្នាក់ៗចាប់យកវិជ្ជាជីវៈ ខុសៗគ្នាដោយសារ ៖

- កត្តាវេទនា(ឧបនិស្ស័យ) ដែលទាក់ទងនឹងចំណង់នៃផ្លូវអារម្មណ៍ ឬជានិស្ស័យពីកំណើតដែលឱ្យគេមានចិត្ត ស្រលាញ់ឯកទេសអ្វីមួយ ។
- កត្តាផលប្រយោជន៍ ៖ ដោយគេសង្កេតឃើញការ ទទួលផលប្រយោជន៍ជាច្រើនពីឯកទេសណាមួយ សម្រាប់ផ្គត់ផ្គង់ខ្លួន និងក្រុមគ្រួសារឱ្យមានការអភិវឌ្ឍរីកចម្រើន ។

4. ក្នុងសង្គមច្បាប់មានមុខងារដូចជា
- កំណត់សិទ្ធិសេរីភាពរបស់មនុស្ស
- ធ្វើឱ្យសង្គមមានសណ្តាប់ធ្នាប់

❖ អំណាចដែលច្បាប់ឱ្យយើងពុំមែនជាអំណាចធម្មតាឡើយ តែជាសីលអំណាចមួយ ។ សីលអំណាចមានន័យថ្មុយពី អំណាចរូបដែលជាអំណាចនៃកម្លាំង ហើយក៏មិនមែនជាអំណាចខាងសម្ភារៈនោះទេតែជាអំណាចផ្លូវគំនិតដែលស្ថិតនៅបរិសុទ្ធជានិច្ចទោះ ជាគេមិនទទួលស្គាល់ឬក៏គេជាន់ឈ្លីអំណាចនោះយ៉ាងណាក៏ដោយ។ ឧទាហរណ៍យើងមានសិទ្ធិក្នុង ការនិយាយដែលជាអំណាចច្បាប់ឱ្យដល់យើង។

5. គុណធម៌មានលក្ខណៈមិនដូចគ្នាដូចគ្នាទេតែតម្លៃនៃគុណធម៌មានតែមួយគត់ ។

❖ គុណធម៌ចែកជាចេញជាពីរគឺ ៖

- គុណធម៌បញ្ញា ជាគុណធម៌ដែលធ្វើឱ្យមនុស្ស យើងមានបញ្ញារិះគិតក្នុងផ្លូវល្អដើម្បីកសាងសច្ចៈ ដូច សិល្បៈ ល្បែង បម្រង់ប្រយ័ត្ន គតិវិញ្ញូ បញ្ញាជាដើម
- សីលគុណធម៌ ជាគុណធម៌ដែលមាននៅក្នុងទំលាប់ដែលគ្រប់សង្កត់លើសម្ពុះជម្រុញវិចារណញ្ញាណនិងក្នុងទំលាប់ប្រព្រឹត្តអំពើល្អ ត្រឹមត្រូវ សមរម្យ ទោះជាស្ថិតនៅក្នុងកាលៈទេសៈណាក៏ ដោយក៏ដូចជាសេចក្តីក្លាហានចេះប្រមាណ យុត្តិធម៌និងវិញ្ញូគតិ ។

6. ករណីយកិច្ចមានលក្ខណៈ សំខាន់គឺធ្វើឱ្យមនុស្សមានការគោរពសិទ្ធិគ្នាទៅវិញទៅមក និងធ្វើឱ្យការងារបានជោគជ័យ។

7. ឆន្ទៈ គឺជាសមត្ថភាពដែលគ្រប់គ្រងគំនិតនិងអំពើរបស់មនុស្សដើម្បីសម្រេចនូវអ្វីដែលគេចង់ធ្វើឬជាអារម្មណ៍ នៃការប្តេជ្ញាចិត្តម៉ឹងម៉ាត់ក្នុងកាធ្វើអ្វីមួយដែលគេចង់ធ្វើ។

❖ ដើម្បីឆន្ទៈមានសមត្ថភាពល្អគេត្រូវផ្អែកលើកត្តា

- កត្តាគោលបំណង
- កត្តចំណង់
- កត្តាល្បិច
- មធ្យោបាយ
- ការតស៊ូផ្ទៃកខាងក្នុងរបស់មនុស្ស ។

8. នៅអឺរ៉ុបពេលជួបគ្នាគេចាប់ដៃគ្នា គេថើបគ្នា នៅប្រទេសមួយចំនួននៅអាស៊ីពេលជួបគ្នាគេ សំពះគ្នាយ៉ាងទន់ភ្លន់។ បានជាសីលនិយាមនិងសីលញាណខុសគ្នាបែបនេះព្រោះ ដោយសារមនុស្សរស់នៅទីកន្លែងផ្សេងៗគ្នា ហើយការទទួលនូវការបង្រៀនផ្សេងៗគ្នានិងមជ្ឈដ្ឋានដែលមនុស្សរស់នៅក៏ខុសគ្នាទៀត។ គេទទួលវប្បធម៌ប្រពៃណីពីឪពុកម្តាយរបស់ពួកគេតាំងពីកំណើតម្លេះ ។

9. បញ្ញាភ្លឺថ្លា និងឆន្ទៈមោះមុតស្ថិតតែក្នុងរាងកាយមាំមួន និងសុខភាពល្អ

- ទាល់តែមនុស្សមានសុខភាពល្អទើបមានឆន្ទៈក្នុងការធ្វើអ្វីមួយបាន

- បើយើងមិនឈឺគឺយើងមានការគិតបានល្អ
  - ❖ ឧទាហរណ៍ មនុស្សឈឺមានការគិតមិនបានល្អទេ ហើយឆន្ទៈក៏ថយចុះដែរ។

ជំពូកទី២ វប្បធម៌សន្តិភាព

មេរៀនទី១ មង្គល៣៨ប្រការ

សំណួរ

1. ដូចម្ដេចហៅថា មង្គល? មង្គល៣៨ប្រការ? ចូរពន្យល់ដោយលើកឧទាហរណ៍បញ្ជាក់។
2. តើបុព្វហេតុអ្វីដែលនាំឱ្យកើតមានមង្គល៣៨ ប្រការនេះ?
3. តើមង្គល៣៨ប្រការ មង្គលណាប្រសើរជាង មង្គលណា? ហេតុអ្វី? ចូរពន្យល់។
4. ចូរសង្កេតពីសកម្មភាពរស់នៅ របស់អ្នកភូមិរបស់ប្អូន តើមានអ្នកភូមិប្រហែលប៉ុន្មានភាគរយ ដែលប្រតិបត្តិបានតាមមង្គលទាំង៣៨ ប្រការនេះ?
5. ដើម្បីឱ្យមង្គលទាំង៣៨ប្រការ បានជ្រាបដល់សហគមន៍តើអ្នកធ្វើដូចម្ដេច?
6. តើមង្គល៣៨ប្រការមានសារៈសំខាន់អ្វីខ្លះ ដល់អ្នកគ្រួសារ និងសហគមន៍របស់អ្នក?

ចម្លើយ

1. មង្គល គឺជាសេចក្តីចម្រើនប្រកបដោយសេចក្តីសុខសួស្តី ដែលមនុស្សទាំងអស់ក្នុងលោកចង់បាន។

❖ មង្គល៣៨ប្រការគឺជាសេចក្តីចម្រើនប្រកបដោយសុខ ដែលកើតឡើងពីការប្រតិបត្តិតាមទ្រឹស្តីរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា។

★ ១. **គឺកិរិយាមិនសេពគប់បុគ្គលពាលទាំងឡាយ** មានន័យថា យើងនឹងបានមង្គលដ៏ឧត្តម បើយើងមិនទៅសេពគប់នឹងបុគ្គលពាល។**ឧទាហរណ៍** យើងមានមិត្តល្អគឺមិត្តល្អនេះហើយដែលជាមង្គលដ៏ប្រសើរសម្រាប់យើង។

2. បុព្វហេតុដែលនាំឱ្យកើតមានមង្គល៣៨ ប្រការគឺកាលពីដើមឡើយមានអាចារ្យមួយក្រុមបានជជែក គ្នាពីរឿងមង្គលដោយអាចារ្យខ្លះប្រកាន់ថា ការឃើញដោយភ្នែកគឺជាមង្គល ខ្លះទៀតប្រកាន់ថាការឮដោយត្រចៀកគឺជាមង្គល និងខ្លះទៀតប្រកាន់ថាកាដឹងរស់ ជាតិគឺជាមង្គល ។ ការជជែកគ្នាពុំមានការយល់ស្របគ្នា ឡើយ។អស់រយ:ពេល12ឆ្នាំក្រុមនីមួយៗស្វែងរកមង្គលមិនឃើញ។ ទេវតាទាំងឡាយក៏នាំគ្នាសួរព្រះឥន្ទ្រាធិរាជដើម្បីរកមង្គល ។ បន្ទាប់ពីសាកសួរបុព្វហេតុនិងដឹងពីហេតុផលចប់សព្វគ្រប់ហើយ ព្រះឥន្ទ្រប្រាប់ទេវតាទាំងនោះរឿងនេះថាកើតឡើងនៅឋានមនុស្ស ដូច្នេះអ្នកទាំងឡាយចូរនាំគ្នាទៅក្រាបបង្គំទូលសួរមង្គលនេះ ក្នុងសំណាក់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់នៅវត្តជេតពនចុះ ព្រះអង្គនឹងសម្តែងប្រាប់ហើយ ។ ដូចនេះហើយ ទើបមានមង្គល38ប្រការ ។

3. មង្គល៣៨ប្រការ មង្គលដែលប្រសើរជាងគឺវិន័យដែលបុគ្គលសិក្សាដោយប្រពៃហើយ ព្រោះថាកាលណាមនុស្សមានវិន័យទាំងនេះគឺមានន័យថាមនុស្សនោះបានប្រកាន់នូវ សីលប្រាំ។ ការប្រកាន់នូវសីលប្រាំគឺជាការប្រពៃបំផុត។

4. ដើម្បីឱ្យមង្គលទាំង៣៨ប្រការបានជ្រាបដល់ សហគមន៍យើងត្រូវ៖

- ផ្សព្វផ្សាយដល់សារៀន
- ប្រឹងប្រែងអនុវត្តន៍តាមដោយខ្លាប់ខ្លួន
- និមន្តព្រះសង្ឃឱ្យទេសនាប្រាប់
- ចុះណែនាំដល់សហគមន៍អំពីមង្គល38 ប្រការ

5. មង្គល៣៨ប្រការមានសារៈសំខាន់ដល់ខ្ញុំ គ្រួសារ និងសហគមន៍របស់ខ្ញុំដូចជា៖

- រស់នៅក្នុងសេចក្ដីថ្លៃថ្នូរ
- មានការតស៊ូប្រឹងប្រែងរៀនសូត្រ
- ចេះចែករំលែក

❖ គ្រួសារ

- រស់នៅចេះស្រលាញ់គ្នា គ្រួសារមានសុភមង្គល
- ប្រឹងប្រែងកសាងគ្រួសារ
- អប់រំណែនាំកូនចៅបានល្អ

❖ សង្គម

- ប្រទេសសន្តិភាព
- សង្គមមានការរីកចម្រើន

- លប់បំបាត់ជម្លោះ សង្គ្រាម និងបញ្ហាជាច្រើនទៀត ។

មេរៀនទី២ ភាពចុះសម្រុងរវាងសាសនាទាំងឡាយ

សំណួរ

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ ដែលមានចម្លើយត្រូវតែមួយគត់ ៖

1. សាសនាដែលដឹកនាំមនុស្ស ឱ្យមានជំនឿលើខ្លួនឯង ហើយចៀសវាងកុំឱ្យមានជំនឿលើអរូបី គឺ

☑ក.សាសនាព្រះពុទ្ធ ☐ខ.សាសនាគ្រិស្ត

☐គ.សាសនាឥស្លាម ☐ឃ.សាសនាហិណ្ឌូ។

2. សាសនាដែលដឹកនាំមនុស្ស ឱ្យមានជំនឿលើអទិទេព ហើយរាល់កំហុស ដែលមនុស្សបានធ្វើគឺព្រះព្រមទទួលយកទាំងអស់គឺ

☐ក.សាសនាព្រះពុទ្ធ ☑ខ.សាសនាគ្រិស្ត

☐គ.សាសនាឥស្លាម ☐ឃ.សាសនាហិណ្ឌូ។

3. សាសនាព្រះពុទ្ធបាននាំចូលមកប្រទេសកម្ពុជាយើងនៅ

☐ក.ស.វទី១ មុនគ.ស. ☐ខ.ស.វទី១ នៃគ.ស.

☐គ.ស.វទី២ មុនគ.ស. ☑ឃ.ស.វទី២ នៃគ.ស.

II. សំណួរត្រិះរិះ

1. នៅលើពិភពលោក តើមានសាសនាធំៗទាំងអស់ចំនួនប៉ុន្មាន ? តើប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើនគោរពសាសនាអ្វី ?

2. តើសាសនាទាំងអស់នៅលើពិភពលោក តែងតែអប់រំមនុស្សដូចម្តេចខ្លះ ?
3. តើរាល់ការអប់រំរបស់សាសនា គេតែងតែសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើអ្វី?
4. តើគោលការណ៍ចំបង ក្នុងការអប់រំរបស់សាសនាទាំងអស់មានគោលបំណងដូចម្តេចខ្លះ ?
5. ក្នុងនាមអ្នកជាអ្នកកាន់សាសនាមួយរូប តើអ្នកយល់យ៉ាងណាដែរក្នុងការប្រកាន់ជំនឿសាសនារបស់ខ្លួន ?
6. តើការចេះអព្យាស្រ័យខាងសាសនា នាំមកនូវគុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិដូចម្តេចខ្លះចំពោះ អ្នកនិងសង្គម ?

II. ចម្លើយ

1. នៅលើពិភពលោក សាសនាធំៗទាំងអស់មានចំនួន 5 គឺ

- ព្រះពុទ្ធសាសនា
- គ្រិស្តសាសនា
- អ៊ីស្លាមសាសនា
- សាសនាតៅ និង
- សាសនាអ័រត្វដុក ។

❖ ប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើនគោរពសាសនាព្រះពុទ្ធ ។

2. សាសនាទាំងអស់នៅលើពិភពលោក តែងតែអប់រំមនុស្សឱ្យប្រព្រឹត្តអំពើល្អ ចៀសវាងការប្រព្រឹត្តអំពើអាក្រក់ ។

3. រាល់ការអប់រំរបស់សាសនា គេតែងតែសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើតម្លៃសីលធម៌ ចរិយាធម៌ កិច្ចសហការនិងរួបរួមគ្នាឱ្យកាន់តែខ្លាំងក្លា ។

4. គោលការណ៍ចំបង ក្នុងការអប់រំរបស់សាសនាទាំងអស់មានគោលបំណងរកដំណោះស្រាយតាមរយៈ សាសនា និងអភិវឌ្ឍន៍ផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្ស ដោយប្រើគោលការសាសនាដើម្បីស្វែងរកសន្តិភាព ។

5. ក្នុងនាមខ្ញុំជាអ្នកកាន់សាសនាមួយរូប ខ្ញុំយល់ថាសាសនាមានសារៈសំខាន់ណាស់ក្នុងការធ្វើឱ្យខ្ញុំមានការរស់នៅ។ ពេលដែលខ្ញុំមានការអស់សង្ឃឹម សាសនាតែងតែធ្វើឱ្យខ្ញុំមានការទុកចិត្តនិងសទ្ធានិងលះបង់នូវភាពលោភលន់មិនគិតពីអ្នកដទៃ។ សម្រាប់សាសនាផ្សេងៗដែលអ្នកដទៃកាន់ខ្ញុំយល់ថា វាជាការល្អសម្រាប់គេ ហើយខ្ញុំដឹងថាសាសនាមានការទូន្មានអប់រំឱ្យធ្វើអំពើល្អជានិច្ច គឺមិនត្រូវរើសអើងគ្នានោះទេ ត្រូវចេះអធ្យាស្រ័យគ្នា នោះនឹងបានសុខសន្តិភាពក្នុងនាមយើងជាប្រជាពលរដ្ឋមួយរូបរស់នៅលើផែនដីនេះ។

6. ការចេះអធ្យាស្រ័យខាងសាសនា នាំមកនូវគុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិដូចម្តេចខ្លះចំពោះ អ្នកនិងសង្គមដូចជា ៖

❖ គុណសម្បត្តិ

- ធ្វើឱ្យមនុស្សចេះគោរពស្រលាញ់គ្នា

- រកដំណោះស្រាយចំពោះបញ្ហាដែលកើតមាននៅក្នុងសង្គម

❖ **គុណវិបត្តិ**

- ការហូចូលនៃវប្បធម៌សាសនាផ្សេងៗដែលធ្វើឱ្យបាត់ បង់សាសនារបស់រដ្ឋ
  - ជនខិលខូចយកសាសនាធ្វើជាបង្អែកក្នុងការប្រព្រឹត្តអំពើផ្សេងៗ

មេរៀនទី៣ សីលធម៌សកល

<u>សំណួរ</u>

1. ចូរពណ៌នាពីប្រវត្តិនិងនិយមន័យនៃសីលធម៌ សកល។
2. ចូរពណ៌នាពីខ្លឹមសារមូលដ្ឋាននៃសីលធម៌ សកល។
3. ចូរពណ៌នាពីភាពចាំបាច់នៃសីលធម៌សកល ក្នុងការកសាងសណ្តាប់ធ្នាប់សកល។
4. តើយើងត្រូវធ្វើអ្វីខ្លះដើម្បីទទួលបានសីលធម៌ សកល?

<u>ចម្លើយ</u>

1. ពណ៌នាពីប្រវត្តិ

   នៅក្នុងគំនិតស្តីពីដំណើរនៃសកលភាវូបនីយកម្ម សាសនវិទូរ៉ូម៉ាំងកាតូលិក និងជាសាស្ត្រាចារ្យនិងទស្សនៈវិទូដ៏ល្បីល្បាញឈ្មោះ**ហាន្ស គុង** កំណត់ថា សីលធម៌របស់មនុស្សជាតិជាសីលធម៌សកលលោក ។សីលធម៌សកល ត្រូវបាន

គេទទួលយក ចាប់តាំងពីមានសេចក្ដីប្រកាសអំពីសីលធម៌សកលដោយ សភានៃសាសនាពិភពលោកកាលពីថ្ងៃទី 4 ខែកញ្ញា ឆ្នាំ 1993 ។

❖ សីលធម៌សកល សំដៅលើតម្លៃសីលធម៌រួមនិងគំរូសីលធម៌ដែលផ្សំឡើងពីវប្បធម៌ និងជំនឿផ្សេងៗនៅលើភពផែនដីនេះ។តម្លៃសីលធម៌រួមនិងគំរូសីលធម៌ ទាំងនេះបង្កើតបានជាសីលធម៌របស់មនុស្សជាតិ ។

2. ពណ៌នាពីខ្លឹមសារមូលដ្ឋាននៃសីលធម៌សកល

តាមពិតឫសគល់នៃការយល់ស្របជាមូលដ្ឋាន គឺតម្លៃគំរូនិងឥរិយាបថ ដែលមានលក្ខណៈសាមញ្ញ ប៉ុន្តែសំខាន់បំផុត "ចូរអ្នកប្រព្រឹត្តចំពោះអ្នកដទៃដូចដែលអ្នក ចង់ឱ្យគេប្រព្រឹត្តមកលើអ្នក" ។ នេះជាច្បាប់មាសនៃជីវិត គឺជានាមសីលធម៌រួមដ៏សំខាន់បំផុតរបស់ប្រព័ន្ធជំនឿ សាសនា និងប្រព័ន្ធមិនមែនសាសនាទាំងអស់នៅលើ ផែនដីយើងនេះ។ វាជាច្បាប់មូលដ្ឋាននៃការរស់នៅរបស់មនុស្សប្រកបដោយសន្តិភាពដូចនេះគេអាចចាត់ទុកថាជាមាតានៃសសីលធម៌មនុស្សជាតិ ។

3. ពណ៌នាពីភាពចាំបាច់នៃសីលធម៌សកល ក្នុងការកសាងសណ្ដាប់ធ្នាប់សកល

- យើងទាំងអស់គ្នា មានទំនួលខុសត្រូវចំពោះសណ្ដាប់ធ្នាប់សកលមួយដ៏ប្រសើរ
- ការចូលរួមរបស់យើង គឺជាភារៈចាំបាច់បំផុតដើម្បីស្វែ

4. ដើម្បីទទួលបានសីលធម៌ សកលយើងត្រូវ ៖

- ពឹងពាក់គ្នាទៅវិញទៅមក
- ទទួសខុសត្រូវរៀងៗខ្លួននូវរាល់អ្វីដែលយើងបានធ្វើ
- ត្រូវប្រព្រឹត្តចំពោះគ្នាដូចបងប្អូន
- ប្តេជ្ញាគោរពជីវិតនិងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរមនុស្សជាតិ
- សន្សាបង្កើនការយល់ដឹងរបស់យើង តាមរយៈការគ្រប់គ្រងសតិរបស់យើង ការធ្វើសមាធិ
- ការយោគយល់គ្នា លើកកម្ពស់សន្តិភាព។

មេរៀនទី៩ កំណើតសិទ្ធិមនុស្ស

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា សិទ្ធិមនុស្ស?
2. តើសិទ្ធិមនុស្សត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយ អង្គការសហប្រជាជាតិចាប់ពីពេលណាមក?
3. តើសិទ្ធិ និងសេរីភាពសំខាន់ៗរបស់មនុស្សទូទៅមានអ្វីខ្លះ?
4. ចូរនិយាយពីមនុស្សទាំងអស់មានសិទ្ធិស្មើគ្នា ចំពោះច្បាប់សីលធម៌។
5. តើសិទ្ធិចែកចេញជាប៉ុន្មាន? អ្វីខ្លះ?
6. ដូចម្តេចហៅថា ច្បាប់? ច្បាប់ធម្មជាតិ? ច្បាប់ អមតៈ? ច្បាប់វិជ្ជមាន?

ចម្លើយ

1. សិទ្ធិមនុស្សគឺ [redacted] ជា អំណាចដែលមិនត្រូវគេរំលោភបានក្នុងការកាន់កាប់ការធ្វើ ឬការទាមទារអ្វីមួយពីនរណាម្នាក់។
2. សិទ្ធិមនុស្ស ត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយអង្គការសហប្រជាជាតិចាប់ពីពេលថ្ងៃទី 10ធ្នូ 1948។

3. សិទ្ធិ និងសេរីភាពសំខាន់ៗ របស់មនុស្សទូទៅមាន

❖ **សិទ្ធិ** សំខាន់ៗមាន សិទ្ធិមានជីវិតរស់នៅ សិទ្ធិចិញ្ចឹមជីវិត សិទ្ធិទទួលការអប់រំ។

❖ **សេរីភាព** មានសេរីភាពក្នុងការដើរហើដោយសេរី សេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តី សេរីភាពក្នុងការទទួលពត៌មាន សេរីភាពក្នុងការជួបប្រជុំ សេរីភាពក្នុងការបោះឆ្នោត...។

4. និយាយពីមនុស្សទាំងអស់មានសិទ្ធិស្មើគ្នា ចំពោះច្បាប់សីលធម៌៖

មនុស្សទាំងអស់មានសិទ្ធិស្មើគ្នា ចំពោះមុខច្បាប់សីលធម៌ ។ មនុស្សមានសិទ្ធិក្នុងការធ្វើអ្វីៗទាំង អស់ដែលខ្លួនចង់ធ្វើ ប៉ុន្តែមិនត្រូវឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិ របស់អ្នកដ៏ទៃនោះទេ ព្រោះគេក៏មានសិទ្ធិដូចគ្នាដែរ ។ ការប្រព្រឹត្តរបស់មនុស្សគឺស្ថិតនៅក្រោមច្បាប់រដ្ឋ ។

5. សិទ្ធិចែកចេញជាពីរគឺ

- សិទ្ធិស្របច្បាប់នៃ[redacted]
- សិទ្ធិធម្មជាតិរបស់មនុស្ស ។

6. ច្បាប់ គឺជាបទបញ្ញត្តិដែលកំណត់សេរីភាពរបស់មនុស្សវាត្រូវបានបង្កើតដោយមនុស្សដើម្បីការពារនិងដាក់ទោសមនុស្ស។

- **ច្បាប់ធម្មជាតិ** គឺជាច្បាប់មួយប្រភេទដែលគេប្រកាសឱ្យប្រើប្រាស់តាមរយៈពន្លឺនៃវាចារណញ្ញាណ។
- **ច្បាប់អមតៈ** ជាច្បាប់ដែលគេប្រកាសឱ្យប្រើប្រាស់ជាអមតៈ

• ច្បាប់វិជ្ជមាន ជាបញ្ញត្តិមួយយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងទស្សនៈ វិជ្ជាសីលធម៌។

មេរៀនទី៥ ច្បាប់អន្តរជាតិអំពីសិទ្ធិមនុស្ស

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា សិទ្ធិមនុស្ស? តើហេតុអ្វីបានជាកើតមានសិទ្ធិមនុស្ស?
2. តើការអនុវត្តសិទ្ធិមនុស្សមានសារប្រយោជន៍ អ្វីខ្លះ?
3. ចូររៀបរាប់ពីសិទ្ធិក្នុងការអភិវឌ្ឍរបស់មនុស្ស។

ចម្លើយ

1. សិទ្ធិមនុស្សគឺជាអំណាចខាងសីលធម៌ និងជាអំណាចដែលមិនត្រូវគេរំលោភបានក្នុងការកាន់កាប់ការធ្វើ ឬការទាមទារអ្វីមួយពីនរណាម្នាក់។

❖ បានជាកើតមានសិទ្ធិមនុស្សព្រោះដោយសារ ៖

- មានមហន្តរាយនៃសង្គ្រាមកន្លងមក
- ការប្រកាន់ពូជសាសន៍
- ការគ្មានកិច្ចសហការរវាងប្រជាជាតិនានា
- ការប្រើសេរីភាពហួសព្រំដែនច្បាប់រំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

2. ការអនុវត្តសិទ្ធិមនុស្សមានសារប្រយោជន៍ដូចជា ៖

- នាំឱ្យប្រជាជាតិនានាមានសន្តិភាព សេរីភាព
- កាត់បន្ថយនិងរំសាយសព្វាវុធ
- លប់បំបាត់ការគេងប្រវ័ញ្ច ការប្រកាន់ពូជសាសន៍

- បង្កើនកិច្ចសហប្រតិបត្តិការណ៍អន្តរជាតិ
- លប់បំបាត់សង្គ្រាម ។

3. សិទ្ធិក្នុងការអភិវឌ្ឍរបស់មនុស្សមាន ៖

❖ សិទ្ធិដើម្បីមានចំណេះដឹង

❖ សិទ្ធិនយោបាយ

- សិទ្ធិបញ្ចេញមតិដោយសេរី
- សិទ្ធិប្រជុំដោយសេរី
- សិទ្ធិបង្កើតសមាគមដោយសេរី
- សិទ្ធិបោះឆ្នោត
- សិទ្ធិចូលរួមក្នុងឆាកនយោបាយ
- សិទ្ធិបោះឆ្នោតដោយសេរីនិងទៀងទាត់
- សិទ្ធិមានលទ្ធភាពស្មើគ្នាចំពោះសេវាកម្មសាធារណៈ

❖ សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ចសង្គមនិងវប្បធម៌

- សិទ្ធិមានការងារធ្វើ
- សិទ្ធិជ្រើសរើសការងារធ្វើ
- សិទ្ធិមានទ្រព្យសម្បត្តិជាកម្មសិទ្ធិ
- សិទ្ធិមានកម្រិតជីវភាពរស់នៅសមរម្យ
- សិទ្ធិមានលទ្ធភាពក្នុងការសិក្សា
- សិទ្ធិបង្កើតគ្រួសារ
- សិទ្ធិមានសន្តិសុខសង្គម
- សិទ្ធិមានការធានារ៉ាប់រង ។

មេរៀនទី៦

ទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ចនិងសកលភាវូបនីយកម្ម

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា ទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ច?
2. ចូរនិយាយពីសកលភាវូបនីយកម្ម និងតួនាទីរបស់វា។
3. ចូរបរិយាយពីធនាគារពិភពលោក និងតួនាទី របស់វា។

ចម្លើយ

1. ទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ច គឺជាដំណើរការនៃការទាក់ទងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចជាតិជាមួយសេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិ ជាពិសេសជាមួយប្រទេសជិតខាង ប្រទេសក្នុងតំបន់ប្រទេសនានានៅលើពិភពលោក និងអង្គការអន្តរជាតិផ្សេងៗទៀត ។
2. និយាយពីសកលភាវូបនីយកម្ម

សកលភាវូបនីយកម្ម គឺជាដំណើរមួយដែលសេដ្ឋកិច្ចសង្គមនិងវប្បធម៌ តំបន់និងពិភពលោកបានរលាយចូលគ្នាតាមរយៈបណ្តាញទំនាក់ទំនងនិងពាណិជ្ជកម្ម។ជួនកាលគេសំដៅយកសកលភាវូបនីយកម្ម សេដ្ឋកិច្ច ដែលមានន័យថាការបញ្ចូលសេដ្ឋកិច្ចជាតិទៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិតាមរយៈពាណិជ្ជកម្ម ការវិនិយោគ ពីបរទេស ការហូចូលនូវមូលធនអន្តោប្រវេសន៍និង ការរាលដាលនៃបច្ចេកវិទ្យា។ វាក្យស័ព្ទនេះក៏គ្របដណ្តប់ផងដែរទៅលើការផ្សព្វផ្សាយនូវ គំនិត

ភាសា ឬវប្បធម៌ពេញនិយមពីប្រទេសមួយទៅប្រទេសមួយតាមរយៈការយកលំនាំតាម។

❖ តួនាទីរបស់សកលភាវូបនីយកម្ម

- បង្កើនទំហំសេដ្ឋកិច្ច
- ថែរក្សាបរិស្ថាន
- ទប់ស្កាត់ភេរវកម្ម ឧក្រិដ្ឋកម្ម អំពើហិង្សា
- កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ
- ផ្សព្វផ្សាយអំពីចំនេះដឹងអភិវឌ្ឍន៍ វប្បធម៌ ។

3. បរិយាយពីធនាគារពិភពលោក

ធនាគារពិភពលោក ជាពាក្យស័ព្ទមួយដែលគេប្រើដើម្បីរៀបរាប់ពីស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុអន្តរជាតិមួយដែលផ្តល់ប្រាក់កម្ចីឬផ្តល់ឥណទានដល់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍សម្រាប់កម្មវិធីសំខាន់ៗ ។ធនាគារពិភពលោកមាន គោលដៅច្បាស់លាស់លើការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ។ ធនាគារពិភពលោកខុសពីក្រុមធនាគារពិភពលោកត្រង់ ថា ធនាគាពិភពលោកមានស្ថាប័នតែពីរ គឺ ធនាគារអន្តរជាតិ សម្រាប់ការស្តារឡើងវិញនិងការអភិវឌ្ឍ និងសមាគមអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិ ទីភ្នាក់ងារធានារ៉ាប់រងវិនិយោគទុនពហុភាគីនិងមជ្ឈមណ្ឌលអន្តរជាតិ សម្រាប់ការដោះស្រាយវិវាទវិនិយោគទុន។

❖ តួនាទី របស់ធនាគារពិភពលោក

- ផ្តល់ប្រាក់កម្ចី ឬឥណទានដល់ប្រទេសនានាសម្រាប់គំរោងសំខាន់ៗដើម្បីអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចនៃប្រទេសជាសមាជិក
- ផ្តល់ប្រាក់ជំនួយ សម្រាប់គម្រោងជំនួយដល់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍និងប្រទេសអន្តរកាល
- ជួយផ្នែកបច្ចេកទេសក្នុងករណីដែលប្រទេស និងផ្នែកឯកជនធ្វើឡើង ដើម្បីកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនៅក្នុងប្រទេសកំពង់អភិវឌ្ឍន៍និងប្រទេសអន្តរកាល។

មេរៀនទី៧

សេចក្តីប្រកាសអំពីសិទ្ធិក្នុងការ អភិវឌ្ឍរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ

សំណួរ

1. អ្វីជាកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌?
2. ហេតុអ្វីបានជាកើតមានកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ?
3. កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ មានសារៈសំខាន់អ្វីខ្លះ?
4. ចូរពន្យល់ដោយសង្ខេបអំពីខ្លឹមសារមាត្រា នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសេដ្ឋកិច្ច សង្គម កិច្ច និងវប្បធម៌។

5. ចូរពន្យល់ពីទំនាក់ទំនងរវាងកតិកាសញ្ញាអន្តរ ជាតិជាមួយនឹងទស្សនវិស័យពុទ្ធសាសនាស្តីពី សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌។

ចម្លើយ

1. កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ គឺជាស្ថាប័នមួយដែលបង្កើតឡើងដើម្បីធានាសន្តិភាព ប្រឆាំងនឹងការរើសអើង ការប្រកាន់ពូជសាសន៍។

2. បានជាកើតមានកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ

- មានការរើសអើង
- ការប្រកាន់ពូជសាសន៍
- អតុល្យភាពនៃកម្រិតសុខភាពប្រជាពលរដ្ឋក្នុងពិភពលោក
- អតុល្យភាពនៃការអប់រំ
- ការមិនទទួលបានសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌
- ប្រទេសនានាមិនបានអនុវត្តន៍ធ្វើឱ្យមានការប្រសើរ

3. កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ស្តីពីសិទ្ធិ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ មានសារៈសំខាន់ដូចជា ៖

- ចូលរួមក្នុងជីវភាពវប្បធម៌
- ទទួលអត្ថប្រយោជន៍ពីវឌ្ឍនភាពនិងការអនុវត្តចិត្តសាស្ត្រ

- ទទួលអត្ថប្រយោជន៍ពីការការពារ ផលប្រយោជន៍ខាង សីលធម៌និងខាងសម្ភារៈ ដែលកើតពីផលិតកម្មខាងវិទ្យាសាស្ត្រ អក្សរសាស្ត្រឬសិល្បៈដែលខ្លួនជាអ្នកបង្កើត។

4. ពន្យល់ដោយសង្ខេបអំពីខ្លឹមសារមាត្រានៃ កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសេដ្ឋកិច្ច សង្គម កិច្ច និងវប្បធម៌

- មាត្រា1 ប្រជាជាតិទាំងអស់មានសិទ្ធិស្វ័យសម្រេច។
- មាត្រា2 ប្រើប្រាស់ជាអតិបរមានូវធនធានដែលខ្លួនមាន។
- មាត្រា3 សិទ្ធិស្មើគ្នារវាងបុរសនិងស្ត្រី ។
- មាត្រា4 ក្នុងការទទួលនូវសិទ្ធិទាំងឡាយដែលធានាដោយរដ្ឋស្របតាមកតិការសញ្ញានេះ រដ្ឋអាចដាក់សិទ្ធិទាំងនេះឱ្យមានព្រំដែនកំណត់ដោយច្បាប់ប៉ុណ្ណោះ ។
- មាត្រា5 គ្មានបទបញ្ញត្តិណាមួយនៃកតិការសញ្ញានេះ ត្រូវបានបកស្រាយឱ្យខុសឡើយ ។
- មាត្រា6 សិទ្ធិធ្វើការងារ ។
- មាត្រា7 សិទ្ធិទទួលបានលក្ខខណ្ឌការងារត្រឹមត្រូវ ។
- មាត្រា8 សិទ្ធិទទួលបានសន្តិសុខសង្គម ព្រមទាំងការធានារ៉ាប់រងសង្គម ។
- មាត្រា9 កិច្ចគាំពារនិងជំនួយដ៏ទូលំទូលាយដែលអាចធ្វើទៅបាន ត្រូវផ្តល់ឱ្យដល់គ្រួសារ។
- មាត្រា10 ទទួលស្គាល់សិទ្ធិរបស់មនុស្សគ្រប់រូបក្នុងការទទួលបានជីវភាពគ្រប់គ្រាន់ ។

- មាត្រា11 ទទួលស្គាល់សិទ្ធិរបស់បុគ្គលគ្រប់រូបមានកម្រិតសុខភាពល្អ ។
- មាត្រា12 ទទួលសិទ្ធិបុគ្គលគ្រប់រូបដើម្បីទទួលការអប់រំ ។
- មាត្រា13 រដ្ឋភាគីទទួលស្គាលសិទ្ធិនៃបុគ្គល ។

5. ពន្យល់ពីទំនាក់ទំនងរវាងកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិ ជាមួយនឹងទស្សនវិស័យពុទ្ធសាសនាស្តីពី សិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌

❖ ទស្សនៈវិស័យសេដ្ឋកិច្ច

ក. **សេដ្ឋកិច្ចជាន់ទាប**

- ការតាំងខ្លួននៅក្នុងឋានៈមាំទាំតាមផ្លូវសេដ្ឋកិច្ចប្រកបដោយអង្គ4 ប្រការ
    a) ការសំភីសង្វាតស្វែងរកទ្រព្យ
    b) ចេះសន្សំសំចៃ
    c) ចេះសេពគប់មិត្តល្អ
    d) ចេះចាយវាយដោយសមរម្យ
- ការវៀរចាកអបាយមុខ4 ប្រការដែលនាំឱ្យសូនទ្រព្យ
    a) ជាអ្នកប្រព្រឹត្តល្បែងស្រី
    b) ជាអ្នកប្រព្រឹត្តល្បែងស្រា
    c) ជាអ្នកប្រព្រឹត្តល្បែងស៊ីសង
    d) ជាអ្នកសេពគបមិត្តអាក្រក់
- ប្រកាន់យកនូវសុខ4 ប្រការ

a) សុខកើតអំពីទ្រព្យដែលបានដោយកម្លាំងធ្វើការផ្ទាល់ខ្លួន

b) សុខកើតពីការចាយវាយទ្រព្យសម្បត្តិផ្ទាល់ខ្លួន

c) សុខកើតពីការមិនជំពាក់បំណុលគេ

d) សុខកើតពីការប្រកបអាជីវកម្មដែលគ្មានទោស

ខ.សេដ្ឋកិច្ចជាន់ខ្ពស់

ដំបូងបង្អស់ មនុស្សត្រូវខំធ្វើសេដ្ឋកិច្ចគ្រប់យ៉ាងឱ្យមានវឌ្ឍនភាពនៅក្នុងកម្រិតមធ្យមរហូតដល់កម្រិតខ្ពស់ ដើម្បីសេចក្តីសុខស្រួលដល់ជីវិតរបស់ខ្លួន ។ យើងម្នាក់ៗត្រូវតែព្យាយាមធ្វើជាចៅហ្វាយនៃសេចក្តីត្រូវ ការមានន័យថាព្យាយាមលុះបានសម្រេច ។

❖ ទស្សនៈសង្គមកិច្ច

យកចិត្តទុកដាក់លើបញ្ចសីល។

❖ ទស្សនៈវប្បធម៌

តាមទស្សនៈរបស់ពុទ្ធសាសនា ជីវិតមនុស្សតែងប្រព្រឹត្តទៅតាមទ្វារបីយ៉ាងគឺ ចិត្ត កាយ និងវាចា។ រស់នៅជាបងប្អូនតែមួយ ។

មេរៀនទី៨

សិទ្ធិមនុស្សតាមទស្សនវិស័យពុទ្ធសាសនា

សំណួរ

I. ចូរគូសភ្ជាប់ចំណុច A ទៅនឹងចំណុច B ឱ្យបាន ត្រឹមត្រូវ

ចំណុច A	ចំណុច B
ក.កុំសម្លាប់ជីវិតមនុស្សសត្វ (បាណា) ខ.កុំលួចទ្រព្យសម្បត្តិ អ្នកដទៃ(អទិន្នា) គ.កុំប្រព្រឹត្តខុសឆ្គងក្នុង ផ្លូវកាម(កាមេ) ឃ.កុំភូតកុហកអ្នកដទៃ (មុសា) ង.កុំសេពគ្រឿងញៀន និងគ្រឿងស្រវឹង(សុរា)	គ.ច្បាប់ពាំងមិនឱ្យមានការរំលោភបំពានលើ រូបរាងកាយបុគ្គលណាមួយ ក.សិទ្ធិដើម្បីមានជីវិតរស់នៅមានសេរីភាពនិង សន្តិភាពផ្ទាល់ខ្លួន ឃ.សិទ្ធិមានសេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តីឬបញ្ចេញមតិ និងទទួលព័ត៌មានត្រឹមត្រូវ និងច្បាស់លាស់ ខ.សិទ្ធិមានទ្រព្យសម្បត្តិស្រប ច្បាប់ជាកម្មសិទ្ធិ ង.សិទ្ធិការពារមិនឱ្យគេយក ទៅធ្វើជាទាសករ

II. ចូរបំពេញឃ្លាខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវៈ

1. សិទ្ធិមនុស្សបានណែនាំមនុស្សឱ្យរស់នៅ ក្នុងសេចក្តីស្រឡាញ់ជាបងប្អូនគឺ *មេត្តា*។
2. សិទ្ធិមនុស្សណែនាំមនុស្សឱ្យចេះអាណិតអាសូរគ្នាគឺ *ករុណា*។

3. សិទ្ធិមនុស្សណែនាំឱ្យមនុស្សមានឆន្ទៈគោរពច្បាប់របស់ប្រទេសគឺ *មុទិតា*។
4. សិទ្ធិមនុស្សណែនាំមនុស្ស ឱ្យមានចិត្តមោះមុតខាងសីលធម៌ និងមនុស្សធម៌គឺ *ឧបេក្ខា*។

III. សំណួរត្រិះរិះ

1. តើពុទ្ធសាសនា និងសិទ្ធិមនុស្សបានចូលរួមចំណែកក្នុងការរៀបចំសង្គមដូចម្ដេចខ្លះ?
2. តើព្រហ្មវិហារធម៌ទាំងបួនក្នុងពុទ្ធសាសនា ត្រូវគ្នានឹងទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្សត្រង់ចំណុចណាខ្លះ?
3. តើយើងត្រូវចូលរួមលើកកម្ពស់ ផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សដូចម្ដេចខ្លះ?

III. <u>ចម្លើយ</u>

1. ពុទ្ធសាសនា និងសិទ្ធិមនុស្សបានចូលរួមចំណែកក្នុងការរៀបចំសង្គមដូចជា ៖

- ឱ្យមនុស្សចេះស្រលាញ់គ្នាជាបងប្អូននៅលើផែនដីតែមួយ
- ចេះគោរពនិងចេះជួយគ្នាទៅវិញទៅមក
- លប់បំបាត់សង្គ្រាម លប់បំបាត់ការរើសអើង
- សង្គមមានសន្តិភាព
- រួមរស់ដោយសន្តិភាព និងចេះអភិវឌ្ឍន៍ឱ្យកាន់តែប្រសើរ

2. ព្រហ្មវិហារធម៌ទាំងបួនក្នុងពុទ្ធសាសនាត្រូវ គ្នានឹងទស្សនៈសិទ្ធិមនុស្ស ៖

- សិទ្ធិមនុស្សបានណែនាំមនុស្សឱ្យរស់នៅក្នុង សេចក្តីស្រឡាញ់ជាបងប្អូនគឺមេត្តា។
- សិទ្ធិមនុស្ស ណែនាំមនុស្សឱ្យចេះអាណិតអាសូរគ្នាគឺករុណា។
- សិទ្ធិមនុស្ស ណែនាំឱ្យមនុស្សមានឆន្ទៈគោរពច្បាប់របស់ប្រទេសគឺមុទិតា។
- សិទ្ធិមនុស្សណែនាំមនុស្សឱ្យមានចិត្តមោះមុត ខាងសីលធម៌ និងមនុស្សធម៌គឺឧបេក្ខា។

3. ដើម្បីចូលរួមលើកកម្ពស់ផ្នែកសិទ្ធិមនុស្សយើងត្រូវ

- ប្រកាន់នូវសីលប្រាំឱ្យបានខ្ជាប់ខ្ជួន
- ខិតខំធ្វើអំពើល្អចំពោះគ្នានិងគ្នា

មេរៀនទី៩ សិទ្ធិជនជាតិផ្សេងៗនៅកម្ពុជា

សំណួរ

1. តើនៅកម្ពុជាមានជនជាតិភាគតិចអ្វីខ្លះ? តើ ពួកគេរស់នៅ និងប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដូចម្ដេច?
2. តើជនជាតិភាគតិចមានសិទ្ធិដូចម្ដេចខ្លះ?
3. តើរដ្ឋាភិបាលធ្វើដូចម្ដេចដើម្បីឆ្លើយតបទៅ នឹងតម្រូវការរបស់ជនជាតិភាគតិច?
4. តើអ្នកមានអារម្មណ៍បែបណានៅពេលដែលឃើញជនជាតិផ្សេងៗរស់នៅលើទឹកដីរបស់ អ្នក?
5. វត្តមាននៃជនជាតិផ្សេងៗនៅលើទឹកដីនៃប្រទេសណាមួយផ្តល់នូវគុណសម្បត្តិនិងគុណ វិបត្តិដូចម្ដេចខ្លះ?

ចម្លើយ

1. នៅកម្ពុជាមានជនជាតិភាគតិចដូចជា

- **ជនជាតិចាម** រស់នៅតាមភូមិនានាខាងជើង និងខាងលិចរាជធានីភ្នំពេញជាពិសេសខេត្តកំពង់ចាម។ ជនជាតិចាមមានមុខរបរជាអ្នកជួញដូរ នេសាទត្រី សត្វយោត (គោ ក្របី) ឯស្ត្រីជាអ្នកតម្បាញនិងធ្វើឧបករណ៍នេសាទ ដូចជាចាកសំណាញ់ធ្វើមងអួនជាដើម។
- **ជនជាតិភាគតិចអំបូរខ្មែរមេន** រស់នៅតាមបណ្ដាខេត្តមួយចំនួននៃប្រទេសកម្ពុជា ដូចជា ខេត្តព្រះវិហារ ស្ទឹង ត្រែង រតនគិរី មណ្ឌលគិរី ក្រចេះ កំពង់ធំ សៀមរាប ពោធិ៍សាត់។

ពួកគេនិយាយភាសាផ្សេងៗគ្នា ហើយប្រកបរបរកសិកម្ម បេះផ្លែឈើ បរបាញ់សត្វ រកអនុផលព្រៃឈើ។

- ជនជាតិចិន ជនជាតិចិនបានភៀសខ្លួនមកនៅស្រុកខ្មែរតាំងពីសម័យមុនអង្គរម្លេះ។ជនជាតិកិនភាគច្រើន រស់នៅទីក្រុង ហើយរួមគ្នាបង្កើតជាសហាគមន៍ជនជាតិដ៏ធំ ។ ជនជាតិចិនភាគច្រើនជា ម្ចាស់សណ្ឋាគារ ភោជនីយដ្ឋាន ហាងលក់ទំនិញ ពាណិជ្ជករ។
- **ជនជាតិវៀតណាម** សហាគមន៍ជនជាតិវៀតណាម បានមករស់នៅកម្ពុជាច្រើនស.វមកហើយតាំងពីចុងស.វ16ៗពួកគេធ្វើការស្ទើរគ្រប់ផ្នែកក្នុងសង្គម ដូចជាសំណង់ ជាងម៉ាស៊ីន នេសាទត្រី។

2. ជនជាតិភាគតិចមានសិទ្ធិដូចដូចជា ៖

- អនុវត្តន៍គោរពសសនារបស់ខ្លួន ប្រើប្រាស់ភាសារបស់ខ្លួនដោយសេរី។
- ចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងជីវភាពវប្បធម៌ សាសនា សេដ្ឋកិច្ចនិងកិច្ចការសាធារណៈ។
- ចូលរួមធ្វើសេចក្ដីសម្រេចថ្នាក់ជាតិ ថ្នាក់តំបន់ស្ដីពីបញ្ហាដែលទាក់ទងនឹងជនជាតិភាគតិច ឱ្យស្របទៅតាមច្បាប់ប្រទេស។
- បង្កើតនិងថែរក្សាសហាគមន៍របស់ខ្លួនហើយមានទំនាក់ ទំនងដោយសេរី ដោយសន្តិវិធីជាមួយសមាជិកនៅក្នុងក្រុមរបស់ខ្លួននិងជាមួយក្រុមដ៏ទៃទៀត។

- អាចប្រើប្រាស់ដោយពេញលេញ និងដោយមានប្រសិទ្ធភាពនូវសិទ្ធិមនុស្សដោយគ្មានការបែងចែកហេតុ និងដោយស្មើភាពគ្នាចំពោះមុខច្បាប់។
- ទទួលចំណេះដឹងប្រវត្តិសាស្ត្រ ប្រពៃណី ភាសា និងវប្បធម៌ដែលមាននៅក្នុងដែនដីរបស់គេ។
- មានឱកាសគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការរៀនសូត្រ ព្រោះបញ្ជក់យកចំណេះដឹងអំពីសង្គមទាំងមូល។

3. ដើម្បីឆ្លើយតបទៅ នឹងតម្រូវការរបស់ជនជាតិភាគតិចរដ្ឋាភិបាលបានរៀបចំ និងអនុម័តគោលនយោបាយស្តីពីជនជាតិដូចជា៖

- លប់បំបាត់ភាពរើសអើង និងបង្កើនការចូលរួមពីសំណាក់ជនជាតិភាគតិចក្នុងការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍនៅ មូលដ្ឋាននិងថ្នាក់ជាតិ ។
- ជំរុញឱ្យមានការចូលរួមពេញលេញ និងមានប្រសិទ្ធិភាពពីសំណាក់ជនជាតិភាគតិច ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត ។
- កំណត់គោលនយោបាយអភិវឌ្ឍន៍ស្របតាមវប្បធម៌ ប្រពៃណី ជំនឿនិងភាសារបស់ជនជាតិភាគតិច ។
- លើកទឹកចិត្តឱ្យមានអ្នកបកប្រែភាសាជនជាតិភាគតិច នៅពេលមានការជម្រះក្តីក្នុងតុលាការ ។
- ជំរុញការអប់រំដល់ជនជាតិភាគតិច ថែរក្សាសុខភាពនិងអនាម័យ ចូលរួមថែរក្សាការពារហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ ដែលមានក្នុង

សហគមន៍ជនជាតិភាគតិច បង្កើនការយល់ដឹងអំពីច្បាប់និង គោលនយោបាយនានារបស់រាជរដ្ឋាភិបាល។

- ទទួលស្គាល់ការប្រើប្រាស់ដីជាលក្ខណៈសមូហភាព លើកទឹកចិត្តអាជ្ញាធរប្រពៃណីនៅនឹងកន្លែង ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាឬទំនាស់នានាកក្នុងសហគមន៍របស់បងប្អូនជនជាតិភាគតិច ។
- ជំរុញឱ្យមានសេវាទេសចរណ៍ ក្នុងសហគមន៍របស់ជនជាតិភាគតិច ។
- ខិតខំរកជំនួយពីគ្រប់ដៃគូដើម្បីអភិវឌ្ឍជនជាតិភាគតិច ជាពិសេសស្ត្រីនិងកុមារដើម្បីលើកកម្ពស់កម្រិតជីវភាពគ្រួសារ ។
- បង្កើតសេវាកម្មផ្នែកសុខាភិបាល ចំពោះជនជាតិភាគតិចដែលនៅតំបន់ឆ្ងាយដាច់ស្រយាល ពិនិត្យការប្រើប្រាស់ថ្នាំសង្កូវបែបបុរាណរបស់ពួកគេ ។
- ជំរុញការអប់រំការថែរក្សាសុខភាពអម័យផ្ដត់ផ្គង់ទឹកស្អាត ការអប់រំ ការផ្លាស់ប្ដូរទម្លាប់ជាបណ្ដើរៗលើផ្នែក កសិកម្មឱ្យមានលក្ខណៈកាន់តែប្រសើរឡើង ។

4. នៅពេលដែល ឃើញជនជាតិផ្សេងៗរស់នៅលើទឹកដីរបស់ខ្ញុំៗយល់ថា នៅពេលដែលពួកគេរស់នៅដោយស្របច្បាប់ មិនបង្ករបញ្ហាផ្សេងៗដល់រដ្ឋាភិបាល គឺពួកគេខិតខំកសាងជីវភាពដោយសុចរិត ជួយបង់ពន្ធជូនរដ្ឋ កសាងប្រទេស គោរពច្បាប់ប្រទេសគឺជាការ ល្អប្រសើបំផុតគឺដូចជាពលរដ្ឋរស់នៅស្របច្បាប់ដែរ។ហើយម្យ៉ាងទៀតខ្ញុំយល់ថា

ប្រទេសរបស់ខ្ញុំមានវប្បធម៌សំបូរបែប ដែលជាកត្តាធ្វើឱ្យមានការអភិវឌ្ឍប្រទេស។ ប៉ុន្តែបើជនទាំងនោះរស់នៅដោយបង្ករបញ្ហា មិនគោរពច្បាប់នៅលើទឹកដីរបស់ខ្ញុំៗគិតថាពួកគេមិនគួរមានអត្ថិភាពលើទឹកដីរបស់ខ្ញុំទៀតទេ ហើយរដ្ឋាភិបាល ប្រជាពលរដ្ឋរបស់ខ្ញុំក៏មិនគាំទ្រនោះដែរ។

5. វត្តមាននៃជនជាតិផ្សេងៗនៅលើទឹកដីនៃប្រទេសណាមួយផ្តល់នូវគុណសម្បត្តិនិងគុណវិបត្តិដូចជា ៖

❖ គុណសម្បត្តិ

- ធ្វើឱ្យប្រទេសនោះមានវប្បធម៌រីកចម្រើន
- ទាក់ទាញអ្នកវិនិយោគ
- ជាទេសចរណ៍ជនជាតិដ៏ល្អ

❖ គុណវិបត្តិ

- បាត់បង់ប្រពៃណី វប្បធម៌ដើមរបស់អ្នកស្រុក
- មានការរើសអើង
- ធ្វើការបំបែករដ្ឋឯកភាព
- ធ្វើឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងៗ...។

មេរៀនទី១០ សិទ្ធិនារី

សំណួរ

1. តើសិទ្ធិជាអ្វី? សិទ្ធិនារីមានន័យដូចម្តេច?
2. ចូររៀបរាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិទាក់ទងនឹង នារី។
3. ហេតុអ្វី បានជាមានកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ លើអនុសញ្ញាស្តីពីការ បំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទ?ចូររៀបរាប់អត្ថន័យនៃមាត្រានីមួយៗទាក់ទងនឹងនារីភេទ។

ចម្លើយ

1. សិទ្ធិជាគឺជាអំណាចរបស់មនុស្សម្នាក់ៗដែលមានតាំងពីកំណើតមក។

❖ សិទ្ធិនារីមានន័យ គឺជាអំណាចរបស់នារីដែលមានដូចមនុស្សទូទៅដែរ។

2. រៀបរាប់សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិទាក់ទងនឹងនារី

- មាត្រា1. មនុស្សទាំងអស់កើតមកមានសេរីភាព និងសមត្ថភាពក្នុងផ្នែកសេចក្តីថ្លៃថ្នូនិងសិទ្ធិ។
- មាត្រា3 បុគ្គលម្នាក់ៗមានសិទ្ធិរស់រានមានជីវិតសេរីភាព និងសន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន។
- មាត្រា7 ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់និងមានទទួលការការពារពីច្បាប់ស្មើៗគ្នា ដោយគ្មានការរើសអើង

- មាត្រា16 មនុស្សប្រុសស្រីដល់អាយុគ្រប់ការមានសិទ្ធិរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍និងកសាងគ្រួសារដោយមិនប្រកាន់ពូជសាសន៍សញ្ជាតិ ឬសាសនាណាឡើយ។
- មាត្រា21មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិចូលរួមក្នុងការដឹកនាំកិច្ចការសាធារណៈនៃប្រទេសរបស់ខ្លួនដោយផ្ទាល់ឬតាមរយៈតំណាងដែលបានជ្រើសរើសដោយសេរី។ មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិចូលបំរើមុខងារសាធារណៈនៃប្រទេសរបស់ខ្លួនក្នុងលក្ខខណ្ឌ សមភាព។
- មាត្រា23 មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិមានការងារធ្វើ ជ្រើសរើសការងារដោកយសេរី ទទួលលក្ខខណ្ឌការងារស្រមស្រប និងពេញចិត្តនិងមានការការពារប្រឆាំងនឹងភាពអត់ការងារធ្វើ។មនុស្សគ្រប់រូប មានសិទ្ធិទទួលប្រាក់បៀវត្សស្មើគ្នាចំពោះការងារដូចគ្នាដោយគ្មានការរើសអើង។
- មាត្រា25 មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលកម្រិតជីវភាពគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធានាសុខភាព និងសុខុមាលភាពរបស់ខ្លួននិងគ្រួសារ។
- មាត្រា26 មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលការអប់រំ។
- មាត្រា45 ការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទត្រូវលប់បំបាត់ចោល។
- មាត្រា46 អំពើលក់ដូរមនុស្ស អំពើអាជីវកម្មផ្នែកពេស្យាកម្មនិងអំពើអាសអាភាស ដែលប៉ះពាល់ដលសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់នារីត្រូវច្បាប់ហាមឃាត់។ ត្រូវហាមឃាត់មិនឱ្យ

មានការបញ្ឈប់នារីពីការងារ ដោយមូលហេតុមានគភ៌។ នារីមានសិទ្ធិឈប់សម្រាក នៅពេលសម្រាលកូនដោយទទួលប្រាក់ បៀវត្សនិងដោយមានការធានារក្សាសិទ្ធិអតីតភាពការងារនិងអត្ថប្រយោជន៍សង្គមផ្សេងៗទៀត។

- មាត្រា47 មាតាបិតាមានកាតព្វកិច្ចចិញ្ចឹមថែរក្សា និងអប់រំកូនចៅជាពលរដ្ឋល្អ។

3. បានជាមានកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិលើអនុសញ្ញាស្តីពីការ បំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនារីភេទព្រោះដោយសារ៖

- នារីនៅតែមានការរើសអើងដដែល
- ការទាមទាររបស់ស្ត្រី។

❖ អត្ថន័យនៃមាត្រានីមួយៗ ទាក់ទងនឹងនារីភេទមាន

➢ មាត្រា1 ឈរលើមូលដ្ឋាននៃសិទ្ធិនិងសេរីភាពនារីន និងបុរសត្រូវមានភាពស្មើគ្នានៅក្នុងសង្គមគ្រួសារលើគ្រប់វិស័យនយោបាយ ពលរដ្ឋ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច វប្បធម៌ និងវិស័យផ្សេងៗទៀត។

➢ មាត្រ2 រាល់ការរើសអើងនិងអំពើហិង្សាលើនារីត្រូវ បានការពារតាមផ្លូវច្បាប់។ត្រូវបានធានាសេវាសម ស្របដែលទាក់ទិននឹងការពពោះ ការសម្រាលកូន។

➢ មាត្រា3 នារីមានសិទ្ធិដូចបុរសក្នុងការចូលរួមការងារ លើគ្រប់វិស័យក្នុងសង្គម តាមសមត្ថភាពនិងជំនាញរបស់ខ្លួន។

- មាត្រា4 រាល់អំពើបង្ខិតបង្ខំ ឬបញ្ឈប់ការងារនារីភេទមិនត្រូវធ្វើតាមទំនើងចិត្តឡើយ។
- មាត្រា5 កិច្ចការក្នុងគ្រួសារនិងការអប់រំចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាកូន ជាភារកិច្ចបុរសនារី។
- មាត្រា6 ការលក់ដូរនិងអាជីវកម្មផ្នែកពេស្យាចារលើនារីភេទជាអំពើរំលោភសិទ្ធិមនុស្សប្រឆាំងនឹងច្បាប់ ជាតិនិងច្បាប់អន្តរជាតិ។
- មាត្រា7នារីគ្រប់រូបមានសិទ្ធិបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងខ្លួនដោយសេរី និងមានសិទ្ធិឈរឈ្មោះឱ្យគេបោះឆ្នោតដូចបុរសដែរ។
- មាត្រា8 នារីនិងបុរសមានសិទ្ធិស្មើគ្នាចូលរួមសកម្មភាពការងារក្នុងរដ្ឋាភិបាលអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលជាតិ និងអន្តរជាតិតាមសមត្ថភាពរបស់ខ្លួន.
- មាត្រា9 នារីនិងបុរសមានសិទ្ធិស្មើគ្នាក្នុងការផ្លាស់ប្តូរឬរក្សាទុកសញ្ជាតិរបស់ខ្លួន។
- មាត្រា10 នារីនិងបុរសមានសិទ្ធិស្មើគ្នាក្នុងការទទួលអាហារូបករណ៍ សម្រាប់ការសិក្សានិងកាទទួលយកសញ្ញាបត្រនៅក្នុងគ្រឹះស្ថានសិក្សាគ្រប់ផ្នែកទាំងក្នុងប្រទេសនិងក្រៅប្រទេស។
- មាត្រា11 នារីគ្រប់រូបមានសិទ្ធិរើបម្រាស់ដើម្បីទាមទារសិទ្ធិរបស់ខ្លួនលើរាល់ការងារ ដែលប្រព្រឹត្តផ្ទុយនឹងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់នារីភេទ។

- មាត្រា12 នារីគួរមានការលើកទឹកចិត្តដើម្បីធានាសុខភាពរបស់ម្តាយនិងទារកព្រមទាំងជួយកាត់បន្ថយនូវ កង្វះខាតក្នុងគ្រួសារ ជាពិសេសត្រូវធានាសេវាសមស្របដែលទាក់ទិននឹងការពពោះ ការសម្រាលកូន។
- មាត្រា13 នារីគ្រប់រូបមានសិទ្ធិក្នុងសកម្មភាពកំសាន្ត កីឡានិងរាល់ទិដ្ឋភាពនៃជីភាពវប្បធម៌ទាំងឡាយ។
- មាត្រា14 រដ្ឋត្រូវគិតគូរដល់ស្ត្រីនៅជនបទឱ្យទទួលនូវអត្ថប្រយោជន៍ពីកិច្ចអភិវឌ្ឍន៍ដូចជាការឧបត្ថម្ភផ្នែក សុខាភិបាល សន្តិសុខអប់រំ និងទទួលបាននូវឥណទានផ្នែកកសិកម្ម។
- មាត្រា15 នារីមានសិទ្ធិស្មើបុរសចំពោះមុខច្បាប់ ហើយនៅគ្រប់ផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ដូចជាការចុះកិច្ចសន្យា ការគ្រប់គ្រងកម្មសិទ្ធិនិងនៅគ្រប់ដំណាក់នៃ នីតិវិធីនៃការជំនុំជម្រះក្នុងតុលាការ។
- មាត្រា16 នារីគ្រប់រូបមានសិទ្ធិទទួលយក ឬបដិសេធ ក្នុងការជ្រើសរើសគូរស្រករ ដោយគ្មានការបង្ខិតពី ក្រុមគ្រួសារ ឬអាណាព្យាបាលបានឡើយ។

មេរៀនទី១១ **សិទ្ធិកុមារ**

សំណួរ

1. តើមនុស្សដូចម្ដេចដែលគេចាត់ទុកជាកុមារ?
2. តើបុព្វហេតុអ្វីខ្លះ ដែលនាំឱ្យកើតមានអនុសញ្ញាស្ដីពីសិទ្ធិកុមារ?
3. តើសិទ្ធិកុមារជារួមមានប៉ុន្មានមាត្រា? តើសិទ្ធិធំៗរបស់កុមារមានអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់។
4. ដើម្បីឱ្យកុមារមានការអភិវឌ្ឍន៍ពេញលេញ និងសមស្របតាមបុគ្គលិកលក្ខណៈតើគ្រួសារ សាលារៀន និងសមត្ថកិច្ចសាធារណៈត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ និងទទួលខុសត្រូវដូចម្ដេចខ្លះ?

ចម្លើយ

1. កុមារ សំដៅទៅលើមនុស្សគ្រប់រូបដែលមានអាយុ ស្ថិតនៅក្រោម 18 ឆ្នាំលើកលែងតែអាយុពេញវ័យ ត្រូវបានកំណត់រហ័សជាងនេះ នៅក្នុងច្បាប់នៃប្រទេសនីមួយៗ។
2. មូលហេតុហេតុដែលនាំឱ្យកើតមានអនុសញ្ញាស្ដីពីសិទ្ធិកុមារគឺ ៖

- នៅក្នុងជាច្រើនពុំទាន់មានច្បាប់ ឬរចនាសម្ព័ន្ធសង្គមជាក់លាក់សម្រាប់ធានាដល់សិទ្ធិរបស់កុមារនៅឡើយ
- ការអភិឌ្ឍកុមារ ជាផ្នែកមួយដ៏សំខាន់បំផុតនៃអនាគតរបស់សង្គមនីមួយៗ

- តម្រូវការជាចាំបាច់របស់កុមារ ពុំទាន់មានចែងនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធសិទ្ធិមនុស្សដែលមានស្រាប់នៅឡើយ
- ផលប្រយោជន៍របស់កុមារមិនដូចគ្នានឹងផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដែលជាអាណាព្យាបាលលើកុមារ ឡើយ
- កុមារងាយរងគ្រោះជាងមនុស្សចាស់នៅក្រោមលក្ខខណ្ឌនៃការរស់នៅរបស់ខ្លួននិងការរំលោភបំពានគ្រប់យ៉ាង
- កុមារពុំមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការការពារខ្លួននៅចំពោះមុខច្បាប់
- កុមារងាយនឹងទទួលផលប៉ះពាល់ ជាងក្រុមអាយុផ្សេងៗទៀតចំពោះសកម្មភាព ឬអសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល
- កុមារគ្មានសិទ្ធិបោះឆ្នោត ឬឥទ្ធិពលនយោបាយ ហើយមានកម្លាំងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចតិចតួចណាស់ ដែលជាញឹកញាប់សំលេងរបស់ពួកគេ ពុំត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់ស្តាប់ឡើយ
- នៅក្នុងសង្គមជាច្រើនតែងតែគិតថា កុមារគឺជាសម្បត្តិឬជាកម្មសិទ្ធិរបស់មាតាបិតា។ សង្គមខ្លះយល់ថាកុមារ អាចធ្វើការងារបានដូចមនុស្សធំដែរ ហើយខ្លះទៀតគិត ថាកុមារមិនអាចជួយសង្គមបានឡើយ
- សង្គមជាតិនីមួយៗ ត្រូវមានភារកិច្ចបំពេញរាល់សេចក្តីត្រូវការចាំបាច់របស់កុមារទាំងបុគ្គលភាព ប្រាជ្ញា ស្មារតីនិងសុវត្ថិភាព។

3. សិទ្ធិកុមារចែកជាបីផ្នែកនិងមាន54មាត្រា។

❖ សិទ្ធិធំៗរបស់កុមារមាន4គឺ

- សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត
- សិទ្ធិក្នុងការអភិវឌ្ឍ
- សិទ្ធិទទួលការការពារ និង
- សិទ្ធិក្នុងការចូលរួម។

4. ដើម្បីឱ្យកុមារមានការអភិវឌ្ឍន៍ពេញលេញ និងសមស្រប តាមបុគ្គលិកលក្ខណៈគ្រួសារ សាលារៀន និងសមត្ថកិច្ចសាធារណៈត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ និងទទួលខុសត្រូវដូចជា ៖

❖ **គ្រួសារត្រូវ**

- ស្រលាញ់ថ្នាក់ថ្នម យកចិត្តទុកដាក់
- ថែទាំ អប់រំ
- ផ្តល់សម្ភារៈផ្សេងៗ
- ផ្តល់អាហារគ្រប់គ្រាន់ឱ្យកូន
- បញ្ជូនកូនឱ្យទៅសាលារៀន

❖ **សាលារៀនត្រូវ**

- បណ្តុះបណ្តាលកុមារ
- អប់រំផ្នែកសីលធម៌
- អប់រំចំណេះដឹងទូទៅ
- អប់រំពីសង្គម វិជ្ជាជីវៈ សិទ្ធិ ច្បាប់
- ផ្តល់ការកម្សាន្ត និងលេងបែបអប់រំ

❖ **សង្គមត្រូវ**

- គាំពារកុមារតាមច្បាប់
- ផ្តល់សេវាសុខភាពដល់មាតានិងទារក

- លើកស្ទួយសិទ្ធិកុមារ
- ប្រឆាំងនឹកការរើសអើងពូជសាសន៍ សាសនា ឬទម្រង់នៃការរើសអើងទូទៅផ្សេងៗទៀតដូចជា ការបោះបង់ការប្រើភាពឃោរឃៅនិងជិះជាន់ជា ដើម
- ផ្តល់ការអប់រំឱ្យស្មើរៗគ្នា។

មេរៀនទី១២

ការផ្តន្ទាទោសលើបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា អំពើប្រល័យពូជសាសន៍?
2. ចូរនិយាយពីផលអាក្រក់នៃអំពើប្រល័យពូជ សាសន៍។
3. ចូរពន្យល់ពីការផ្តន្ទាទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ប្រល័យពូជសាសន៍?

ចម្លើយ

1. អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ជាអំពើមួយដែលប៉ុនប៉ងកម្ទេចដោយចេតនា និងជាប្រព័ន្ធនូវផ្នែកណាមួយ ឬទាំងស្រុងទៅលើក្រុមប្រជាជាតិ ក្រុមជាតិពន្ធុ ក្រុម អំបូរ ក្រុមនយោបាយ ក្រុមសាសនា ឬក្រុមវប្បធម៌ ណាមួយ។

2. ផលអាក្រក់នៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍រួមមាន៖

- បំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិ សម្ភារៈ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ វប្បធម៌ សាសនា
- ការសំលាប់មនុស្សរាប់លាននាក់
- ការធ្វើទារុណ្ណកម្មយ៉ាងព្រៃផ្សៃទៅលើកុមារ អ្នកទោស ឬក្រុមមនុស្សដែលជាកម្មវត្ថុនៃការសម្លាប់រង្គាល
- ការរើសអើងជាតិពន្ធុ អំបូរ និងសាសនា
- ការរំលោភផ្លូវភេទទៅលើនារីដែលជាអ្នកទោស
- ការបង្អត់អាហារ
- ការបង្ខំឱ្យធ្វើការហួសកម្លាំង
- ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស
- ការបំបិទសេរីភាព
- ការមិនគោរពច្បាប់អន្តរជាតិ និងការប្រព្រឹត្តអំពើអមនុស្សធម៌ជាដើម។

❖ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍បានបន្សល់នូវបញ្ហាដូចជា៖

- ភាពក្រីក្រ
- ភាពអវិជ្ជា
- កុមារកំព្រា ស្ត្រីមេម៉ាយ ជនពិការ
- ភាពបាក់ស្បាត
- ការមិនមានការទុកចិត្តគ្នា ឬការគ្មានជំនឿលើគ្នា
- ការបាត់បង់សមត្ថភាពពលកម្ម ។

3. ការផ្តន្ទាទោសចំពោះបទឧក្រិដ្ឋប្រល័យពូជសាសន៍៖

ការវិនិច្ឆ័យទោសបានប្រព្រឹត្តទៅ ចំពោះករណីឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍មួយចំនួនតូច ដែលជាលទ្ធផលនៃការបង្កើតតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ ចំពោះកិច្ចនៅក្នុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ 1990។ ខណៈនៃការមកដល់របស់ តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិក្នុងឆ្នាំ 2002 ពិភពលោក មានមូលដ្ឋាននិងសក្តានុពលក្នុងការនាំឧក្រិដ្ឋជនប្រល័យពូជសាសន៍កាន់តែច្រើនទៅកាន់ប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌។ជាក់ស្តែង **សាដាម ហ៊ូសេន** ជាមេដឹកនាំអ៊ីរ៉ាក់ពីឆ្នាំ 1979-2003 **ស្លូបូដាម មីឡូស៊ីវិក** អតីតមេដឹកនាំស៊ែប និងមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមួយចំនួន ដែលបានដឹកនាំប្រទេសកម្ពុជាពីឆ្នាំ1975-1978ដែលត្រូវបាននិងកំពុងកាត់ទោសជាបន្តបន្ទាប់ ពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិនិងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍។ សម្រាប់នៅកម្ពុជាអ្នកប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ត្រូវផ្តន្ទា ទោសដាក់ពន្ធនាគារអស់មួយជីវិត។

មេរៀនទី១៣ បញ្ហាចិត្ត-សង្គម

សំណួរ

1. ដូចម្ដេចហៅថា បញ្ហាចិត្ត-សង្គម?
2. ហេតុអ្វីបានជាយើងសិក្សាពីបញ្ហាចិត្ត-សង្គម ? តើបញ្ហាចិត្ត-សង្គមមានអ្វីខ្លះ? ចូររៀបរាប់?
3. ចូរពន្យល់ពីការថប់អារម្មណ៍និងជម្ងឺចិត្តកាយ វិបល្លាស។
4. ចូរប្រៀបធៀបការធ្លាក់ទឹកចិត្ត និងការបាក់ ស្បាត។
5. តើមានវិធី និងអន្តរាគមន៍អ្វីខ្លះដល់អ្នកដែលមានបញ្ហាចិត្តសង្គម? ចូរពន្យល់។
6. ចូរសិក្សាទៅលើអ្នកដែលមានបញ្ហាចិត្តសង្គម នៅក្នុងសហគមន៍របស់អ្នកឱ្យបានបីនាក់។

ចម្លើយ

1. បញ្ហាចិត្ត-សង្គមគឺ ជាការប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្សទៅនឹងព្រឹត្តិការណ៍សង្គម ។
2. បានជាយើងសិក្សាពីបញ្ហាចិត្ត-សង្គមព្រោះ

- ប្រជាពលរដ្ឋ បានទទួលនូវការឈឺចាប់ដោយសារសង្គ្រាមកន្លងមក
- ដើម្បីរកដំណោះស្រាយជូនពួកគេ
- ផ្ដល់កម្លាំងចិត្តដល់ប្រជាពលរដ្ឋឱ្យមានការតស៊ូ។

❖ បញ្ហាចិត្ត-សង្គមមាន សេចក្តីវន្ទត់ ភាពគ្មានទីពំនឹង ការគ្រោះថ្នាក់រងរបួសធ្ងន់ធ្ងរ ការគំរាមកំហែងដែលបង្ករឱ្យរបួសធ្ងន់ធ្ងរ ឬមរណភាព អស្ថិរភាពនយោបាយ បទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ប្រជាពលរដ្ឋម្នាក់ៗ ទាកទងនឹងអំពើពុករលួយ បញ្ហាឆក់ប្លន់ដីធ្លី គ្រាប់មីន ការចាប់រំលោភសេពសន្ថវៈ អំពើហិង្សាក្នុងគ្រួសារ អយុត្តិធម៌សង្គម និទ្ទណ្ឌភាព ។

3. ពន្យល់ពីការថប់អារម្មណ៍

ការថប់អារម្មណ៍ជាកត្តាដំបូងដែលបានលេចឡើង នៅពេលដែលបុគ្គលម្នាក់ព្យាយាមទប់ជំងឺភ័យព្រួយ ដូចជាការបារម្ភនឹងកង្វះខាតចំណីអាហារ ជំរកមិនសមរម្យ ភាពគ្មានការងារធ្វើ គ្រោះថ្នាក់បណ្តាលមក ពីហេតុការណ៍ផ្សេងៗ ជម្លោះក្នុងគ្រួសារ ជំងឺតម្កាត់ ឬការទទួលបន្ទុកការងារច្រើនហួសជាដើម។

ការថប់អារម្មណ៍ ជាជំងឺផ្លូវចិត្តកម្រិតស្រាលទាក់ ទងនឹងការភ័យខ្លាចនិងការព្រួយបារម្ភ។

• ជម្ងឺចិត្តកាយវិបល្លាស

ជម្ងឺចិត្តកាយវិបល្លាស គឺជាការត្អូញត្អែររបស់អ្នកជំងឺពីបញ្ហាផ្លូវកាយដែលបណ្តាលមកពីផ្លូវចិត្ត ។ អ្នកជំងឺមានការត្អូញត្អែររៀបរាប់ពីបញ្ហាដែលកើត លើរូបកាយរបស់គេដូចជាឈឺក្បាល វិលមុខ ណែនដើមទ្រូង និង ឈឺចាប់ក្នុងខ្លួនម្តងត្រង់នេះម្តងត្រង់នោះ។ ភ្នាក់ងារសុខភាពតែងតែពិបាកព្យាបាល ពិបាកសន្និដ្ឋានជំងឺបែបនេះ ថាជាប្រភេទជំងឺអ្វីមួយឱ្យ

ពិតប្រាកដ ទោះជា អ្នកព្យាបាលខិតខំរិះរកមធ្យោបាយផ្សេងៗដើម្បីវិភាគ ជំងឺក៏ដោយ។ មានពេលខ្លះការត្អូញត្អែររបស់អ្នកជំងឺ បានបាត់ ឬធូស្រាលមួយរយៈដែរ តែមិនយូរប៉ុន្មានទេ គេនឹងចាប់ផ្តើមត្អូញត្អែរដូចមុន។

4. ប្រៀបធៀបការធ្លាក់ទឹកចិត្ត និងការបាក់ ស្បាត។

ចំណុចខុសគ្នា

<u>ការធ្លាក់ទឹកចិត្ត</u>

- បណ្តាលមកពីការបាត់បង់អ្វីមួយ
- ជាជំងឺនៃការធ្លាក់ចុះនៃអារម្មណ៍ដែលនាំឱ្យក្រៀមក្រំ បាត់បង់ភាពសប្បាយ
- អាការៈ ក្រៀមក្រំ សភាពសោកសៅ អស់សង្ឃឹម ស្រកទម្ងន់ គ្មានរីករាយ

❖ <u>ការបាក់ស្បាត</u>

- ប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ពោរពេញដោយក្តីរន្ធត់
- បណ្តាលមកពីការជួបប្រទះក្តីរន្ធត់ដូចជាសង្គ្រាម គ្រោះថ្នាក់....
- អាការៈ មានការប្រុងប្រយ័ត្នហួសហេតុ ឬឆាប់មួរម៉ៅ និងរក់រឺចិត្តគំនិត...។

5. វិធី និងអន្តរាគមន៍ដល់អ្នកដែលមានបញ្ហាចិត្ត-សង្គមដូចជា ៖

- រៀបចំក្រុមមនុស្សដែលមានបញ្ហាស្រដៀងគ្នាឱ្យធ្វើការ គាំទ្រគ្នាទៅវិញទៅមកដើម្បីរំលែកទុក្ខសោកសោកនៅរវាងគ្នានិង គ្នា
- គ្រួសារនិងសហគមន៍ត្រូវធ្វើគំរោងព្យាបាលរយៈពេល យូរ ដើម្បីជួយដល់អ្នកជំងឺ ដូចជា
  - ប្រសិនបើអ្នកមិនទាន់បានទទួលការពិនិត្យលើជំងឺ ផ្លូវកាយ ត្រូវបញ្ជូនអ្នកជំងឺទៅកាន់មន្ទីរពេទ្យ ដើម្បី ឱ្យគ្រូពេទ្យធ្វើការពិនិត្យទៅលើសុខភាពអ្នកជំងឺ
  - ត្រូវធ្វើឱ្យអ្នកជំងឺមានការជឿទុកចិត្តថា រោគសញ្ញា នេះមិនមែនជាការចាប់ផ្តើមនៃជំងឺធ្ងន់ធ្ងរទេ ដោយពន្យល់ឱ្យអ្នកជំងឺទទួលស្គាល់ថានេះជាបញ្ហាផ្លូវចិត្តបន្តិចបន្តួច
  - បង្ការអ្នកជំងឺកុំឱ្យធ្លាក់ទៅក្នុងជំងឺចិត្តវិកលធ្ងន់ធ្ងរ ដោយផ្តល់ការព្យាបាលជាប្រចាំ
  - ការព្យាបាលអាចធ្វើឡើយតាមរយៈបុគ្គលិកសុខភាពក្នុងសហគមន៍
  - គប្បីព្យាយាមបំផុសអ្នកជំងឺឱ្យស្ម័គ្រចិត្តវិលត្រឡប់ ទៅធ្វើការជាធម្មតាវិញ ហើយធ្វើយ៉ាងណាឱ្យគេ គិតថាខ្លួនគេជាចំណែកមួយនៃសហគមន៍
  - សកម្មភាពហាត់ប្រាណ ការសម្រាកចិត្តឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ និងការកំសាន្តសប្បាយផ្តល់ផលប្រយោជន៍យ៉ាងខ្លាំងខ្លាដល់អ្នកដែលមានការប៉ះទង្គិច។

សំណួរបញ្ចប់ជំពូកទី២

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ដែលមានចម្លើយ ត្រូវតែមួយគត់៖

1. សាសនាដែលដឹកនាំមនុស្សឱ្យមានជំនឿលើ ខ្លួនឯង ហើយចៀសវាងកុំឱ្យមានជំនឿលើ អរូបីគឺ
   ☑ក.សាសនាព្រះពុទ្ធ ☐ខ.សាសនាគ្រិស្ត
   ☐គ.សាសនាឥស្លាម ☐ឃ.សាសនាហិណ្ឌូ។
2. សាសនាដែលដឹកនាំមនុស្សឱ្យមានជំនឿលើ អទិទេព ហើយរាល់កំហុសដែលមនុស្សបាន ធ្វើគឺព្រះព្រមទទួលយកគឺ
   ☐ក.សាសនាព្រះពុទ្ធ ☑ខ.សាសនាគ្រិស្ត
   ☐គ.សាសនាឥស្លាម ☐ឃ.សាសនាហិណ្ឌូ។
3. សាសនាព្រះពុទ្ធបាននាំចូលមកប្រទេសកម្ពុជា យើងនៅក្នុង
   ☐ក.ស.វទី១ មុនគ.ស. ☐ខ.ស.វទី១ នៃគ.ស.
   ☐គ.ស.វទី២ មុនគ.ស. ☑ឃ.ស.វទី២ នៃគ.ស.
4. ព្រះពុទ្ធសាសនាមានដើមកំណើតមកពី
   ☐ក.អាទិទេព ☐ខ.ព្រះវិស្ណុ
   ☐គ.ព្រះនរាយណ៍ ☑ឃ.មនុស្ស។
5. សាសនាដែលលើកយកការផ្សំធាតុដី ធាតុទឹក ធាតុភ្លើង និងធាតុខ្យល់មកពន្យល់ពីកំណើត ភាវៈគឺ

☑ក.សាសនាព្រះពុទ្ធ ☐ខ.សាសនាគ្រិស្ត
☐គ.សាសនាឥស្លាម ☐ឃ.សាសនាហិណ្ឌូ។

6. ទ្រឹស្តីព្រះពុទ្ធដែលបានថែងថាការមិនបៀត បៀនការមិនប្រទូសរ៉ាយដល់អ្នកដទៃគឺជាការ ធ្វើ
☑ក.អំពើល្អតាមផ្លូវចិត្ត ☐ខ.អំពើល្អតាមផ្លូវកាយ
☐គ.អំពើល្អតាមផ្លូវបញ្ញា ☐ឃ.អំពើល្អតាមផ្លូវវាចា

7. ព្រះពុទ្ធសាសនាហីនយានមានឥទ្ធិពលតែក្នុងប្រទេស
☐ក.ជប៉ុន ☐ខ.ថៃ ☐គ.ចិន ☐ឃ.វៀតណាម ☑ង.កម្ពុជា។

8. បញ្ញត្តិស្តីពីសីលធម៌របស់សាស្ត្រាចារ្យហាន្សគុងកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ
☐ក.១៩៩២ ☑ខ.១៩៩៣
☐គ.១៨៩៣ ☐ឃ.១៨៩២។

9. មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិបាន ប្រកាសសេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសកលស្តីពី សិទ្ធិមនុស្សនៅ
☑ក.១០ធ្នូ១៩៤៨ ☐ខ.០៨មិនា១៩១០ ☐គ.១៥កក្កដា១៩៦២ ☐ឃ.១៧មេសា១៩៧៥។

10. តើជនជាតិណាមួយដែលស្ថិតនៅក្នុងជនជាតិ ភាគតិចអំបូរមនខ្មែរ?
☑ក.គ្រឹង ☐ខ.ចាម
☐គ.ចិន ☐ឃ.វៀតណាម

11. របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ គ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជាក្នុងអំឡុងឆ្នាំ

☐ក.១៩៦៥-១៩៧០ ☐ខ.១៩៦៥-១៩៧៥ ☑គ.១៩៧៥-១៩៧៩ ☐ឃ.១៩៧៥-១៩៨០។

12.ប្រទេសកម្ពុជា បានផ្តល់សច្ចាប័នលើអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារនៅថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ

☐ក.២០វិច្ឆិកា១៩៨៩ ☐ខ.២០កញ្ញា១៩៩០ ☐គ.១៥កញ្ញា១៩៩០ ☑ឃ.១៥តុលា១៩៩២។

13.អង្គការសហប្រជាជាតិបានបង្កើតឡើងនៅថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ

☐ក.២០មិថុនា១៨៤៥ ☐ខ.២៦មិថុនា១៨៤៥ ☑គ.២៦មិថុនា១៩៤៥ ☐ឃ.៣០មិថុនា១៩៤៥

14.សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ត្រូវបានប្រកាសឡើងនៅថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ

☐ក.២០ធ្នូ១៩៤៣ ☐ខ.១០វិច្ឆកា១៩៤៨ ☐គ.១០វិច្ឆិកា១៩៤៥ ☑ឃ.១០ធ្នូ១៩៤៨។

II. ចូរបំពេញឃ្លាខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

1. ការពន្យារកំណើតជាបាតុភូតសង្គមមួយ ដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសិទ្ធិកុមារនិងសិទ្ធិ*ស្ត្រី*។
2. ព្រះពុទ្ធសាសនាបានកើតឡើង នៅពេលដែលព្រះសាមណគោតមទ្រង់*ចូលនិព្វាន*។
3. ជាតិផ្សេងៗ ដែលស្នាក់អាស្រ័យប្រកបមុខរបរក្នុងប្រទេសណាមួយថាជា*អាណិកជន*។

4. ក្នុងចំណោមព្រហ្មវិហារធម៌ទាំងបួន របស់ព្រះពុទ្ធដែលអប់រំមនុស្សឱ្យចេះស្រឡាញ់រាប់អានស្មើភាពគ្មានការរើសអើងគឺ *មេត្តា*។
5. សេចក្តីសុខដែលកើតចេញពីការប្រព្រឹត្តតាមគន្លងធម៌ដូចជាការប្រកបមុខរបរសុចរិតក្នុងការរកទ្រព្យសម្បត្តិព្រះពុទ្ធហៅថា *សម្មាអាជីវោ*។
6. ពេលចូលព្រះវស្សាសម្រាប់ព្រះសង្ឃ ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាមានរយៈពេល *3ខែ* ។
7. សិទ្ធិក្នុងការបន្តពូជ បានត្រូវគេទទួលស្គាល់ថាជាសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងឆ្នាំ 1968។
8. សភាអន្តរសាសនាបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ *1948*ក្នុងគោលបំណងដើម្បី *តម្លៃសីលធម៌*។
9. ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៤៨មក អង្គការសហប្រជាជាតិបានកំណត់និយមន័យអំពើ *ប្រល័យពូជសាសន៍*ថាជាអំពើមួយដែលប៉ុនប៉ងកម្ទេចដោយចេតនា និងជាប្រព័ន្ធនៃផ្នែកណាមួយ ឬទាំងស្រុងទៅ លើក្រុមប្រជាជាតិក្រុមជាតិពន្ធុ ក្រុមអំបូរ ក្រុមនយោបាយ សាសនា ឬវប្បធម៌ណាមួយ។
10. ដំណើរការមួយដែលសេដ្ឋកិច្ចសង្គមវប្បធម៌តំបន់និងពិភពលោកត្រូវបានរំលាយចូលគ្នា តាមរយៈបណ្តាញសកលនៃទំនាក់ទំនងនិងពាណិជ្ជកម្មហៅថា *សកលភាវូបនីយកម្ម*។
11. មុខងារសំខាន់របស់ធនាគារពិភពលោកគឺផ្តល់ *ឥណទាន* ដល់គម្រោងសំខាន់ៗដើម្បីបង្កើនការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចជាតិ

12. ជនជាតិចិនបានភៀសខ្លួនមករស់នៅស្រុកខ្មែរតាំងពីសម័យ*មុនអង្គរ*សកម្លេះ។

13. ការរើសអើងប្រឆាំងចំពោះនារីភេទគឺជាការរំលោភទៅលើគោលការណ៍នៃ*សិទ្ធិមនុស្ស*។

14. កុមារសំដៅលើមនុស្សគ្រប់រូបដែលមានអាយុ*ក្រោម18ឆ្នាំ*

15. អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ជាកិច្ចព្រមព្រៀងមួយរបស់អង្គការ*សហប្រជាជាតិ*ដែលបានកំណត់ពី សិទ្ធិនានារបស់កុមារ។

16. កុមារមានសិទ្ធិធំៗចំនួនបួនគឺ *1សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត 2សិទ្ធិក្នុងការអភិវឌ្ឍ 3សិទ្ធិទទួលការការពារនិង 4សិទ្ធិក្នុងការចូលរួម*។

17. របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានសម្លាប់*មនុស្ស*យ៉ាងរង្គាល

18. សាលាក្តីកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម បង្កើតឡើងនៅ*ខែមិថុនា*ក្នុងឆ្នាំ*2007*។

19. គេកំណត់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យថាជារបប*ប្រល័យពូជសាសន៍*។

20. រណសិរ្សរំដោះប្រជាជនកម្ពុជា ចេញពីរបបកម្ពុជាប្រជា ធិបតេយ្យមានឈ្មោះថា*រណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា*។

21. ប្រជាជនកម្ពុជាមានសិទ្ធិសេរីភាពពេញលេញ ក្រោយថ្ងៃ*រំដោះ*ពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិប តេយ្យ។

III ចូរផ្គូផ្គងផ្នែកA និងផ្នែក B ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

A	B	ចម្លើយ
1. កុមារកើតពីម្តាយ ឪពុកឥតខាន់ស្លា និងមានខាន់ស្លា 2. ក្រុមមនុស្សដែលងាយទទួលរងគ្រោះថ្នាក់ បំផុតនៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍ 3. មាតាបិតាបញ្ឈប់កូនមិនឱ្យរៀនតទៅទៀត 4. កុមារត្រូវទទួលការ ស្រឡាញ់ថ្នាក់ថ្នមនិង បីបាច់ថែរក្សាឱ្យបានជិតដល់ 5. កុមារមានសិទ្ធិពិសេសដូចមនុស្សចាស់ និងស្ត្រីមានផ្ទៃពោះដែរ 6. ឥទ្ធិពលនៃសង្គ្រាមបានបង្កើតផលវិបាកច្រើនដល់សង្គម	ក.ពីឪពុកម្តាយអាណាព្យាបាលនិងរដ្ឋ ខ.រំលោភសិទ្ធិរៀន សូត្ររបស់កុមារ គ.កុមារដែលគ្មានទីជម្រក ឃ.ស្ត្រីមេម៉ាយជនអនាថានិងកុមារកំព្រា ង.សិទ្ធិរួចផុតពីការកាត់ទោសប្រហារជីវិត ច.មានសិទ្ធិដូចគ្នា	1. → ច 2. → គ 3. → ខ 4. → ក 5. → ង 6. → ឃ

ជំពូកទី៣ ការចូលរួមអភិវឌ្ឍសង្គម

មេរៀនទី១ រដ្ឋាភិបាល

សំណួរ

I. ចូរគូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ដែលមានចម្លើយ ត្រូវតែមួយគត់៖

1. រដ្ឋាភិបាលក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យកើតឡើង ដោយ
   ☐ក.ការចាត់តាំង ☐ខ.ការបន្តតំណែង
   ☐គ.ការធ្វើរដ្ឋប្រហារ ☑ឃ.ការបោះឆ្នោត
2. ភារកិច្ចចម្បងរបស់រដ្ឋាភិបាលគឺការពារឱ្យ បាននូវ
   ☐ក.សមាសភាពនៃសមាជិករបស់ខ្លួន☐ខ.ការរំលោភសិទ្ធិ ☑គ.រដ្ឋធម្មនុញ្ញ
3. ផ្នែកដែលកាន់កិច្ចការផ្ទាល់របស់រដ្ឋមន្ត្រី ឬរដ្ឋ លេខាធិការគឺ
   ☑ក.ផ្នែករដ្ឋបាល ☐ខ.ផ្នែកអធិការកិច្ច ☐គ.ផ្នែកទីប្រឹក្សា
4. ស្ថាប័នដែលមានតួនាទីក្នុងការចរចាធ្វើទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម និងសហប្រតិបត្តិការសេដ្ឋកិច្ចគឺ
   ☐ក.ព្រឹទ្ធសភា ☐ខ.រដ្ឋសភា ☐គ.តុលាការ ☑ឃ.រដ្ឋាភិបាល

II. សំណួរត្រិះរិះ

1 ចូរឱ្យនិយមន័យរដ្ឋាភិបាល។

2. ចូរឱ្យនិយមន័យ និងរៀបរាប់ដោយបញ្ជាក់អំពីគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិនៃរដ្ឋបាលកណ្តាល។
3. ចូរបកស្រាយអំពីការធ្វើកំណែទម្រង់រដ្ឋបាល។
4. តើគោលបំណងនៃការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលមាន អ្វីខ្លះ?

ចម្លើយ

II. ចម្លើយ

1. រដ្ឋាភិបាល ក្រសោបទាំងស្ថាប័នកំពូលបីរបស់រដ្ឋគឺស្ថាប័ននីតិប្បញ្ញត្តិ នីតិប្រតិបត្តិ និងតុលាការ។ស្ថាប័នទាំងបីនេះហើយដែលមានភារៈគ្រប់គ្រងដឹកនាំរដ្ឋ ឱ្យមានសណ្តាប់ធ្នាប់ និងធានាសន្តិសុខផ្នែក សង្គមនិងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចជូនប្រជាពលរដ្ឋ។នៅក្នុងន័យចង្អៀត រដ្ឋាភិបាល សំដៅត្រឹមស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិដែលមានតួនាទីជាអ្នកអនុវត្តច្បាប់ និងធ្វើឱ្យប្រជាពលរដ្ឋមានសុវត្ថិភាព ជាអ្នកផ្តល់សេវានានាជូនសង្គម។
2. រដ្ឋបាលកណ្តាល មានតួនាទីបំពេញមុខងាររដ្ឋបាលក្នុងលំដាប់ថ្នាក់លើនិងស្ថិតក្នុងក្របខ័ណ្ឌជាតិទាំងមូលនិងមានភាតព្វកិច្ចរៀបចំកិច្ចការប្រទេសជាតិទូទៅ។

❖ គុណសម្បត្តិនៃរដ្ឋបាលកណ្តាល

- ធ្វើឱ្យមានឯកភាពគ្នាក្នុងការអថនុវត្តន៍ការងាររដ្ឋចគ្នា
- ប្រជាពលរដ្ឋទាំងមូលមានសិទ្ធិស្មើគ្នាក្នុងការចូលរួមវិភាគទានអនុវត្តការងារដែលតម្រូវឱ្យធ្វើ។

❖ គុណវិបត្តិនៃរដ្ឋបាលកណ្តាល

- ការប្រមូលអំណាចរដ្ឋបាលកណ្ដាលឱ្យនៅតែមួយកន្លែងនឹងធ្វើឱ្យដំណើរការរដ្ឋបាលកណ្ដាលមានបន្ទុកកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរ។
- ក្នុងការរៀបចំផែនការនានា រដ្ឋាបាលកណ្ដាលយកទៅធ្វើតែម្នាក់ឯង នោះផែនការនឹងមានការលំបាកក្នុងការអនុវត្តន៍ ហើយថ្នាក់ក្រោមមិនបានយល់ពីអ្វីដែលថ្នាក់លើប្រគល់ឱ្យអនុវត្ត ដែលជាហេតុនាំឱ្យផែនការបរាជ័យ។
- ពុំមានការទទួលខុសត្រូវច្បាស់លាស់។

3. ការធ្វើកំណែទម្រង់រដ្ឋបាល

កំណែទម្រង់រដ្ឋភិបាលបានចាប់ផ្ដើមនៅចុងស.វទី20 ដែលជាកិច្ចខំប្រឹងប្រែងដើម្បីឆ្លើយតបនិងការរិះគន់ចំពោះវិធីសាស្ត្រនៃការគ្រប់គ្រងសាធារណៈតាមបែបប្រពៃណី។ ជាគោលការណ៍ មានគំនិតមួយមាន លក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលគ្នានិងកំណែទម្រង់រដ្ឋបាលដែរដូចជា ឯកជនភាវូបនីយកម្មសេវាកម្មរបស់រដ្ឋ ការយកចិត្តទុកដាក់លើក្រមសីលធម៌របស់មន្ត្រី សាធារណៈ ការប្រឆាំងនឹងអំពោះពុករលួយ ការបង្កើនការទទួលខុសត្រូវនិងអភិបាលកិច្ចល្អនៅគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់។

<u>មូលហេតុនៃកំណែទម្រង់</u>

- ប្រជាពលរដ្ឋមានលទ្ធភាពចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងការធ្វើសេចក្ដីសម្រេចចិត្តនៅមូលដ្ឋាន ដែលជាការពង្រឹងនូវការចូលរួមជាសាធារណៈក្នុងការអភិវឌ្ឍប្រទេស

- ការផ្តល់សេវាសាធារណៈរបស់ក្រសួង ស្ថាប័ន នៅថ្នាក់ជាតិកាន់តែរហ័សនិងមានប្រសិទ្ធិភាព ព្រោះអ្នកដែលទទួលខុសត្រូវទាំងនោះត្រូវបាន ផ្ទេរអំណាចទៅជិតប្រជាពលរដ្ឋ
- បង្កើននូវលទ្ធភាពនៃការរកប្រភពធនធាននៅមូលដ្ឋានសម្រាប់ផ្តល់សេវានិងការអភិវឌ្ឍបន្ថែមទៀត។

ទិសដៅនៃកំណែទម្រង់

- ដើម្បីលើកកម្ពស់ការអភិវឌ្ឍតាមបែបលទ្ធិ ប្រជាធិបតេយ្យ
- កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ តាមរយៈការបង្ករលក្ខណៈ ឱ្យប្រជាពលរដ្ឋចូលរួមក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេច ទាក់ទងនឹងតម្រូវការចាំបាច់នានានៅក្នុងមូលដ្ឋាន
- ធ្វើឱ្យមានការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនវន្តភាពទូលំទូលាយ
- ធានាឱ្យប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់រូបមានឱកាសស្មើគ្នាក្នុងការចូលរួមរៀបចំផែនការអភិវឌ្ឍមូលដ្ឋានរបស់ខ្លួន។

4. គោលបំណងនៃការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលមាន

- ដើម្បីការពាផលប្រយោជន៍ប្រជាជន រដ្ឋាភិបាលរិះរកគ្រប់វិធីពង្រឹងច្បាប់ឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព ក្នុងគោលបំណងការពារផលប្រយោជន៍ប្រជាជនទូទៅ។

- លើកស្ទួយសុខុមាលភាពប្រជាជន រដ្ឋាភិបាលអនុវត្តនិងពង្រឹងច្បាប់ផ្សេងៗ ព្រមទាំងចាត់វិធានការនានា នាក្នុងការចូលរួមវិភាគទានបម្រើសុខុមាលភាព របស់ប្រជាជន។
- ដើម្បីថែរក្សាទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីវប្បធម៌និង អត្តសញ្ញាណជាតិ រដ្ឋាភិបាលត្រូវតែលើកស្ទួយទស្សនៈជាតិ និងធ្វើឱ្យប្រជាពលរដ្ឋចេះស្រលាញ់ និងការពារប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់និងវប្បធម៌ជាតិ និងសហគមន៍ខ្លួន។

មេរៀនទី២

ស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

សំណួរ

I. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែកA និង B ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

A	B	ចម្លើយ
1. វិស័យរដ្ឋបាល 2.វិស័យសេដ្ឋកិច្ច 3.វិស័យសង្គមកិច្ច	ក.ក្រសួងមហាផ្ទៃ ខ.ក្រសួងព័ត៌មាន គ.ក្រសួងទេសចរណ៍ ឃ.ក្រសួងសង្គមកិច្ច ង.ក្រសួងអប់រំ ច.ក្រសួងសុខាភិបាល	1. →ក 2. →គ 3. →ឃ

II. សំណួរត្រិះរិះ

1. ចូររៀបរាប់ពីការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ។
2. តើរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកើតឡើងដោយរបៀបណា?
3. ចូររៀបរាប់ពីតួនាទី និងភារកិច្ចរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី។
4. ចូររៀបរាប់ពីសមាសភាពរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ព្រមទាំងពន្យល់ពីមុខតំណែងនីមួយៗផង។
5. តើខុទ្ទកាល័យទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីមានភារ កិច្ចដូចម្តេចខ្លះ?
6. តើក្រសួង និងរដ្ឋលេខាធិការដ្ឋានត្រូវរៀបចំតាមវិស័យដូចម្តេចខ្លះ? លើកឧទាហរណ៍ បញ្ជាក់ផង។

ចម្លើយ

II. ចម្លើយ

1. រៀបរាប់ពីការបង្កើតរដ្ឋាភិបាល ក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ កើតឡើងការបោះឆ្នោតពីប្រជារាស្ត្រ រីឯរបប មានបី គឺ របបប្រធានាធិបតីនិយម របបសភានិយម និងសភានិយម។ការបង្កើតរដ្ឋាភបាល គឺអាស្រ័យលើប្រទេសនីមួយៗប្រកាន់យក និងស្ថានការណ៍នយោបាយរបស់ប្រទេសនោះ។
2. រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកើតឡើងដោយ៖

❖ មាត្រា51 ថ្មីនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាចែងថាកម្ពុជាអនុវត្តនយោបាយប្រជាធិបតេយ្យសេរីពហុបក្ស ។ប្រជា

ពលរដ្ឋខ្មែរជាម្ចាស់វាសនានៃប្រទេសរបស់ខ្លួន។ ប្រជាពលរដ្ឋជាអ្នកជ្រើសរើសមេដឹកនាំរបស់ខ្លួន តាមរយៈការបោះឆ្នោត។ក្រោយការបោះឆ្នោតជ្រើស រើសតំណាងរាស្ត្រ រដ្ឋាភិបាលមួយបានកើតឡើងតាម ការទទួលសេចក្តីទុកចិត្តពីសភា(រដ្ឋសភា)។មាត្រា119 ថ្មីនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញចែងថាតាមសេចក្តីស្នើពីប្រធានដោយមានមតិភាគច្រើនពីអនុប្រធានទាំងពីនៃរដ្ឋសភា ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ចាត់តាំងរូបជនមួយរូបក្នុងចំណោម តំណាងរាស្ត្រនៃគណៈបក្សដែលឈ្នះឆ្នោតឱ្យបង្កើត រដ្ឋាភិបាល។ រូបជននោះ នាំសហការីដែលជាតំណាងរាស្ត្រ ឬជាសមាជិកបក្សតំណាងនៅក្នុងរដ្ឋសភាដែលផ្តល់ឱ្យកាន់តំណែងផ្សេងៗក្នុងរដ្ឋាភិបាល ទៅសុំសេចក្តីទុកចិត្តពីរដ្ឋសភា ។ កាលបើរដ្ឋសភាបានបោះឆ្នោតទុកចិត្តហើយនោះ ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ចេញព្រះរាជក្រឹតតែងតាំងគណៈរដ្ឋមន្ត្រីទាំងមូល។

3. តួនាទី និងភារកិច្ចរបស់នាយករដ្ឋមន្ត្រី

- ទទួលខុសត្រូវរួមជាមួយសមាជិកទាំងឡាយនៃរាជរដ្ឋាភិបាលចំពោះមុខរដ្ឋសភា អំពីនយោបាយទូទៅ និងសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល
- ដឹកនាំការចរចា និងចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្ម សហប្រតិបត្តិការ សេដ្ឋកិច្ច វប្បធម៌ វិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកទេស និងការពារប្រទេស

• លើកសំណើដល់គណកម្មាធិការអចិន្ត្រៃន៍នៃរដ្ឋសភា ដើម្បីកោះប្រជុំរដ្ឋសភាជាវិសាមញ្ញ
• លើកសំណើអំពីសេចក្ដីព្រាងច្បាប់ និងសំណើតែងតាំង ផ្លាស់ប្ដូរបញ្ចប់ភារកិច្ចរបស់សមាជិករដ្ឋាភិបាល ជូនរដ្ឋសភាអនុម័ត
• ត្រួតពិនិត្យការងារ សកម្មភាព អំពើប្រព្រឹត្តទំនួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋភិបាលហើយមានសិទ្ធិផ្លាស់ប្ដូរសមាជិករដ្ឋាភិបាលតាមនីតិវិធី។
• លើកសំណើថ្វាយព្រះមហាក្សត្រតែងតាំង ផ្លាស់ប្ដូរ បញ្ចប់ភារកិច្ចមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ស៊ីវិល និងយោធាដោយព្រះរាជក្រឹត្យ ដូចជា ទេសាភិបាល ទេសាភិបាលរងធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា ទីប្រឹក្សារាជរដ្ឋាភិបាល ទីប្រឹក្សានាយករដ្ឋមន្ត្រី អគ្គលេខាធិការក្រសួង អគ្គនាយកក្រសួង ប្រតិភូរាជរដ្ឋាភិបាល អភិបាលរាជធានីខេត្ត ឯកអគ្គរាជទូត ប្រេសិតវិសាមញ្ញនិងពេញសមត្ថភាព នាយអគ្គសេនាធិការ នាយអគ្គសសេនាធិការរងចាប់ពីឧត្តម សេនីយ៍ឡើងទៅ។

4. សមាសភាពរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ព្រមទាំងពន្យល់ពីមុខតំណែងនីមួយៗ

• នាយករដ្ឋមន្ត្រីជាសមាជិករដ្ឋសភា ជាអ្នកដឹកនាំការងារគណៈរដ្ឋមន្ត្រី និងចាត់ចែងបញ្ជារាល់សកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលលើគ្រប់វិស័យ។

- **គណៈរដ្ឋមន្ត្រី** ដឹកនាំដោយនាយករដ្ឋមន្ត្រីមួយរូបអមដោយឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ទេសរដ្ឋមន្ត្រី រដ្ឋមន្ត្រីនិង រដ្ឋលេខាធិការជាសមាជិក គណៈរដ្ឋមន្ត្រីត្រូវប្រជុំរៀងរាល់សប្តាហ៍
- **ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី** ជាសមាជិករដ្ឋាភិបាលដែលមាន អាសនានុក្រមលើសមាជិករដ្ឋាភិបាលដ៏ទៃទៀត។
- **ទេសរដ្ឋមន្ត្រី** សំដៅលើរដ្ឋមន្ត្រីដែលមានអតីតភាពយូរ
- **រដ្ឋមន្ត្រី** ជាប្រធានស្ថាប័នក្នុងករណីដែលមានរដ្ឋលេខា ធិការជាអនុប្រធានស្ថាប័ន
- **រដ្ឋលេខាធិការ** ជាប្រធានស្ថាប័ននៃរដ្ឋលេខាធិការស្វយ័ត(រដ្ឋលេខាធិការដ្ឋានអាកាសចរណ៍ស៊ីវិលនិង រដ្ឋលេខាធិការដ្ឋានមុខងារសាធារណៈ) ប៉ុន្តែរដ្ឋលេខាធិការដ្ឋានទាំងពីរនេះចំណុះទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី។

5. ខុទ្ទកាល័យទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីមានភារកិច្ចដូចៈ

- រៀបចំជូននាយករដ្ឋមន្ត្រី ដើម្បីសម្រេចលើសំណុំរឿងទាំងឡាយដែលក្រសួងផ្សេងៗស្នើមក
- ជូនយោបល់ដល់នាយករដ្ឋមន្ត្រី ក្នុងការរៀបចំគោលដៅនៃសកម្មភាពរបស់រដ្ឋាភិបាល
- រាយការណ៍អំពីការវិវត្ត និងការអនុវត្តន៍កិច្ចការទាំងឡាយដែលក្រសួងនានាបានចាត់ចែង
- ទទួលរៀបចំទំនាក់ទំនងជាមួយស្ថាប័នខាងក្រៅ ដូចជាអង្គការ សហជិព អង្គការអន្តរជាតិ

- ពិនិត្យនិងពិគ្រោះលើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ ក្រឹត អនុក្រឹត ដែលរៀបចំឡើងដោយក្រសួងផ្សេងៗ មុនដាក់ជូនសម័យប្រជុំពេញអង្គរបស់គណៈរដ្ឋមន្ត្រីពិនិត្យនិង អនុម័ត។

6. ក្រសួង និងរដ្ឋលេខាធិការដ្ឋានត្រូវរៀបចំតាមវិស័យដែលមានទៅតាមជំនាញ។ឧទាហរណ៍ ក្រសួងអប់រំយុវជន និងកីឡា ធ្វើការលើវិស័យអប់រំ។រដ្ឋលេខាធិកាដ្ឋានមុខងារសាធារណៈ។

មេរៀនទី៣ រដ្ឋបាលមូលដ្ឋាន

I. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែកA និង B ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

A	B	ចម្លើយ
1. វិមជ្ឈការ 2.មជ្ឈការ 3.វិសហមជ្ឈការ	ក.ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងអំណាចស្ថិតនៅលើរដ្ឋបាលថ្នាក់ កណ្តាល ខ.ប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងអំណាចស្ថិតនៅលើរដ្ឋបាលថ្នាក់ក្រោម គ.ស្ថាប័ននានាធ្វើប្រតិភូកម្មលើមុខងារសិទ្ធិអំណាច និងធនធាន ឃ.រដ្ឋបាលកណ្តាលត្រូវរំ លែកអំណាចរបស់ខ្លួនឱ្យ ទៅថ្នាក់ក្រោម	1. →ឃ 2. →ខ 3. →គ

II. ចូរបំពេញល្បះខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

1. រដ្ឋបាលថ្នាក់កណ្ដាលចូលរួមជួយពិនិត្យលើ ផ្លូវច្បាប់ជូនដល់រដ្ឋបាលថ្នាក់ក្រោម ក្នុងនាម ជា*អាណាព្យាបាល*។
2. ក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ការធ្វើបញ្ញើអត្រានុកូលដ្ឋានជូនដល់ប្រជារាស្ត្រ គឺជាភារកិច្ចរបស់*ក្រសួងមហាផ្ទៃ*។
3. ការទទួលខុសត្រូវ និងការឆ្លើយតបនឹងតម្រូវ ការប្រជាពលរដ្ឋក្នុងការជួយជំរុញឱ្យមានការ អភិវឌ្ឍឃុំ-សង្កាត់ គឺជាភារកិច្ចរបស់*ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់*។

III. សំណួរត្រិះរិះ

1. តើពាក្យមជ្ឈការមានន័យដូចម្ដេច? តើគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិរបស់មជ្ឈការ នាំមកនូវផលប្រយោជន៍និងផលវិបាកអ្វីខ្លះក្នុងការគ្រប់ គ្រងការងារមូលដ្ឋាន ?
2. តើពាក្យវិមជ្ឈការមានន័យដូចម្ដេចខ្លះ ? តើមជ្ឈការ និងវិមជ្ឈការមានលក្ខណៈខុសគ្នាត្រង់ ណាខ្លះ ?
3. តើពាក្យវិសហមជ្ឈការមានន័យដូចម្ដេចខ្លះ ?
4. តើទំហំនៃកម្រិតវិមជ្ឈការរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ- សង្កាត់មានអ្វីខ្លះ ? តើវិមជ្ឈការឃុំ-សង្កាត់ មានអំណាចលើវិស័យអ្វីខ្លះ ?
5. ដើម្បីសម្របសម្រួល និងគាំទ្រដល់ដំណើរការនៃកំណែទម្រង់វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ ឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព តើរាជរដ្ឋាភិបាលត្រូវមានវិធានការណ៍ដូចម្ដេចខ្លះ ?

III. ចម្លើយ

1. មជ្ឈការមាន គឺជាការប្រមូលផ្តុំអំណាច ឬជាប្រព័ន្ធ គ្រប់គ្រងដែលប្រមូលផ្តុំអំណាចនៅតែក្នុងដៃរបស់ រដ្ឋបាលកណ្តាល គឺមានន័យថាអំណាចទាំងអស់នៅតែក្នុងដៃបុគ្គល ឬក្រុមដែលមានអំណាចគ្រប់គ្រង ប្រទេស។

❖ គុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិរបស់មជ្ឈការនាំមកនូវផលប្រយោជន៍និងផលវិបាកក្នុងការគ្រប់គ្រងការងារសង្គមមូលដ្ឋាន

- **ផលប្រយោជន៍**

★រដ្ឋអំណាចថ្នាក់ក្រោមអនុវត្តតាមកម្មវិធីរបស់រដ្ឋតែមួយ ដែលជាការពង្រឹងបាននូវឯកភាពជាតិ និងផ្តល់ភាពងាយស្រួលដល់ថ្នាក់កណ្តាលក្នុងការត្រួតពិនិត្យ វាយតម្លៃសកម្មភាពអនុវត្តរបស់ថ្នាក់ក្រោមសម្រួលថ្នាក់កណ្តាលក្នុងការគ្រោងនិងត្រួតពិនិត្យចំណាយចំណូល ថវិកា។

- គុណវិបត្តិ

★រដ្ឋបាលសាធារណៈមិនអាចស្ថិតនៅជិតជាប់នឹងប្រជាពលរដ្ឋ

★មិនបានដឹងពីតម្រូវការរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ក៏ដូចជាតម្រូវការរបស់មូលដ្ឋានឱ្យពិតប្រាកដ ជូនកាលគម្រោងកម្មវិធីដែលថ្នាក់កណ្តាលបានដាក់ចុះ នាំឱ្យខូចប្រយោជន៍ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងមូលដ្ឋានណាមួយក៏សឹងមាន។

* រដ្ឋបាលបែបមជ្ឈការជារដ្ឋបាលមានលក្ខណៈបិទជិត
* ប្រជាពលរដ្ឋមិនអាចចូលរួមក្នុងការសម្រេចចិត្តអ្វីមួយ ឬក្នុងការរៀបចំនិងក្នុងការអនុវត្តគម្រោងកម្មវិធីជាតិបានឡើយ
* ធ្វើឱ្យមន្ត្រីរដ្ឋបាលសាធារណៈ យល់ថាខ្លួនឯងជាអ្នកគ្រប់គ្រងប្រជាពលរដ្ឋ ហើយប្រជាពលរដ្ឋក៏យល់ថា ខ្លួនមិនមែនជាម្ចាស់ប្រទេសម្ចាស់វាសនាខ្លួនផ្ទាល់ ហើយផ្ញើវាសនាទៅលើអ្នកដឹកនាំទាំងស្រុង ទោះជាអ្នកដឹកនាំនោះនាំពួកគេឆ្ពោះទៅរកភាពអន្តរាយក៏ដោយ។

2. ពាក្យវិមជ្ឈការមានន័យថា ជាការគ្រប់គ្រងបុគ្គលភាពគតិយុត្តិរបស់រដ្ឋឱ្យទៅសមូហភាព ដែនដីទាំងឡាយណាដែលស្ថិតនៅក្រៅសមូហភាពរដ្ឋ ដើម្បីឱ្យសមូហភពដែនដីនោះមានស្វ័យភាពក្នុងការរៀប ចំប្រជាជននៅក្នុងមូលដ្ឋានរបស់ខ្លួន ឱ្យមានការរីកចម្រើនទាំងផ្នែកខាងស្មារតីនិងទាំងផ្នែកសម្ភារៈ។

❖ មជ្ឈការនិងវិមជ្ឈការមានលក្ខណៈខុសគ្នាត្រង់ថា មជ្ឈការគឺអំណាចប្រមូលផ្តុំនៅក្នុងកំណាប់ដៃរបស់រដ្ឋបាលកណ្តាល។ ហើយភាគច្រើនគឺអនុវត្តនយោបាយផ្តាច់ការ។ឯវិមជ្ឈការវិញគឺការទទួលយកនូវការផ្តល់ស្វ័យភាពពីរដ្ឋបាលកណ្តាល។ មានការដឹកនាំតាមបែបប្រ ជាធិបតេយ្យ។

3. វិសហមជ្ឈការ មានន័យថា រាជរដ្ឋាភិបាល ឬក្រសួង ស្ថាប័នធ្វើប្រតិភូកម្មលើមុខងារ សិទ្ធិអំណាចនិងធន ធាន (ហិរញ្ញវត្ថុ ទ្រព្យសម្បត្តិនិងបុគ្គលិក) ទៅអង្គភាពក្រោម

បង្គាប់ ឬទៅក្រុមប្រឹក្សាប្រភេទណាមួយ ដើម្បីអនុវត្តមុខងារនោះក្នុងនាមរាជរដ្ឋាភិបាល ក្រសួង ស្ថាប័ននោះ។

4. ទំហំនៃកម្រិតវិមជ្ឈការរបស់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ-សង្កាត់ មានគឺៈ
   - ពង្រីកលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅមូលដ្ឋាន
   - ពង្រីកស្វ័យភាពគ្រប់គ្រងលើជីវភាពរស់នៅរបស់ ប្រជាពលរដ្ឋនៅមូលដ្ឋានដែលរដ្ឋអំណាចឬអាជ្ញា កណ្តាល មិនលូកដៃមិនចូលទៅធ្វើជំនួសឡើយ។

❖ វិមជ្ឈការឃុំ- សង្កាត់ មានអំណាចលើវិស័យ
   - អនុម័តលើគំរោងផែនការអភិវឌ្ឍន៍ឃុំសង្កាត់
   - ការអនុម័តលើថវិកាឃុំ-សង្កាត់
   - ការកំណត់តម្លៃសារបើពន្ធមូលដ្ឋាននិងកម្រៃសសេវាផ្សេងៗ
   - ការអនុម័តបទបញ្ញាផ្ទៃក្នុងនិងដីកាឃុំ-សង្កាត់ និងកិច្ចការផ្សេងៗទៀតដែលកំណត់ដោយរដ្ឋមន្ត្រី ក្រសួងមហាផ្ទៃ។

5. ដើម្បីសម្របសម្រួល និងគាំទ្រដល់ដំណើរការនៃកំណែទម្រង់វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការឱ្យមានប្រសិទ្ធិភាព រាជរដ្ឋាភិបាលត្រូវមាន វិធានការណ៍ដូច ខាងក្រោមដូចជា ៖

- រៀបចំកម្មវិធីជាតិដើម្បីធ្វើកំណែទម្រង់វិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការ
- រៀបចំឡើងវិញនូវរចនាសម្ព័ន្ធនៃប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងនៅ រដ្ឋបាលមូលដ្ឋាន

• ពង្រឹងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រង ។

មេរៀនទី៤

ស្ថាប័នតុលាការនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

<u>សំណួរ</u>

1. តើអំណាចតុលាការគឺជាអ្វី? តើឯករាជភាពនៃអំណាចតុលាការមានន័យដូចម្ដេច?
2. ចូរពន្យល់ពីភាពខុសគ្នា នៃតួនាទីរបស់សាលាជម្រះក្ដីនីមួយៗ។
3. ចូរពន្យល់ពីដំណើរការដំបូងនៃបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី។
4. តើដំណើរការបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌមានលក្ខណៈដូចម្ដេចខ្លះ?
5. ហេតុអ្វីបានជាបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីមានដំណាក់ផ្សេះផ្សា?
6. តើហេតុអ្វីបានជាបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌ មិនមានដំណាក់ផ្សះផ្សា? ចូរពន្យល់។
7. ចូរពន្យល់ពីសារៈសំខាន់របស់ស្ថាប័នតុលាការ។

<u>ចម្លើយ</u>

1. អំណាចតុលាការគឺជាអំណាចឯករាជ មានន័យថាអំ ណាច តុលាការមិនស្ថិតនៅក្រោមឥទ្ធពលនិងការបង្គាប់បញ្ជាពីអំណាចនីតិប្បញ្ញត្តិឬនីតិប្រតិបត្តិឡើយ។

❖ ឯករាជភាព នៃអំណាចតុលាការមានន័យថាថៅក្រមសិទ្ធិក្នុងការកាត់សេចក្ដីដោយមិនស្ថិតនៅក្រោម ឥទ្ធិពលរបស់ស្ថាប័

នណាមួយឡើយ ហើយការការកាត់សេចក្តីឈរលើភាពឥត លំអៀង ដោយការពារសិទ្ធិប្រជាពលរដ្ឋដូចគ្នាទាំងអស់។

2. ពន្យល់ពីភាពខុសគ្នានៃតួនាទីរបស់សាលាជម្រះក្តីនីមួយៗ

- តុលាការដំបូងមាននៅតាមរាជធានី-ខេត្ត
- សាលាក្តីជាន់ទាប មានតុលាការខេត្តក្រុងមានដែនសមត្ថកិច្ច ក្នុងដែនដីរបស់ខ្លួន។ ហើយតុលាការយោធាមានវិសាលភាព ទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជំនុំជម្រះលើរឿងក្តីយោធិន។
- សាលាឧទ្ធរណ៍ មាននៅរាជធានីភ្នំពេញ មានវិសាលភាពនៅ ទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា ។ ជំនុំជម្រះក្នុងករណីមិនសុខចិត្តនឹង សេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាដំបូង។
- តុលាការកំពូលមាននៅរាជធានីភ្នំពេញ មានវិសាលភាពនៅ ទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា។ ជំនុំជម្រះក្នុងករណីដែលមិនសុខចិត្ត នឹងសេចក្តីសម្រេចរបស់សាលាឧទ្ធរណ៍។ ជំនុំជម្រះលើ អង្គច្បាប់ មិនជំនុំជម្រះលើអង្គហេតុទេ។

3. ដំណើរការដំបូងនៃបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមាន5 ដំណាក់កាល

- ដំណាក់កាលទី1៖ ការដាក់ពាក្យបណ្តឹង
- ដំណាក់កាលទី2 ៖ ដំណាកការផ្សះផ្សា
- ដំណាក់កាលទី3៖ការចុះបញ្ជីបណ្តឹង និងប្រាក់ប្រដាប់ក្តីនៅ ពេលដែលដើមបណ្តឹងដាក់សំអាងរបស់ខ្លួន ហើយតុលាការ បង្គាប់ឱ្យដើមបណ្តឹងនោះបង់ប្រាក់ប្រ ដាប់ក្តីជាមុនសិនព្រម ទាំងថ្លៃតែមប្រ៊ើលើពាក្យបណ្តឹង ទើបតុលាការអាចទទួល ពាក្យបណ្តឹងនិងធ្វើការជំនុំជម្រះបាន។

- ដំណាក់កាលទី4៖ ដំណាកការស៊ើបសួរក្នុងករណីដែលភាគីទាំងអស់មិនអាចសះជានឹងគ្នាក្នុងដំណាក់ការផ្សះផ្សា។
- ដំណាក់កាលទី5៖ ការប្ដឹងជិតចិត្តជាការប្ដឹងជំទាស់ទៅនឹងសមាសភាពចៅក្រមក្នុងពេលជំនុំជម្រះ។

4. ដំណើរការបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌមានលក្ខណៈ មានដូចជា៖

- ស្ថាប័នដែលមានសមត្ថកិច្ចជាពិសេសនគរបាលយុត្តិធម៌
- ជនរងគ្រោះ ឬសាច់ញាតិជនរងគ្រោះអាចប្ដឹងទៅនគរបាលយុត្តិធម៌ ឬទៅព្រះរាជអាជ្ញាតែម្ដង។
- ក្នុងករណីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌកើតឡើងជាក់ស្ដែងព្រះ រាជអាជ្ញាអាចចាត់ការដំណើរការរឿងព្រហ្មទណ្ឌនោះ ដោយខ្លួនឯងតែម្ដង។
- ចំពោះបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ប៉ុន្តែក្រោយមកតុលាការរកឃើញថាជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌនោះតុលាការប្រគល់ រឿងនេះទៅឱ្យអយ្យការចាត់ការជារឿងព្រហ្មទណ្ឌ។

❖ ***ដំណើការបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌមាន*** ៖

- ការរៀបចំសំនុំរឿងដោយនគរបាលយុត្តិធម៌ៈ នគរបាលយុត្តិធម៌អាចចាប់ខ្លួនជនល្មើសបានក្នុងករណីបទល្មើសជាក់ស្ដែងនៅកន្លែងកើតហេតុ

5. បានជាបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីមានដំណាក់ផ្សះផ្សាព្រោះ ដោយសារនៅក្នុងរឿងក្ដីនេះ មានលក្ខណៈស្រាល។

6. បានជាបណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌមិនមាន ដំណាក់ផ្សះផ្សាព្រោះជារឿងក្តីដែលមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរ ប៉ះពាល់ដល់អាយុជីវិតមនុស្ស។
7. ពន្យល់ពីសារៈសំខាន់របស់ស្ថាប័នតុលាការមាន៖
   - ធ្វើឱ្យមានសណ្តាបធ្នាប់ សន្តិសុខ សុវត្ថិភាព
   - ផ្តល់ភាពយុត្តិធម៌ដល់មនុស្ស
   - ធ្វើឱ្យការអនុវត្តច្បាប់ប្រព្រឹត្តទៅដោយរលូន
   - ការពារសិទ្ធិសេរីភាពរបស់មនុស្ស
   - ទប់ស្កាត់នូវអំពើរំលោភសិទ្ធិលើអ្នកដ៏ទៃនិងការ ប្រើប្រាស់អំណាចហួសហេតុរបស់មនុស្ស។

   និយាយរួមទៅស្ថាប័នតុលាការមានប្រយោជន៍ ណាស់ហើយគ្រប់ប្រទេសទាំងអស់តែងតែមាន។ ជាស្ថាប័នមួយជួយឱ្យប្រទេសមានសន្តិភាព យុត្តិធម៌ សមធម៌ និងការគោរពច្បាប់ ដោយវាបានដោះស្រាយគ្រប់បញ្ហាទំនាស់ទាំងអស់។ បើសិនជាគ្មានស្ថាប័នតុលាការទេនោះប្រទេសនឹងមានភាពអនាធិបតេយ្យអសន្តិសុខ និងធ្វើឱ្យប្រទេសធ្លាក់អាប់អោន។

មេរៀនទី៥ ចំណោទក្នុងសហគមន៍និងដំណោះស្រាយ

សំណួរ

1. តើការបង្កើតគោលនយោបាយសាធារណៈ របស់រាជរដ្ឋាភិបាលនាំមកនូវផលប្រយោជន៍អ្វីខ្លះជូនដល់ សង្គមជាតិ?
2. តើកត្តាអ្វីខ្លះដែលជាមូលដ្ឋាននៃការបំផ្លាញ ធនធានធម្មជាតិក្នុងសហគមន៍របស់អ្នក?
3. ដើម្បីឱ្យសហគមន៍របស់អ្នកមានភាពរីក ចម្រើនជានិច្ចតើអ្នកមានវិធានការដូចម្ដេចខ្លះក្នុងការថែរក្សានិងការពារធនធានធម្មជាតិក្នុងសហគមន៍ កុំឱ្យមានការខូចខាតនិងវិនាស?

ចម្លើយ

1. ការបង្កើតគោលនយោបាយសាធារណៈ របស់រាជរដ្ឋាភិបាលបាននាំមកនូវផលប្រយោជន៍ ជូនដល់សង្គមជាតិដូចជា ៖

- លប់បំបាត់ភាពក្រីក្រប្រជាពលរដ្ឋ
- សង្គមមានការអភិវឌ្ឍរីកចម្រើន
- ប្រជពលរដ្ឋគ្រប់រូបមានលទ្ធភាពទទួលសេវាសាធារណៈគ្រប់គ្រាន់
- កាត់បន្ថយការចំណាយរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ

2. កត្តាដែលជាមូលដ្ឋាននៃការបំផ្លាញ ធនធានធម្មជាតិក្នុងសហគមន៍របស់ខ្ញុំ

- ការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើហួសប្រមាណ
- ការបំផ្លាញទីជម្រកសត្វព្រៃ មច្ឆជាតិ
- សំណឹកដី
- ទឹកជំនន់
- ការបំពុលទឹក
- ការនេសាទត្រីខុសច្បាប់និងខុសបច្ចេកទេស
- កត្តាភាពក្រីក្ររបស់ប្រជាជន
- ការអនុវត្តច្បាប់ពុំមានប្រសិទ្ធិភាព

3. វិធានការ ក្នុងការថែរក្សានិងការពារធនធានធម្មជាតិ ក្នុងសហគមន៍កុំឱ្យមានការខូចខាតនិងវិនាស
   - ត្រួតពិនិត្យឱ្យបានដិតដល់ទៅលើការបំពុលបរិស្ថាន
   - មានវិធានការប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាពដើម្បីកាត់ បន្ថយបញ្ហាសង្គមដែលកើតចេញពីការបំពុលបរិ ស្ថាន
   - រួមគ្នាថែរក្សាបរិស្ថានធម្មជាតិនិងបរិស្ថានសង្គម

មេរៀនទី៦ សារៈសំខាន់ក្នុងការធ្វើជំរឿន

សំណួរ

1. តើជំរឿនជាអ្វី ? តើប្រទេសកម្ពុជាធ្លាប់ជំរឿនប៉ុន្មានដងមកហើយ? នៅពេលណាខ្លះ ?
2. ហេតុអ្វីបានជារដ្ឋាភិបាលចាំបាច់ធ្វើជំរឿន ? តើជំរឿនត្រូវការព័ត៌មានអ្វីខ្លះពីប្រជាជន ?
3. តើប្រជាពលរដ្ឋត្រូវធ្វើអ្វីខ្លះ ដើម្បីជួយការធ្វើជំរឿនឱ្យបានជោគជ័យ ?

ចម្លើយ

1. ជំរឿនជាគឺជាការរាប់ចំនួនប្រជាជនទាំងប្រុសទាំងស្រី និងកុមារទាំងអស់ក្នុងប្រទេសមួយតាមពេលវេលា ដែលបានកំណត់ទុក ដើម្បីប្រមែប្រមូលទិន្នន័យក្នុងការធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍន៍សម្រាប់អនាគត។

❖ ប្រទេសកម្ពុជាធ្លាប់ជំរឿនចំនួន3ដងមកហើយគឺ ៖

a) ជំរឿននៅឆ្នាំ1962

b) ជំរឿននៅឆ្នាំ 1998

c) ជំរឿននៅឆ្នាំ 2008

2. បានជារដ្ឋាភិបាលចាំបាច់ធ្វើជំរឿន

- ត្រូវការទិន្នន័យដើម្បីធ្វើផែនការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច
- សិក្សាស្រាវជ្រាវ
- រៀបចំគំរោងអភិវឌ្ឍន៍ឱ្យចំគោលដៅ។

❖ជំរឿនត្រូវការព័ត៌មានពីប្រជាជនដូចជា៖

- អាយុ ភេទ
- ស្ថានភាពអាពាហ៍ពិពាហ៍
- កម្រិតវប្បធម៌
- ស្ថានភាពគ្រួសារ
- កម្រិតជីវភាព។

3. ដើម្បីជួយការធ្វើ ជំរឿនឱ្យបានជោគជ័យប្រជាពលរដ្ឋ ត្រូវ៖
   - ផ្តល់ពត៌មានដ៏ជាក់លាក់
   - ដឹងឱ្យបានច្បាស់អំពីពត៌មាននៅក្នុងគ្រួសារ ដូចជា ឆ្នាំកំណើត កម្រិតវប្បធម៌...
   - ចំណាយពេលវេលាដើម្បីផ្តល់ពត៌មានដល់មន្ត្រី ជំរឿន
   - សហការជាមួយមន្ត្រីជំរឿនដោយការពេញចិត្តនិងរាក់ទាក់។

<u>សំណួរ</u>

1. ដូចម្ដេចហៅថា ប្រព័ន្ធនយោបាយ? រដ្ឋសភា? តុលាការ? រដ្ឋាភិបាល?
2. ចូរនិយាយពីគណបក្សនយោបាយ សិទ្ធិនិង សេរីភាព និង ការបោះឆ្នោត។
3. ចូររៀបរាប់ពីប្រព័ន្ធគណបក្ស។
4. ចូរអធិប្បាយពីនគរបាលនិងកងកម្លាំងប្រដាប់ អាវុធ។

<u>ចម្លើយ</u>

1. ប្រព័ន្ធនយោបាយ គឺជាចង្កោមនៃការដឹកនាំដើម្បីឱ្យមានការអនុវត្តប្រកបដោយប្រសិទ្ធិភាព។

❖ រដ្ឋសភា គឺជាអង្គការនីតិបញ្ញត្តិដែលមាននាទីតាក់តែងច្បាប់។

❖ តុលាការ គឺជាស្ថាប័នឯករាជដែលមាននាទីជំនុំជម្រះក្ដីរឿងរ៉ាវទាំងអស់ និងមានអំណាចកំពូលឯករាជ។

❖ រដ្ឋាភិបាល ជាអង្គការ ឬជាភ្នាក់ងារមួយដែលប្រើអំណាចរបស់វាដើម្បីគ្រប់គ្រងរៀបចំ គោលនយោបាយបោះឆោះដឹកនាំត្រួតពិនិត្យសកម្មភាពអនុវត្តច្បាប់ក្នុងបំណងរក្សា សន្តិភាព សន្តិសុខ សណ្ដាប់ធ្នាប់ យុត្តិធម៌ សេរីភាព សិទ្ធិ មនុស្ស ការអភិវឌ្ឍនិងផ្ដល់សេវាផ្សេងៗទៀតដូចជា ការអប់រំ សុខាភិបាល រដ្ឋបាលជាដើម។

2. និយាយពី

- គណបក្សនយោបាយ ក្នុងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ មានគណៈនយោបាយដែលតំណាងឱ្យទស្សនៈប្លែកគ្នា។ ប៉ុន្តែសម្រាប់ប្រទេសកុំម៉ុយនីសវិញ គឺមានគណៈបក្សតែមួយប៉ុណ្ណោះ។
- សិទ្ធិ សិទ្ធិត្រូវបានប្រើដោយសេរីនៅក្នុងប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យ ប៉ុន្តែនៅក្រោមច្បាប់ជាអ្នកកំណត់ហើយមិនត្រូវឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិអ្នកដទៃនោះទេ។ នៅក្នុងប្រទេសកុំម៉ុយនីសគឺគេបានបំបិទសិទ្ធិមិន អាចធ្វើអ្វីៗតាមចិត្តបានឡើយ។
- សេរីភាព គឺមនុស្សមានសេរីភាពក្នុងការបោះឆ្នោត សេរីភាពនិយាយជាចំហ សេរីភាពក្នុងការចូលរួមប្រជុំផ្លាស់ប្តូរយោបល់គ្នាសម្រាប់ប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យ។ ប៉ុន្តែសម្រាប់ប្រទេសកុំម៉ុយនីសវិញសេរីភាពត្រូវ បានគេកំណត់ យ៉ាងតឹងតែងជាទីបំផុត។
- ការបោះឆ្នោត ពលរដ្ឋចាប់ពីអាយុ18ឡើងទៅមានសិទ្ធិបោះឆ្នោតជ្រើសរើសសមាជិកសភា ហើយក៏គ្មានការចាប់បង្ខំឱ្យបោះឆ្នោតដែរ។ ការឃោសនាបោះឆ្នោតមានសភាពខ្លាំងក្លាក្នុងពេលបីបួនសប្តាហ៍មុនថ្ងៃបោះឆ្នោត ហើយអ្នកគាំទ្រគណៈបក្សនីមួយៗក៏ដើរបញ្ចុះបញ្ចូលរកសំឡេងឆ្នោតដែរ។
  - ការបោះឆ្នោតចែកជាពីរគឺ តាមឯកត្តនាម និងតាមប្រព័ន្ធសមាមាត្រ។

3. រៀបរាប់ពីប្រព័ន្ធគណបក្ស

- ប្រព័ន្ធពហុបក្ស(ប្រជាធិបតេយ្យ) មានគណៈបក្សជាច្រើន បានចូលរួមប្រកួតប្រជែងក្នុងការជ្រើសតាំងតំណាងឬការបោះឆ្នោត។ គណៈដែលឈ្នះឆ្នោតបានរៀបចំបង្កើតរដ្ឋាភិបាលក្នុង ការដឹកនាំប្រទេស។
- ប្រឯកបក្ស(ផ្តាច់ការ)

4. អធិប្បាយពីនគរបាលនិងកងកម្លាំងប្រដាប់ អាវុធ

នគរបាលទទួលខុសត្រូវចំពោះសហគមន៍មូលដ្ឋាន ដែលខ្លួនបម្រើការងារ។ គេអាចយកភ្នាក់ងារនគរបាល ដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសនឹងច្បាប់ក្នុងពេលបំពេញការងាររបស់ខ្លួនទៅឱ្យតុលាការជំនុំជម្រះបាន។ លើសពីនេះក្រមវិន័យរបស់នគរបាលជាឧបករណ៍រារាំងការរំលោភអំណាចរបស់នគរបាល។ ប្រសិបើភ្នាក់ងារនគរបាលម្នាក់ប្រព្រឹត្តល្មើសនឹងក្រមនេះ គេអាចបណ្តេញចេញពីអង្គភាព។ ភ្នាក់ងារនគរបាលធ្វើការពេញម៉ោង។ គេបង្កើតភ្នាក់ងារនគរបាលពិសេសផងដែរ ហើយភ្នាក់ងារពិសេសនេះ ជាភ្នាក់ងារស្ម័គ្រចិត្តក្នុងអង្គភាពនីមួយៗដែលធ្វើការក្រៅម៉ោងដោយមិនគិតពីបៀវត្សរ៍។

មេរៀនទី៨ ច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍

សំណួរ

1. តើដូចម្ដេចហៅថា ច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍?
2. ហេតុអ្វីបានជាប្រទេសយើងបង្កើតឱ្យមាន ច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍?
3. ចូរប្រៀបធៀបជនបរទេសមិនមែនជាអន្តោ ប្រវេសន៍និងជាអន្តោប្រវេសន៍។
4. ចូរពន្យល់ពីការគ្រប់គ្រងជនបរទេស។
5. ចូរពន្យល់ពីការផ្ដន្ទាទោសចំពោះជនបរទេស ទាក់ទងនឹងការអនុវត្តច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍។
6. ចូរពន្យល់ការផ្ដន្ទាទោសចំពោះអ្នកសមគំនិត ដែលប្រព្រឹត្តខុសនឹងច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍។
7. តើប្អូនត្រូវធ្វើដូចម្ដេច ដើម្បីចូលរួមអនុវត្តច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍?

ចម្លើយ

1. ច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍ ជាច្បាប់មួយប្រភេទដែលមានគោលដៅគ្រប់គ្រងជនបរទេសគ្រប់រូបដែលស្នាក់នៅលើទឹកដីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា។
2. បានជាប្រទេសយើងបង្កើតឱ្យមាន ច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍ ព្រោះប្រទេសយើងជាភាគីហត្ថលេខីនៃច្បាប់ អន្តរជាតិ។

3. ប្រៀបធៀបជនបរទេសមិនមែនជាអន្តោប្រវេសន៍និងជាអន្តោប្រវេសន៍

❖ ជនបរទេសដែលជាជនអន្តោប្រវេសន៍

- ជនដែលមកស្នាក់នៅប្រកបរបររកស៊ីរយៈពេលកំណត់មួយឬយូរ
- ជនបរទេសដែលចូលមកវិនិយោគ
- ជនបរទេសដែលទទួលបានលិខិតអនុញ្ញាតិ ឱ្យចូលមកធ្វើវិនិយោគ

❖ ជនបរទេសដែលមិនមែនជាជនអន្តោប្រវេសន៍

- ជនបរទេសដែលមកទេសចរនៅក្នុងប្រទេសរបស់យើង
- មន្ត្រីទូត មន្ត្រីកុងស៊ុល...។

4. ការគ្រប់គ្រងជនបរទេស

រាល់ជនបរទេសទាំងឡាយណាដែលចេញចូលក្នុងប្រទេសយើងត្រូវមានលិខិតឆ្លងដែនច្បាស់លាស់។

5. ការផ្តន្ទាទោសចំពោះជនបរទេស ទាក់ទងនឹងការអនុវត្តច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍៖

ត្រូវបណ្តេញចេញពីប្រទេសក្នុងករណីដែលមិនអនុវត្តច្បាប់នេះ។ និងត្រូវដាក់គុកចំពោះជនបរទេសទាំងឡាយណាដែលចូលមក ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដោយគ្មានច្បាប់អនុញ្ញាត។ ហើយនឹងត្រូវឱ្យបង់ជាប្រាក់ទៀត ផងដែរ។

6. ការផ្តន្ទាទោសចំពោះអ្នកសមគំនិតដែលប្រព្រឹត្តខុសនឹងច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍។

- ផ្តន្ទាទោសចំពោះអ្នកណាដែលផ្តល់ជំនួយ ឬជួយលាក់បាំងក្នុងការបញ្ចូលជនបរទេស ដែលគ្មានការអនុញ្ញាតមកក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដាក់គុកពីបីទៅ6 ខែ។
- មន្ត្រី ឬភ្នាក់ងាររាជការមានសមត្ថកិច្ចរូបណា ជាអ្នកសមគំនិត ត្រូវដាក់គុក6ខែដល់មួយឆ្នាំ។
- ជនណាសរសេរឈ្មោះក្លែងក្លាយផ្តល់ប័ណ្ណស្នាក់នៅ ប័ណ្ណការងារ កិច្ចសន្យា ។ត្រូវផ្តន្ទាទោសពី5ឆ្នាំទៅ10ឆ្នាំ។
- ត្រូវពិន័យជាប្រាក់ទៀតផង។

7. ដើម្បីចូលរួមអនុវត្តច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍យើងត្រូវ ៖

  - យល់ឱ្យបានច្បាស់អំពីច្បាប់អន្តោប្រវេសន៍
  - កុំសមគំនិតធ្វើការរំលោភច្បាប់នេះ
  - ជួយណែនាំប្រជាពលរដ្ឋឱ្យយលដឹងពីច្បាប់ អន្តោប្រវេសន៍។
  - ជួយផ្តល់ពត៌មានដល់មន្ត្រីមានសមត្ថកិច្ច។

មេរៀនទី៩ ច្បាប់សញ្ជាតិ

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា ច្បាប់សញ្ជាតិ?
2. ហេតុអ្វីបានជារាជរដ្ឋាភិបាលបង្កើតច្បាប់នេះ ឡើង?
3. ចូរពន្យល់ពីការទទួលបានសញ្ជាតិខ្មែរពីកំណើតនិងដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍។
4. តើជនបរទេសត្រូវមានលក្ខណសម្បត្តិដូច ម្តេចខ្លះ ដែលអាចសុំចូលជាសញ្ជាតិខ្មែរបាន?
5. ពន្យល់ពីទោសទណ្ឌទាក់ទងនឹងការក្លែងបន្លំ អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណនិងលិខិតឆ្លងដែនប្រជា ពលរដ្ឋខ្មែរ។

ចម្លើយ

1. ច្បាប់សញ្ជាតិគឺជាច្បាប់ដែលកំណត់អំពីពូជ ពង្សវង្សត្រកូលជាតិកំណើតរបស់មនុស្សនៅលើទឹក ដីដែលខ្លួនរស់នៅ។
2. បានជារាជរដ្ឋាភិបាលបង្កើតច្បាប់នេះ ឡើងព្រោះ
- ដើម្បីផលចំនេញខាងសិទ្ធិបោះឆ្នោត
- សិទ្ធិក្នុងការប្រកបអាជីវកម្មផ្សេងៗ
3. ពន្យល់ពីការទទួលបានសញ្ជាតិខ្មែរពីកំណើត
- ត្រូវទទួលបានសញ្ជាតិខ្មែរ ដោយកើតនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
  - កូនដែលកើតពីឪពុក និងម្តាយបរទេសដែលកើត និងរស់នៅស្របច្បាប់ក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

- កូនដែលកើតពីឪពុកនិងម្តាយដែលមិនស្គាល់ និងកូនដែលដែលទើបនឹងកើតដែលគេរើសបាននៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ត្រូវទុកថាកើតនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាដែរ

• ត្រូវទទួលបានសញ្ជាតិខ្មែរ ទោះបីកើតនៅទីណាក៏ដោយ៖
  - កូនមានខាន់ស្លាដែលកើតមកពីឪពុកឬម្តាយមានសញ្ជាតិខ្មែរ
  - កូនឥតខាន់ស្លាដែលកើតមកពីឪពុកឬម្តាយមានសញ្ជាតិខ្មែរទទួលស្គាល់
  - កូនដែលឪពុកម្តាយមិនទទួលស្គាល់ កាលបើតុលាការបានចេញសាលក្រមថា កូននោះពិតជាកើតពីឪពុក ឬម្តាយដែលមានសញ្ជាតិខ្មែរ។

• ដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍

សញ្ជាតិខ្មែរដោយអាពាហ៍ពិពាហ៍ ជាការទទួលបានសញ្ជាតិខ្មែរតាមរយៈអាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបានកំណត់ដោយច្បាប់ មានន័យថា ស្ត្រីឬបុរសបរទេស ដែលយកប្តី ឬប្រពន្ធខ្មែរដោយបានរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ អាចទាមទារសញ្ជាតិខ្មែរបានលុះត្រាតែស្ត្រី ឬបុរសនោះរស់នៅជាមួយគ្នារយៈពេលបីឆ្នាំ ក្រោយ ពេលចុះសំបុត្រអាពាហ៍ពិពាហ៍។

បែបបទនិងនីតិវិធីនៃការទាមទារសញ្ជាតិខ្មែរ និងការផ្តល់សញ្ជាតិខ្មែរត្រូវសម្រេចតាមច្បាប់កំណត់។ផ្ទុយទៅវិញប្រជា

ពលរដ្ឋខ្មែរមិនបាត់សញ្ជាតិខ្មែរដោយសារការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍ជាមួយបរទេស។

4. លក្ខណសម្បត្តិរបស់ជនបរទេសដែលអាចសុំចូលជាសញ្ជាតិខ្មែរបានមាន ៖

- **លក្ខខណ្ឌទូទៅ**
  - មានលិខិតបញ្ជាក់ថា មានគំនិតមារយាទនិងសីលធម៌ដែលចេញដោយមេឃុំ ឬចៅសង្កាត់ខ្លួនរស់នៅ
  - មានលិខិតថ្កោលទោសបញ្ជាក់ថា ពុំដែលមានទោសពីបទព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ
  - មានលិខិតបញ្ជាក់ថា ជននោះមានលំនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ហើយស្នាក់នៅជាប់ចំនួន7ឆ្នាំ ដោយគិតពីថ្ងៃ ដែលបានទទួលប័ណ្ណស្នាក់នៅ ដែលចេញឱ្យក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃច្បាប់ជនអន្តោប្រវេសន៍
  - មានទីលំនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានៅពេល ដាក់ពាក្យសុំសញ្ជាតូបនីយកម្ម
  -ចេះនិយាយភាសាខ្មែរ ចេះអក្សរខ្មែរ និងយល់ដឹងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរខ្លះៗ ហើយបង្ហាញភស្តុតាងច្បាស់ថាខ្លួនអាចរស់នៅក្នុងសង្គមខ្មែរ បានដោយសុខដុមព្រមទាំងទទួលបាននូវ ទំនៀមទំលាប់ និងប្រពៃណីខ្មែរ
  - មានបញ្ញានិងកាយសម្បទាដែលមិននាំឱ្យគ្រោះថ្នាក់ ឬនាំឱ្យមានបន្ទុកដល់ជាតិ។
- **លក្ខខណ្ឌគុណសម្បត្តិ**

ជនបរទេសដែលបានធ្វើអំណោយ ជាប្រាក់ដល់ថវិកាជាតិចាប់ពី មួយពាន់លានរៀលឡើងទៅ ឬបានបង្ហាញនូវភស្តុតាងថា ខ្លួនបានផ្តល់គុណសម្បត្តិពិសេសឬថ្វីដៃពិសេសអ្វីមួយជាប្រយោជន៍ដល់ការ ស្តារនិងកសាងសេដ្ឋកិច្ចនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជនបរទេសនោះអាចធ្វើពាក្យសុំចូលសញ្ជាតិខ្មែរបាន ក្នុងករណីដែលជននោះបំពេញបានចំណុចមួយចំនួន ក្នុងលក្ខខណ្ឌទូទៅ។

- **លក្ខខណ្ឌសហព័ន្ធ**

ជនបរទេសដែលមានសហព័ន្ធ ឬកូនដែលមានអាយុតិចជាង18ឆ្នាំដែលមានបំណងសុំចូលសញ្ជាតិជាចង្កោមគ្រួសារ។

បែបបទនិងនីតិវិធីនៃការសុំសញ្ជាតិខ្មែរ ការសម្រេចផ្តល់សញ្ជាតិខ្មែរត្រូវកំណត់ដោយច្បាប់ និងជនដែលបានអនុញ្ញាតឱ្យចូលជាសញ្ជាតិខ្មែរ ត្រូវធ្វើសម្បថនៅចំពោះមុខតុលាការកំពូល។

5. ពន្យល់ពីទោសទណ្ឌទាក់ទងនឹងការក្លែងបន្លំ អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណនិងលិខិតឆ្លងដែនប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ៖

- ជនបរទេសណាដែលកាន់កាប់ និងប្រើប្រាស់អត្ត សញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរ ឬលិខិតឆ្លងដែននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី 5 ឆ្នាំ ដល់10 ឆ្នាំ
- ជនដែលខ្លែងធ្វើការកោសលប់ សរសេរត្រួតឬឱ្យគេ សរសេរឈ្មោះក្លែងក្លាយនៅក្នុងអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរ ឬ

លិខិតឆ្លងដែននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬមួយប្រើប្រាស់ឯកសារទាំងនោះត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី5ទៅដល់10ឆ្នាំ។

- មន្ត្រីភ្នាក់ងាររាជការ ឬជនដែលសមគំនិតជួយលាក់បាំង ឬផ្តល់អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដូចគ្នានឹងជនដែលកាន់កាប់អត្តសញ្ញាណប័ណ្ណសញ្ជាតិខ្មែរ ឬលិខិតឆ្លងដែនដោយខុសច្បាប់។

មេរៀនទី១០ សេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក

សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថា វិសមភាពសេដ្ឋកិច្ច? ចូរបង្ហាញពីនិយមន័យនៃភាពក្រីក្រ។
2. តើអ្វីខ្លះជាបុព្វហេតុនៃភាពក្រីក្រ? ចូរនិយាយពីពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក។
3. ក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច តើប្រទេសណាខ្លះនៅអាស៊ីដែលគេចាត់ទុកថាជាខ្លាទាំងបួន? កូនខ្លា?

ចម្លើយ

1.វិសមភាពសេដ្ឋកិច្ច (ឬភាពខុសគ្នាខាងទ្រព្យសម្បត្តិ និងប្រាក់ចំណូល)គឺរួមបញ្ចូលនូវភាពខុសគ្នាទាំង អស់នៅក្នុងរបាយការណ៍ស្តីពីទ្រព្យសកម្មសេដ្ឋ កិច្ចនិងប្រាក់ចំណូល ។ វិសមភាពសេដ្ឋកិច្ចសំដៅទៅរកសមភាពនៃលទ្ធផល និងទាក់ទងទៅនឹងគំនិតស្តីពីសមភាពខាងឱកាស។

❖ ភាពក្រីក្រ គឺជាលក្ខខណ្ឌសេដ្ឋកិច្ច ដែលប្រជាជនមិនមានប្រាក់ចំណូលគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីទទួលបាន កម្រិតអប្បបរមានៃសេវាសុខភាព ម្ហូបអាហារ ផ្ទះសំបែង សំលៀកបំពាក់ និងការអប់រំដែលជា ទូទៅគេទទួលស្គាល់ថាជាភាពចាំបាច់ដើម្បីធ្វើ ឱ្យមានកម្រិតជីវភាពរស់នៅល្អប្រសើរ។

2.បុព្វហេតុនៃភាពក្រីក្រ

- កង្វះសមត្ថភាពក្នុងការរកចំណូល
- ការមិនឱកាសទទួលសេវាអប់រំ
- ការអនុវត្តសេដ្ឋកិច្ចនៅមានកម្រិតទាប
- គ្រោះធម្មជាតិ សង្គ្រាមរ៉ាំរ៉ៃ អំពើពុករលួយ កំណើនប្រជាជនហួសប្រមាណ។

❖ ពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក

ពាណិជ្ជកម្ម ត្រូវបានគេវាយតម្លៃតាមរយៈការនាំចេញនិងការនាំចូលផលិតផលនិងសេវា ។ ការរីកចម្រើននៃផលិតផលនិងប្រាក់ចំណូលក្នុង ពិភពលោកកើតឡើង ព្រមគ្នាជាមួយការរីកចម្រើន នៃពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិតាំងពីដើមស.

ទី១៩ ។ កត្តាទាំងនេះនាំឱ្យមានទស្សនៈទូទៅមួយ ជឿថា ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិគឺជា "ម៉ាស៊ីននៃការរីកចម្រើនខាងសេដ្ឋកិច្ច" ដែលរួមមានទាំងបុព្វហេតុនិងភាពងាយស្រួល។ ទំនាក់ទំនងនេះគេ អាចមើលឃើញតាមរយៈការកើនឡើង និងការ ថយចុះនៅក្នុងវដ្តនៃពាណិជ្ជកម្មទំនើប។

លក្ខណៈពិសេសនៃពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ដែលអាចក្លាយទៅជាបាតុភូតសកល នោះគឺដោយសារតែក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន ជាទូទៅប្រទេសនីមួយៗបានធ្វើពាណិជ្ជកម្មជាមួយប្រទេសជាច្រើនពាសពេញពិភពលោក មិនមែនគ្រាន់តែធ្វើជាដៃគូនៃប្រទេសមួយ តាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងនៃរដ្ឋាភិបាលរបស់ពួកគេប៉ុណ្ណោះទេ។ ស្ថាប័នសំខាន់ដែលរៀបចំបង្កើតពិភពពាណិជ្ជកម្មសេរីពហុប្រទេស គឺកិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពី ពាណិជ្ជកម្មនិងតារាងពន្ធគយ(GATT) ។ ផ្អែកលើ កិច្ចព្រមព្រៀងនេះ ប្រទេសនីមួយៗបានចូលរួម ក្នុងការចរចាដើម្បីកាត់បន្ថយរបាំងពន្ធគយនិង របាំងមិនមែនពន្ធគយក្នុងពាណិជ្ជ។ អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកត្រូវបានគេបង្កើតឡើង ដើម្បីរៀបចំច្បាប់ស្តីពីពាណិជ្ជពិភពលោក។

3. ក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច ប្រទេសនៅអាស៊ីដែលគេចាត់ទុកថាជាខ្លាទាំងបួនគឺ ៖

- **តៃវ៉ាន់**
- **កូរ៉េខាងត្បូង**
- **សិង្ហបូរី**

• ហុងកុងរួមទាំងប្រទេសចិន

❖ ប្រទេសកូនខ្លានៅអាស៊ី មាន ថៃ ម៉ាលេស៊ី និង វៀតណាម។

មេរៀនទី១១ បរិស្ថានពិភពលោក

សំណួរ

1. តើបរិស្ថានជាអ្វី? តើអ្នកមានវិធានការដូចម្តេចខ្លះដើម្បីឱ្យបរិស្ថានក្នុងសហគមន៍របស់អ្នក មានភាពស្រស់បំព្រងជានិច្ចនិរន្តរ៍?
2. តើកត្តាអ្វីខ្លះដែលគេចាត់ទុកថា ជាការបំផ្លាញស្រទាប់អូសូន?
3. តើកត្តាអ្វីខ្លះដែលធ្វើឱ្យផែនដីឡើងកម្តៅ?

ចម្លើយ

1. បរិស្ថានសំដៅលើពិភពមានជីវិត និងពិភពគ្មាន ជីវិត ដែលនៅជុំវិញខ្លួនយើងដូចជា ខ្យល់ ដី ទឹក រុក្ខជាតិ សត្វ ទន្លេ សត្វល្អិត មនុស្សនិងអ្វីៗដែល មនុស្ស បានបង្កើតឡើងដូចជា លំនៅឋាន កសិដ្ឋាន ប្រាសាទ នានាជាដើមដែលជាផ្នែកមួយនៃបរិស្ថាន ដែរព្រោះ សកម្មភាពរបស់មនុស្សយើង មានឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំង ខ្លាក្នុងការកែប្រែពិភព ធម្ម ជាតិ ។

❖ វិធានការដើម្បីឱ្យបរិស្ថានក្នុងសហគមន៍របស់យើង មានភាពស្រស់បំព្រងជានិច្ចនិរន្តរ៍ ៖

- កាត់បន្ថយការបញ្ចេញ ឧស្ម័នផ្ទះកញ្ចក់ដោយប្តូរទៅប្រើប្រាស់ប្រភពផ្សេងៗទៀតជំនួស
- បង្កើនការអភិរក្សថាមពល
- លប់បំបាត់ការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើ
- ដាំព្រៃឈើឡើងវិញ
- ស្តារដីវាលស្មៅ
- បង្កើតច្បាប់ការពារបរិស្ថាន
- ចូលរួមទិវាបរិស្ថាន
- កាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ
- អប់រំប្រជាជន

2. កត្តាដែលគេចាត់ទុកថា ជាការបំផ្លាញស្រទាប់អូសូនមាន ៖

- សមាសធាតុកក្លរ៉ូភ្លុយអរ៉ូការបូន ដែលមាននៅ ក្នុងអង្គធាតុរាវសម្រាប់ធ្វើជាមេត្រជាក់ក្នុងទូទឹកកក ក្នុងកំប៉ុងថ្នាំបាញ់ និងមេបំប៉ោងនៅក្នុងរោង ចក្រជ័រប្លាស្ទិចវេចខ្ចប់។
- កំណើននៃរោងចក្រឧស្សាហកម្ម។

3. ផែនដីឡើងកម្តៅដោយសារ ៖

- ការកើនឡើងនៃឧស្ម័នផ្ទះកញ្ចក់
- កំណើនយ៉ាងឆាប់រហ័សនៃការអភិវឌ្ឍទីក្រុង
- កំណើននៃការប្រើប្រាស់ថាមពលនិងឥន្ធនៈមាន សារធាតុបំពុល
- កំណើនឧស្សាហកម្មនិងការកាប់ឆ្ការព្រៃឈើ យកដីដាំដំណាំ

• ការអនុវត្តច្បាប់បរិស្ថាននៅមានភាពធូរលុង។

មេរៀនទី១២ ពលរដ្ឋពិភពលោក

សំណួរ

1. ចូរបង្ហាញពីប្រទេសចំនួនប្រាំ ដែលមានប្រជាជនច្រើនជាងគេ?
2. តើប្រទេសណាដែលមានចំនួនប្រជាជនច្រើន ជាងគេបំផុតក្នុងពិភពលោក?
3. តើពិភពលោកទាំងមូលមានចំនួនប្រជាជនសរុបទាំងអស់ប៉ុន្មាន?
4. តើកំណើនប្រជាជនផ្តល់ការលំបាកអ្វីខ្លះដល់ សង្គមមនុស្ស? ចូរពន្យល់។
5. តើយើងត្រូវមានមធ្យោបាយអ្វីខ្លះដើម្បីដោះ ស្រាយបញ្ហានានាដែលកើតមកពីកំណើន ប្រជាជននេះ?

ចម្លើយ

1. ប្រទេសចំនួនប្រាំដែលមានប្រជាជនច្រើនជាងគេ៖

- សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតចិន
- ឥណ្ឌា
- សហរដ្ឋអាមេរិច
- ឥណ្ឌូណេស៊ី
- ប្រេស៊ីល

2. ប្រទេសដែលមានចំនួនប្រជាជន ច្រើនជាងគេបំផុតក្នុង ពិភពលោកគឺប្រទេសចិនដែលមានមួយពាន់បីរយ សាមសិប ប្រាំពីលាន ប្រាំបីរយដប់ពាន់នាក់ (1 337 810 000នាក់) ក្នុងខែ ឧសភាឆ្នាំ 2010។

3. យោងតាមស្ថាប័នជំរឿនសហរដ្ឋអាមេរិច ដែលធ្វើការ ប៉ាន់ស្មានកាលពីថ្ងៃទី 12ខែឧសភាឆ្នាំ2010ចំនួនប្រជាជនសរុបនៅលើពិភពលោកមានប្រាំមួយពាន់ប្រាំបីរយ ម្ភៃបួនលាន បីរយពាន់នាក់(6 824 300 000 នាក់)។

4. កំណើនប្រជាជនផ្តល់ការលំបាក ដល់សង្គមមនុស្សដូចជា៖

- ការខ្វះទឹកស្អាតសម្រាប់ផឹកនិងប្រើប្រាស់ ខ្វះថាមពល ការបង្កើនការបំពុល ឬការធ្វើឱ្យកខ្វក់ខ្យល់ ទឹក ដី ការរំខានដោយសំឡេង ការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើនិងការធ្វើឱ្យខូចប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ី ដែលជួយឱ្យមានលំនឹងរវាង អុកស៊ីសែននិងឧស្ម័នកាបូនិចក្នុងបរិយាកាស។
- ការកើនឡើងកម្តៅលើពិភពលោក បាត់បង់ដីដែលអាចដាំដំណាំបាន និងខ្សោះ ជី ជាតិដី បំផ្លាញសត្វព្រៃ ជាពិសេសប្រភេទ សត្វកម្រ។
- ការកើនឡើងនៃវិស័យឧស្សាហកម្ម នាំឱ្យមានការបំពុលកាន់តែខ្លាំង។
- ការកើនភាពក្រីក្រ ការទ្រុឌទ្រោមសុខភាព និងជំងឺដែលធ្វើឱ្យមនុស្សមានអាយុខ្លី។

- ការកើនឡើងនូវអំពើលួចប្លន់ ចាប់ជំរិត ភេរវកម្ម ការជួញដូរគ្រឿងញៀន អំពើអសីលធម៌ទៅលើកុមារនិងទារក ទំនាស់និងការប៉ះទង្គិចគ្នាក្នុងការដណ្ដើមធនធាន។
- សេរីភាពបុគ្គលថយចុះ ការរំលោភបំពានច្បាប់កើនឡើង។

5. យើងត្រូវមានមធ្យោបាយ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហានានាដែលកើតមកពីកំណើនប្រជាជននេះគឺ៖

- យើងត្រូវផ្ដោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើការអប់រំអំពី ផលវិបាកនៃកំណើននេះ និងអប់រំប្រជាជនឱ្យចេះធ្វើផែនការគ្រួសារ វិធីគ្រប់គ្រងកំណើតនិងមធ្យោបាយគ្រប់គ្រងកំណើតដូចជាការប្រើប្រាស់ស្រោមអនាម័យ ថ្នាំគ្រាប់ ថ្នាំចាក់ កងដាក់ដៃ កងដាក់ស្បូន ការចងដៃ ស្បូន ការចងបំពង់មេជីវិតនិងវិធីផ្សេងទៀតសម្រាប់ពន្យារឬបញ្ឈប់កំណើត។
- ពង្រីកការអប់រំ ដើម្បីឱ្យមានការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយនិរន្តរភាព។
- ចូលរួមការពារកុំឱ្យមានការបំពុល ឬធ្វើឱ្យតខូចបរិស្ថាន។
- ត្រូវចូលរួមចំណែកសន្សំសំចៃទឹកស្អាតសម្រាប់ផឹក ម្ហូបអាហារ ថាមពលនិងធនធានដទៃទៀត ទប់ស្កាត់ការបំផ្លាញព្រៃឈើ និងការបំផ្លាញធនធានកម្រផ្សេងទៀត។
- ចូលរួមកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រនិងទប់ស្កាត់អំពើ លួច ប្លន់ ចាប់ជំរិត ភេរវកម្ម ការជួញដូរគ្រឿង ញៀន ទំនាស់និងការប៉ះទង្គិចគ្នាក្នុងការ ដណ្ដើមធនធាននិងទប់ស្កាត់ជំងឺតម្កាត់ផ្សេងៗ ។

ចម្លើយបញ្ចប់ជំពូកទី3

I. គូសសញ្ញា✓ក្នុងប្រអប់ដែលមានចម្លើយ ត្រូវតែមួយគត់ ៖

1. ជំរឿនឆ្នាំ២០០៨ធ្វើឡើងក្នុងអំឡុងថ្ងៃ

☐ក.7–12ខែមីនា ☐ខ.3–12ខែមីនា

☑គ.3–13ខែមីនា។

2. ការធ្វើជំរឿនជាសមត្ថកិច្ចរបស់

☐ក.អង្គការអន្តរជាតិ ☐ខ.អង្គការរដ្ឋាភិបាលនានា

☐គ.អង្គការសង្គមស៊ីវិល ☑ឃ.ក្រសួងផែនការ

3. រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា(1993) បានប្រកាសឱ្យប្រើប្រាស់ជាផ្លូវការនៅថ្ងៃ

☐ក.23តុលា1991 ☑ខ.24កញ្ញា1993 ☐គ.7មករា1979

4. ប្រព័ន្ធច្បាប់នៅកម្ពុជាត្រូវបានគេបំផ្លាញទាំងស្រុងក្នុងអំឡុងឆ្នាំ

☐ក.1970–1975 ☑ខ.1975–1979

☐គ.1863–1953 ☐ឃ.1979–1985។

5. កាលបើមានវិវាទធ្ងន់ធ្ងរលើសសមត្ថកិច្ច គ.ជ.ប ដោះស្រាយបាន ស្ថាប័នដែលដោះស្រាយចុងក្រោយបង្អស់គឺ

☐ក.ក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គចៅក្រម

☐ខ.ក្រុមប្រឹក្សារាជបល្ល័ង្ក ☑គ.ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ។

6. រដ្ឋបាលមូលដ្ឋានមានសិទ្ធិចេញ

☐ក.ប្រកាស ☑ខ.ដីកា

☐គ.អនុក្រិត្យ ☐ឃ.ព្រះរាជក្រិត្យ។

7. បណ្តឹងដែលទាក់ទងនឹងសិទ្ធិឯកជន ឬបណ្តឹងទាមទារឱ្យមានការជួសជុលការអន្តរាយខាងសម្ភារៈ និងសងជម្ងឺចិត្តហៅថា

☑ក.បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ☐ខ.បណ្តឹងអាជ្ញា

☐គ.បណ្តឹងឧទ្ធរណ៍។

8. បទល្មើសដែលប្រព្រឹត្តដោយយោធិនត្រូវ ទទួលការជំនុំជម្រះនៅ

☐ក.តុលាការរាជធានី-ខេត្ត☑ខ.តុលាការយោធា

☐គ.តុលាការកំពូល ☐ឃ.តុលាការឧទ្ធរណ៍។

9. សេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញជា សេចក្តីសម្រេច

☑ក.បិទផ្លូវតវ៉ា ☐ខ.អាចប្តឹងឧទ្ធរណ៍ ☐គ.អាចប្តឹងទៅតុលាការកំពូល។

10.អំណាចដែលគ្របដណ្តប់លើរឿងក្តីទាំងអស់ រួមទាំងរឿងក្តីរដ្ឋបាលផងគឺ

☐ក.អំណាចនីតិប្រតិបត្តិ

☐ខ.អំណាចនីតិបញ្ញត្តិ ☑គ.អំណាចតុលាការ។

11.របបគ្រប់គ្រងដែលយកប្រជារាស្ត្រជាធំគឺ

☑ក.របបប្រជាធិបតេយ្យ ☐ខ.របបរាជាធិបតេយ្យ
☐គ.របបសក្តិភូមិ។

II. ចូរបំពេញឃ្លាខាងក្រោមឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

1. ស្ថាប័នដែលមាននាទីការពាររដ្ឋធម្មនុញ្ញគឺ *នីតិប្រតិបត្តិ*។
2. គេកំណត់រដ្ឋបាលកណ្តាលនូវ *មជ្ឈការ*។
3. នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាមានអាយុ យ៉ាងតិច ***25 ឆ្នាំ*** ។
4. គេកំណត់រដ្ឋបាលមូលដ្ឋាននូវ *វិមជ្ឈការ*។
5. ជំរឿននៅកម្ពុជាឆ្នាំ1921ធ្វើឡើងក្នុងបំណង *ប្រមូលពន្ធ* ។
6. ជំរឿននៅកម្ពុជាឆ្នាំ 2008 ធ្វើឡើងក្នុងបំណង ***រាប់ចំនួនប្រជាជន*** ។
7. គេកំណត់រយៈពេលជំរឿន ***10ឆ្នាំ*** ម្តង។
8. មន្ត្រីធ្វើការក្នុងឃុំបន្ទាប់ពីមេឃុំហៅថា *ជំទប់*។
9. ព្រះមហាក្សត្រទ្រង់ឡាយព្រះហស្តលេខាលើ *ព្រះរាជក្រឹត្យ* ដើម្បីតែងតាំង ឬដកហូតងារឧត្តមមន្ត្រី។
10. ជនជាប់ចោទដែលតុលាការបានសម្រេចដាក់ពន្ធនាគារតាមរយៈសាលក្រមស្ថាពរមួយគេ ហៅជននោះជា ***ទណ្ឌិត*** ។
11. ក្រៅពីជនជាតិភាគតិចដែលមានដើមកំណើត ក្នុងប្រទេសណាមួយ ជនជាតិផ្សេងៗដែលស្នាក់នៅប្រកបមុខរបរក្នុងប្រទេសនោះហៅថា ***អាណិកជន*** ។

12. ចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញាតែងតាំងដោយ *ព្រះមហាក្សត្រ*. តាមសំណើរបស់ឧត្តមក្រុមប្រឹក្សានៃអង្គ ចៅក្រម។

13. រដ្ឋបាលខេត្ត រាជធានីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាជាស្ថាប័នចំណុះឱ្យ *ក្រសួងមហាផ្ទៃ* ។

14. យុត្តិធម៌ត្រូវបានគេស្វែងរកតាមរយៈ *ចៅក្រម*ហើយការដោះស្រាយវិវាទដោយឈរលើ *ការយោគយល់*។

15. អ្នកញុះញង់ អ្នកជួយទំនុកបម្រុងអ្នកផ្តល់មធ្យោបាយ ឬអ្នកជួយសម្រួលឱ្យគេប្រព្រឹត្តបទល្មើសហៅ ថា *ជនសមគំនិត*។

16. អ្នកចូលរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើសមានឆន្ទៈដូចគ្នា ជាមួយចារី ហើយមានវត្តមានជាមួយគ្នានៅកន្លែងកើតហេតុហៅថា *សហចារី*។

III. ផ្គូផ្គងផ្នែក A និង B

A	B	ចម្លើយ
1. បណ្តឹងអាជ្ញា 2. បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី 3. បណ្តឹងរដ្ឋបាល 4. បណ្តឹងតវ៉ា 5. បណ្តឹងបរិហារ	ក.បណ្តឹងពីករណីមន្ត្រីពុករលួយ ខ.ទំនាស់រវាងភាគីឯកជន និងរាជការ គ.ប្តឹងពីករណីរំលោភសិទ្ធិ ឃ.ប្តឹងទាមទារជំងឺចិត្តឬថ្លៃខូចខាត ង.ប្តឹងបដិសេធមិនព្រមទទួលសាលក្រម ច.ប្តឹងពីជនល្មើសធ្វើឱ្យខូច សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ	1. →ង 2. →ឃ 3. →ក 4. →ខ 5. →គ 6. →

A	B	ចម្លើយ
1. ពិរុទ្ធជន 2.ជនជាប់ ចោទ 3.ទណ្ឌិត	ក.ជនដែលតុលាការចេញសាលក្រមផ្តន្ទាទោសរួច ខ.ជនដែលរង់ចាំការកាត់ក្តីពីតុលាការ គ. ជនដែលត្រូវបានព្រះរាជអាជ្ញាផ្តើមធ្វើការចោទប្រកាន់ ឃ.ជនដែលតុលាការមិនទាន់ធ្វើការជំនុំជម្រះ	1. →ខ 2. →ឃ 3. →ក

A	B	ចម្លើយ
1. ប្រទេសអភិវឌ្ឍ 2.ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍ 3.ប្រទេសតតិយលោក	ក.ប្រទេសដែលអន់ថយ ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចមិនព្រមធ្វើ ការកែប្រែ ខ.ប្រទេសដែលអន់ថយផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចខំប្រឹងប្រែងស្តារលើគ្រប់វិស័យឡើង វិញ គ.ប្រទេសដែលមានខឿនសេដ្ឋកិច្ចរីកលូតលាស់	1. →គ 2. →ខ 3. →ក

A	B	ចម្លើយ
1. ច្បាប់លោកិយ 2. ច្បាប់អមតៈ 3. ច្បាប់ធម្មជាតិ	ក.ច្បាប់ដែលគេប្រកាស ឱ្យប្រើប្រាស់ជាអមតៈ ខ.ច្បាប់ដែលគេប្រកាស ឱ្យប្រើក្នុងពេលកំណត់ មួយ គ.ច្បាប់មួយដែលគេប្រកាសឱ្យប្រើតាមពន្លឺនៃវិចារណញ្ញាណ	1. → ខ 2. → ក 3. → គ

សូមចាំអានកំរងវិញ្ញាសារសីលធម៌-ពលរដ្ឋវិជ្ជា

ចប់ដោយបរិបូរណ៍